Programmabegroting 2021 - 2024

LISSE

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord 5
Begroting in één oogopslag 7
Leeswijzer 13
Programmaplan 14
Programma 1 Vitaliteit 15
Onderwijs 17
Gezondheid & Vitaliteit 19
Sociaal domein 21
Programma 2 Leefomgeving 28
Veiligheid 29
Mobiliteit 32
Wonen 34
Implementatie Omgevingswet 36
Gebiedsontwikkeling 38
Openbare ruimte en duurzaamheid 39
Maatschappelijk vastgoed 43
Programma 3 Bedrijvigheid 48
Regionale economie 49
Lokale economie 51
Kunst en Cultuur 53
Programma 4 Bestuur en ondersteuning 56
Regionale samenwerking 57
Dienstverlening 58
Participatie 59
Communicatie 61
Verbonden partijen 62
Algemene dekkingsmiddelen 65
Paragrafen 69
Paragraaf Lokale heffingen 70
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing 78
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen 85
Paragraaf Financiering 95
Paragraaf Bedrijfsvoering 99
Paragraaf Verbonden partijen 100
Paragraaf Grondbeleid 114
Financiële begroting 125

Grondslagen begroting en meerjarenraming 126
Overzicht van baten en lasten 128
Verschillen tussen de begroting 2021 en de gewijzigde begroting 2020 130
Overzicht van incidentele baten en lasten 145
Structureel begrotingsevenwicht 146
Geprognosticeerde balans 147
EMU saldo 148
Investeringen 2021-2024 149
Reserves en voorzieningen 2021-2024 150
Bijlage 1 Overzicht baten en lasten per taakveld 151

Voorwoord

Bijgaand bied ik u de begroting 2021 aan van onze gemeente Lisse. In het verlengde van de kadernota 2021 en ondanks de gevolgen van de Coronacrisis zijn we als college blij om u een sluitende begroting aan te kunnen bieden. We blijven inzetten op onze collegeambities, binnen de beperkte financiële ruimte die we als gemeente hebben. Onze ambities kunnen worden gerealiseerd binnen de begroting 2021, waarbij de lastenstijging voor onze inwoners beperkt blijft.

Onze collegeambities

Het college van Lisse heeft bij het aantreden van dit college drie ambities gepresenteerd waarop wij ons dorp verder ontwikkelen: een aantrekkelijk Lisse, vitale inwoners en duurzame innovatie. Binnen de beperkte financiële mogelijkheden voor aankomend jaar hebben we de volgende focus aangebracht voor ontwikkelpunten in 2021:

Een aantrekkelijk Lisse

In 2021 richten we ons op versterking van de aantrekkelijkheid van Lisse door onder andere te werken aan de mobiliteit. We onderzoeken of het station van Lisse weer opengesteld kan worden tijdens het Keukenhof seizoen en waar mogelijk de bereikbaarheid verbeterd kan worden. We praten in 2021 met onze relevante partners over de bereikbaarheid van onze streek in 2022 en we blijven de ontwikkeling van de toeristenstromen nauw volgen.

We zorgen dat de uitbreiding van ons woningaanbod wordt versneld. Het is belangrijk onze inwoners ruimte en aanbod te geven om in onze mooie gemeente te kunnen blijven wonen, op plekken die passen bij elke levensfase. We gaan Plan 4 verkopen en laten herontwikkelen met speciale aandacht voor starters, de Cardeaschool wordt verbouwd tot woningen voor senioren met een zorgvraag en aan de Achterweg worden 6 vrijstaande, duurzame woningen gebouwd. Ook nemen we in 2021 een besluit over de herontwikkeling van Dever-Zuid/Geestwater (circa 470 woningen).

We focussen op de toekomst van het centrum: hoe houden we ons centrum levendig en toekomstbestendig? Hiervoor gaan we inzetten op het aanjagen van transformatie en investeringen. En dat doen we niet alleen. Er zijn veel spelers in ons centrum. Samen kunnen we stappen vooruitzetten. In 2021 willen we met de ondernemers komen tot een business case voor de verdere ontwikkeling en versterking van de lokale en regionale functie van ons centrum.

Met Keukenhof werken we (nog) meer samen. De verwachting is dat het toeristenseizoen voor Keukenhof in 2021 anders zal verlopen dan in eerdere jaren vanwege het Coronavirus. Samen met Keukenhof en andere partners werken we een plan uit hoe we gezamenlijk op het gebied van toerisme hier een aantrekkelijk en passend aanbod kunnen presenteren. Ook werken we met Keukenhof samen op het gebied van het vergroenen van onze omgeving, voor het aantrekkelijker maken van de entrees en toegang tot ons dorp en we lobbyen samen voor de (her)opening van het station en het verbeteren van de bereikbaarheid.

Vitale inwoners

We blijven hard werken aan de integraliteit binnen het sociaal domein en ontwikkelen een brede maatschappelijke agenda. De agenda gaat over gezondheid, leren, cultuur, zorgen voor elkaar, werken, inkomen, thuis kunnen wonen met ondersteuning als dat nodig is. Kortom: een visie op het brede sociaal domein met bijbehorende opgaven. In 2021 gaat de Integrale Toegang van start. Vanaf dat moment kunnen alle inwoners laagdrempelig en met meer effectiviteit terecht met vragen op het gebied van levensdomeinen als werk en inkomen, wmo, ggz- problematiek, maatschappelijk werk, schulddienstverlening en jeugdhulp. We verwachten hiermee dat we sneller de juiste hulpvraag op tafel krijgen en daardoor beter de kosten voor hulp beheersen. De digitale Monitor Sociaal Domein zal ons helpen bij het bereiken van onze doelen.

Onze inwoners stimuleren we in 2021 om vitaal te blijven door ons sport- en beweegbeleid door te zetten. We breiden ons platform Lisse Actief uit en zetten onze buurtsportcoaches nog breder in.

Duurzame innovatie
We vernieuwen voor een duurzame toekomst van ons dorp. We zien daarvoor kansen op het gebied van de energietransitie, veiligheid en ondermijning. De afgelopen jaren zijn er veel ontwikkelingen geweest op dit gebied en dit bouwen we verder uit.

De gemeente zelf verandert ook mee. We gaan (nog) digitaler werken. Nu we beperkt zijn in onze fysieke ontmoetingen, investeren we in 2021 in middelen om elkaar digitaal te ontmoeten om toch zoveel mogelijk samen te werken aan onze toekomst. Daarnaast nemen we tijd om voorbereid te zijn op de toekomst.

Als laatste binnen deze ambitie willen we graag meer verduurzaming van de buitenruimte. Binnen de bestaande budgetten en werkzaamheden bekijken we bij onderhoud waar het mogelijk is om ons direct voor te bereiden op de klimaatveranderingen. De resultaten uit de klimaatstresstest gebruiken we hierbij als leidraad.

Van de kadernota 2021 naar programmabegroting
Deze programmabegroting sluit aan op de koers uit de Kadernota 2021. De begroting bevat de zogenoemde bruto ramingen. Na de Kadernota 2021 hebben we enkel een klein aantal autonome ontwikkelingen en technische aanpassingen aangebracht.

Steun van het Rijk
Het meerjarenperspectief laat zien dat we vooralsnog opnieuw een structureel financieel tekort hebben. We kiezen er bewust voor om deze tekorten op dit moment inzichtelijk te maken en de bedragen negatief te laten staan in het meerjarenperspectief. Samen met andere gemeenten uit het land geven we op deze manier een signaal af aan het Rijk dat de decentralisaties niet toekomstbestendig zijn ingericht. Ook de continue veranderingen van de uitkering uit het gemeentefonds zijn een blijvende onzekerheid.

Een toekomstbestendig financieel meerjarenperspectief: op weg naar de kadernota 2022
De begrotingen voor 2019 en 2020 gaven een tendens voor Lisse: te veel uitgaven en te weinig inkomsten. En dat is voor 2021 niet anders. Onze kosten blijven stijgen door bijvoorbeeld de decentralisaties in het sociaal domein, de gevolgen van de Coronacrisis, en ook door het hoge niveau van voorzieningen in Lisse. Het is een continue puzzel om een solide en toekomstbestendige begroting te behouden. Lisse heeft in 2019 al flinke maatregelen doorgevoerd. Door deze ingreep hebben wij de begroting van 2021 sluitend gekregen.

Gezien het wisselende meerjarenperspectief zijn we inmiddels gestart met het opstellen van een plan van aanpak om te komen tot een structureel sluitend meerjarenperspectief.
In dit plan zullen de belangrijkste vraagstukken die moeten leiden naar een toekomstbestendige begroting een plek krijgen. Hierbij denken we aan de algemene uitkering gemeentefonds, de verhouding met de gemeenschappelijke regelingen en ons voorzieningenniveau.

Samen bouwen we verder aan onze mooie gemeente en zorgen we dat we klaar zijn voor de (financiële) toekomst!

Lisse, 29 september 2020

Namens,
College van Burgemeester en Wethouders
Kees van der Zwet

Begroting in één oogopslag

Financieel beeld 2021-2024

Inleiding

De gemeenten staan voor grote financiële uitdagingen en voor Lisse is dit niet anders. De recente corona crisis heeft de situatie er nog lastiger op gemaakt. Het wordt daardoor steeds moeilijker om meerjarig een sluitende begroting te presenteren. De begroting 2020 was sluitend mede door een groot bezuinigingspakket en ook voor 2021 en verder staan de signalen op rood. De gemeenten worden op een breed front geconfronteerd met uitdagingen die de financiële draagkracht van de gemeenten te boven gaan. Veel ruimte om bij te sturen is er niet omdat meer dan de helft van onze uitgaven vastligt in taken die verbonden partijen voor ons uitvoeren. Voor de uitvoering van deze taken liggen vaste afspraken ten grondslag die niet flexibel zijn aan te passen. De gemeenten zijn een zeer krachtige lobby begonnen naar de VNG en de Rijk om aan te tonen dat de huidige manier van werken geen toekomstbestendig model is. De taken die de Rijksoverheid overgeheveld heeft naar de gemeenten zijn vaak onvoldoende voorzien van de benodigde middelen gezien de problematiek die achter de taken schuilgaat. Zo zien we al jaren dat het sociaal domein een steeds grotere hap uit de begroting neemt zonder dat we hier in voldoende mate voor worden gecompenseerd door het rijk. In navolging van andere gemeenten heeft ook Lisse in samenspraak met omliggende gemeenten een brandbrief gestuurd naar de VNG. De uitbraak van het corona virus in 2020 heeft de zaak verder verslechterd. Vanuit het Rijk komen er incidentele oplossingen zoals het tijdelijk opschorten van de opschalingskorting, tijdelijk extra geld voor jeugdzorg en gelden ter bestrijding van de corona crisis. Dit zijn tijdelijke oplossingen die ons structureel probleem niet oplossen. De VNG heeft aangegeven dat, indien de gemeenten hiermee akkoord gaan, bepaalde landelijke beleidsprioriteiten zoals de woningbouwagenda, het klimaatakkoord en de energietransitie niet meer in samenwerking met de gemeenten zijn te realiseren als er geen substantiële verhoging van het gemeentefonds komt. Het proces om te komen tot belangrijke strategische beslissingen is op gang gekomen en de hoofdrolspelers zijn daarbij het Rijk, de VNG met haar afzonderlijke leden en de provincie als toezichthouder. De komende tijd willen we benutten om in nauwe samenspraak met uw raad de route te bepalen naar een beter meerjarig financieel meerjarenperspectief. Dat betekent dat we voor onszelf de agenda en toon moeten bepalen die moet leiden naar een optimale inbreng in onze gesprekken met toezichthouder, belangenorganisatie en geldverstrekkers. Alleen een vruchtbare samenwerking met deze drie partners die resulteert in een hogere financiële bijdragen kan het financieel meerjarenperspectief positief beïnvloeden. Het financieel meerjarenperspectief is uiteraard slechts een uitvloeisel van de taken waar de gemeente zich voor gesteld ziet. Een mismatch tussen de taken en de middelen die hiervoor beschikbaar zijn zal op den duur tot een uitholling van de financiële positie leiden. Als de financiële middelen zijn uitgehold rest er nog slechts een verschraling van het voorzieningenniveau. Dit moet voorkomen worden door goede landelijke afspraken te maken. De beginstappen zijn gemaakt en het is zaak om samen met de raad de route naar een beter financieel meerjarenperspectief verder uit te rollen.

bedragen x 1.000

Financieel beeld op hoofdlijnen	Begroting			
Omschrijving	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Saldo Kadernota	160	-206	393	248
Uitkomsten meicirculaire	-168	-354	-187	-360
Saldo na meicirculaire	-8	-560	206	-112
Beleidsaanpassingen	-41	-76	-140	-140
Oplossingsrichtingen	120	120	120	120
Saldo Begroting 2021-2024	71	-516	186	-132

In grote lijnen volgt nu een toelichting op de cijfers. Voor nadere informatie verwijzen wij naar de betreffende programma's en de financiële begroting.

Toelichting beleidsaanpassingen en oplossingsrichtingen sinds de kadernota

U bent al geïnformeerd over de uitkomsten van de meicirculaire dus u weet al dat die tegenvielen. In plaats van de gehoopte extra ruimte gaf de algemene uitkering voor alle jaren een verdere verslechtering te zien. De ruimte voor beleidsaanpassingen blijft daardoor beperkt.

	Financieel meerjarenbeeld	2021	2022	2023	2024
	Uitkomst na verwerking meicirculaire	**-8**	**-560**	**206**	**-112**
	Beleidsaanpassingen				
1	Versnelling van de woningbouwproductie	160			
	Dekking kosten versnelling woningbouw	-160			
2	Projectleider Beukenhof	pm	pm	pm	pm
3	Energietransitie en Warmtetransitie	-40	-150	-150	-150
4	Mobiliteit	-75			
5	Ondermijning (openbare orde en veiligheid)			-94	-94
6	TWO (de jeugdzorgproblematiek)	-146	-146	-146	-146
7	ISD (overige zorgtaken (WMO) en sociale zaken)	205	205	205	205
8	Taakstelling contributies en lidmaatschappen terugdraaien	-21	-21	-21	-21
	Kleine posten audit cie:				
9	Programma 1 Vitaliteit	21	21	21	21
10	Programma 2 Leefomgeving	45	45	45	45
11	Programma 3 Bedrijvigheid	5	5	5	5
12	Programma 4 Bestuur en organisatie	42	42	42	42
13	Uitbreiding inkomensregeling	-33	-33	-33	-33
14	Uitvoeringsagenda verblijfsrecreatie	-10	-10		
15	Legalisatieonderzoeken handhaving buitengebied	-20	-20		
16	Bloemencorso	-14	-14	-14	-14
	Totaal van nog te nemen beslissingen	**-41**	**-76**	**-140**	**-140**
	Oplossingsrichting: omzetten expolitatiebudget spelen	70	70	70	70
	Meer toerekenen van uren aan investeringen	50	50	50	50
	Oplossingsrichtingen	**120**	**120**	**120**	**120**
	Totaal saldo begroting	**71**	**-516**	**186**	**-132**

Toelichting op bovenstaande mutaties

1. Door extra te investeren in capaciteit willen we de woningproductie een extra impuls geven. De kosten die we hiermee maken brengen we ten laste van de projecten.
2. Vanuit het oogmerk van efficiëntie zal het participatietraject voor het ouderenbeleid en de planvorming voor de Beukenhof tegelijkertijd uitgevoerd worden. Het voorstel t.a.v. een projectleider voor de Beukenhof wordt onderdeel van de projectkosten voor de Beukenhof.
3. Het budget tbv energietransitie wordt voor 2021 opgehoogd met € 40.000. Om ook in de periode 2022-2024 uitvoering te geven aan de duurzaamheidsdoelstellingen wordt een budget voor deze jaren van € 150.000 per jaar beschikbaar gesteld.
4. Voor verkeersadviezen is in samenwerking met Teylingen en Hillegom 1 fte nodig, voor Lisse gaat het om € 25.000. Daarnaast worden de kosten voor een onderzoek naar een NS station op € 50.000 geraamd.
5. Voor ondermijning was er voor de jaren 2023 en verder geen geld meegenomen in de meerjarenbegroting. Dit wordt hierbij hersteld.
6. Het nieuwe vereveningsmodel van TWO dat nadelig uitpakt voor Lisse was al in kadernota opgenomen. TWO meldt verdere kostenstijgingen met ingang van 2020 die verder doorwerken in de jaren daarna. TWO heeft wel aangegeven dat verdere kostenstijgingen (dus bovenop de hier vermelde € 146.000) in principe opgevangen dienen te worden door besparingen binnen TWO en niet mogen leiden tot verdere kostenverzwaringen bij de gemeenten.
7. De begroting van de ISD is, mede onder druk van deelnemende gemeenten, lager geworden dan in de kadernota van Lisse van was uitgegaan.
8. Deze bezuiniging die vorig jaar in het dekkingsplan was opgenomen blijkt niet realiseerbaar en wordt hiermee teruggedraaid.
9. Vanuit een onderzoek vanuit de auditcommissie kan een aantal budgetten in het programma vitaliteit naar beneden worden bijgesteld.
10. Vanuit een onderzoek vanuit de auditcommissie kan een aantal budgetten in het programma leefomgeving naar beneden worden bijgesteld.
11. Vanuit een onderzoek vanuit de auditcommissie kan een aantal budgetten in het programma bedrijvigheid naar beneden worden bijgesteld.
12. Vanuit een onderzoek vanuit de auditcommissie kan een aantal budgetten in het programma bestuur en organisatie naar beneden worden bijgesteld.
13. Op dit moment zijn er de volgende minimaregelingen te weten de Inspanningspremie (IP) en Persoonsondersteunend (POB) budget. Deze zijn in de plaats gekomen voor de eerdere "langdurigheidstoeslag". Er ligt een voorstel (nieuwe verordening) om deze twee regelingen samen te voegen. Kern van het voorstel is om de toegang te verbreden. Jongeren vanaf 21-27 jaar hebben wel recht op de POB maar niet op de IP. En ouderen met hetzelfde inkomen hebben geen recht op deze toeslagen. Daarnaast is de inkomensgrens opgehoogd van 110% wettelijke sociaal minimum (wsm) naar 120% wsm.
14. Momenteel wordt gewerkt aan het opstellen van een visie op verblijfsrecreatie. Voor de uitvoering is voor zowel 2021 en 2022 elk € 10.000 voorzien.
15. Voor de legalisatieonderzoeken handhaving buitengebied is voor zowel 2021 als 2022 € 20.000 benodigd.
16. Bloemencorso structurele additionele bijdrage van € 14.000. Deze post was als bezuiniging opgenomen in het dekkingsplan maar dit wordt teruggedraaid omdat we ons willen blijven inzetten voor een gezond bestuur van het bloemencorso.

17. Het exploitatiebudget voor spelen wordt niet meer als exploitatie geboekt maar als investering. De corresponderende kapitaallasten zijn lager dan de oorspronkelijke exploitatielasten.
18. De afgelopen jaren zijn er meer uren geschreven op de investeringen dan geraamd. De verwachting is dat dit de komende jaren door zal gaan gezien de vele investeringen die gepland staan. We gaan dus meer uren op deze investeringen verantwoorden.

Toelichting en dekking begrotingsresultaten

Het besturen en toezicht houden op een gemeente wordt steeds moeilijker omdat het aantal onzekerheden steeds meer toenemen en de druk op de taken en de daarmee gemoeide financiën bijna onhoudbaar wordt.
Uitzonderlijke tijden vragen om uitzonderlijke maatregelen en daarom stellen we voor om alleen 2021 te komen tot een sluitende begroting. Vanwege de grote onzekerheden stellen we voor om 2022 en verder niet sluitend te maken maar hiervoor een route uit te stippelen die in de kadernota 2022 moet leiden tot een nadere invulling.
Hieronder de belangrijkste ontwikkelingen die als een urgentieverklaring naar de toekomst zijn te bezien:

- De gemeentes in Nederland hebben veel handelingsvrijheid verloren door de decentralisaties van het Rijk. Het Rijk heeft hierbij taken overgeheveld zonder voldoende bijbehorend budget. Zoals alle gemeenten in Nederland, worstelt ook Lisse met het kunnen blijven financieren van alle benodigde zorg. De afgelopen jaren zijn de reserves ingezet om bij te springen. De hoop van de meeste gemeenten is gevestigd op extra geld van het rijk maar het is maar zeer de vraag of dit gaat gebeuren. Daarnaast lijkt het er nu op dat de kleinere gemeenten juist extra gekort gaan worden bij de herverdeling van het gemeentefonds. Het perspectief op aanvullende compensatie is moeilijk in te schatten.
- De coalitie heeft een drietal ambities benoemd vanuit haar coalitieakkoord: ‘aantrekkelijk Lisse, vitale inwoners en duurzame innovatie’. De afgelopen periode lijkt de begroting met name te zijn ingericht op het thema ‘vitale inwoners’. Eerdere bezuinigingen zijn uitgevoerd binnen de ambities ‘aantrekkelijk Lisse’ en ‘duurzame innovatie’. De verhouding dreigt uit balans te raken en kan daardoor op den duur leiden tot een situatie waarin de inwoners vitaal zijn maar de omgeving verloedert is en de samenleving zich niet heeft doorontwikkeld dan wel verduurzaamd. Het sociaal domein (en daarmee de ambitie ‘vitale inwoners’) trekt daarmee een wissel op de andere twee hoofddoelen. Dit doel blijft, bij ongewijzigd beleid, steeds meer geld kosten en holt de andere doelen uit.
- De reservepositie is uitgehold. Andere gemeenten kunnen nog een tijd teren op hun reserves en zonder zware ingrepen hopen op betere tijden maar dit is in Lisse niet het geval.
- Gemeenschappelijke regelingen zijn te star en niet flexibel genoeg. Veel van onze taken worden uitgevoerd door organisaties die op dit moment onvoldoende beheersbaar zijn en niet op de korte termijn beïnvloed kunnen worden om flexibel besparingen te kunnen realiseren.
- De nieuwe herverdeling van het gemeentefonds gaat nog meer druk leggen op de gemeentefinanciën. Er komen twee uitkeringen waar nu sprake is van 1 algemene uitkering. Een uitkering voor de "klassieke" taken en een uitkering voor de "sociale taken". Eerste berekeningen waren niet gunstig voor kleine en middelgrote gemeenten.
- Beknibbelen op budgetten is niet meer toereikend. Vorig jaar zijn al veel budgetten (met name niet het sociaal domein) gekort en verdere beknibbeling is eigenlijk onverantwoord.
- Provincie en accountant laten in hun rapportages blijken dat de financiële slagkracht weg is. Lage ambities op het onderhoud en in de materiële infrastructuur zijn op de lange termijn slecht voor de economische aantrekkelijkheid van Lisse.

Afweging
Gegeven deze onzekerheden zou het nu presenteren van een sluitend meerjarenperspectief lastig maken. Nu meerjarig keuzes maken en komen tot zware ingrepen zal vermoedelijk leiden tot een verdere disbalans tussen de drie hoofddoelen met alle gevolgen van dien. Daarom is het advies om deze keuzes pas te gaan maken bij de kadernota 2022. Zodoende nemen we tijd om een plan te maken om te komen tot de juiste strategische keuzes in de kadernota 2022. Dit is mede ingegeven omdat ook de toezichthouders worstelen met het feit dat oude zekerheden aan het wankelen zijn vanwege de precaire financiële situatie bij de meeste gemeenten. We willen de lijnen naar onze toezichthouder daarom open houden om daarmee in optimale afstemming een pad op te gaan dat zowel voor de gemeente als voor de toezichthouder begaanbaar is.
Natuurlijk is de begroting 2021 een belangrijk ijkpunt maar nog belangrijker wordt het voor Lisse dat raad en college is gezamenlijkheid de juiste keuzes maken in de opmaat naar de kadernota 2022.

Lasten en baten 2021
Inzicht in de bestedingen en de herkomst van middelen kan als volgt worden uitgedrukt:

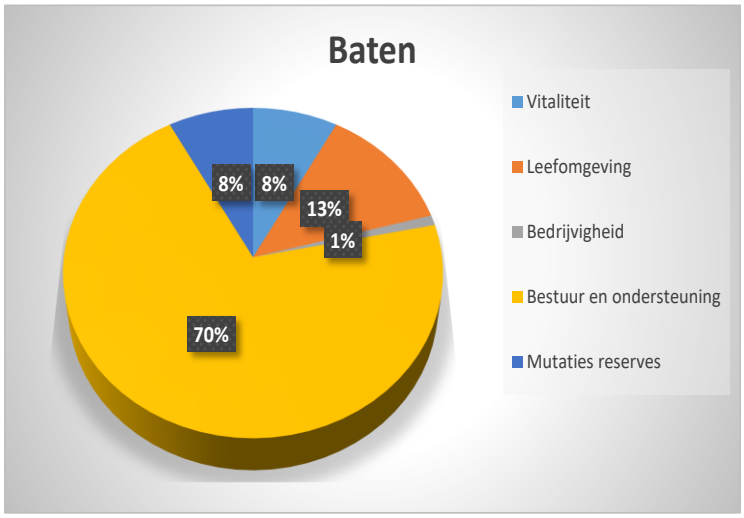

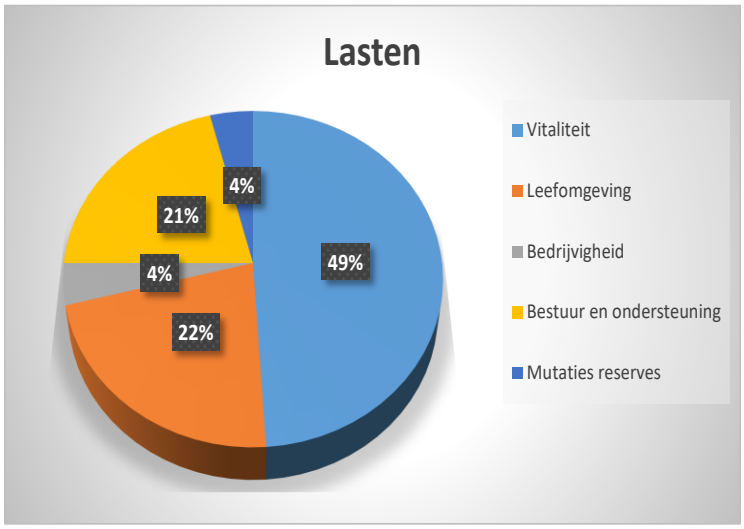

In cijfers uitgedrukt, ziet dit er als volgt uit:

bedragen x € 1.000

Programma	Lasten	Baten	Saldo
Vitaliteit	-27.273	4.455	-22.818
Leefomgeving	-12.527	7.073	-5.454
Bedrijvigheid	-2.328	393	-1.935
Bestuur en ondersteuning	-2.113	468	-1.645
Algemene dekkingsmiddelen	-9.802	39.135	29.333
Saldo van baten en lasten	-54.044	51.524	-2.520
Mutaties reserves	-2.000	4.591	2.591
Totaal	**-56.044**	**56.115**	**71**

Structurele begrotingsresultaten

Zoals uit het voorwoord al blijkt willen we de komende tijd benutten om de begroting uit te zuiveren onder andere door het reserve en voorzieningen verkeer door te lichten en een beter beeld te krijgen van de incidentele en structurele baten en lasten. Samen met een aantal andere uitzoekvragen wordt dit vervat in een plan van aanpak dat door een taskforce punt voor punt zal worden uitgewerkt. Pas daarna is meer te zeggen over de structurele begrotingsresultaten en ook over de vraag welke actie nodig is om volledige transparantie in de begroting te krijgen en wat de financiële gevolgen hiervan zijn.
Voor de structurele begrotingsresultaten verwijzen wij u naar onderdeel 4.1.6 van de financiële begroting.

Leeswijzer

Inleiding

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft de inrichting van de programmabegroting voor. Die bestaat uit de beleidsbegroting en de financiële begroting. De beleidsbegroting bestaat uit het programmaplan en de paragrafen. De financiële begroting bevat onder meer een totaaloverzicht van de lasten en baten en inzicht in de financiële positie van de gemeenten.

Beleidsbegroting

Vanaf 2019 kent het **programmaplan** een indeling die de raad heeft vastgesteld:

1. Vitaliteit
2. Leefomgeving
3. Bedrijvigheid
4. Bestuur en ondersteuning

Gevolgd door het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen.

Met deze indeling van de programma's en de daarbinnen opgenomen thema's, ontstaat een logische clustering van beleid. Dit versterkt de integraliteit en programmasturing. Daarnaast ontstaat er meer aansluiting tussen het coalitieakkoord en de programmabegroting. Elk thema bevat een bundeling van de landelijk voorgeschreven taakvelden.

Elk programma geeft per thema inzicht in de te bereiken doelstellingen ("wat willen we bereiken"). Vervolgens beschrijven de activiteiten ("wat gaan we daarvoor doen") op welke wijze we deze doelstellingen willen bereiken. Deze activiteiten hebben in 2021 onze speciale aandacht. Reguliere, jaarlijks terugkerende taken zonder verdere bijzonderheden zijn - evenals vorig jaar - niet meer in de toelichting van de begroting opgenomen. Reguliere taken die het komende jaar onze specifieke aandacht vragen zijn zo mogelijk benoemd.

Elk thema wordt afgesloten met de verplichte beleidsindicatoren en waar van toepassing, de prestatie-indicatoren. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven gegevens die een trend kunnen signaleren. Deze gegevens zijn voornamelijk afkomstig uit externe bronnen. Deze informatie is ook beschikbaar op www.waarstaatjegemeente.nl.

Elk programma sluit af met het financiële overzicht "Wat mag het kosten?" In dit overzicht staan per taakveld de lasten en baten vermeld. Dit geldt ook voor de mutaties op de reserves. Alle lasten zijn negatief opgenomen en alle baten positief. In de tabellen waar de bedragen afgerond zijn op € 1.000 treft u mogelijk afrondingsverschillen in totaaltellingen aan. Na de vier programma's wordt inzicht gegeven in de algemene dekkingsmiddelen, de overhead, de post onvoorzien en de vennootschapsbelasting.

Naast het programmaplan geven **de paragrafen** een totaaloverzicht van de elementen die in diverse programma's opgenomen zijn. Zoals de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen of Verbonden partijen. Wij gebruiken in de opzet de standaardindeling van het BBV.

Financiële begroting

In dit hoofdstuk zijn de grondslagen opgenomen. Daarnaast bevat het een totaaloverzicht van de lasten en baten per programma en op taakveldniveau. Ook wordt inzicht gegeven in de financiële positie en de toelichting. Voorbeelden zijn het overzicht van de incidentele lasten en baten, de investeringen en een geprognosticeerde balans.

Programmaplan

Programma 1 Vitaliteit

Trends en ontwikkelingen

Delen van welvaart en welzijn
Nederland staat voor grote uitdagingen, zoals de energietransitie, het tegengaan van eenzaamheid en het terugdringen van het aantal mensen met problematische schulden. Deze uitdagingen zijn nog groter geworden door de Corona-crisis. De afspraken die het Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen maakten in het Interbestuurlijk programma (IBP) om samen te zorgen voor een betere positie van kwetsbare groepen, zijn daarom nog steeds van groot belang.

Maatschappelijke agenda: een leven lang meedoen
In 2020 zijn we gestart met het maken van een brede integrale maatschappelijke agenda. In 2021 bouwen we daar aan verder. Onze ambitie is een integrale visie op het brede sociaal domein te presenteren en dit uit te werken in een aantal integrale opgaven waar we met partners aan werken. De agenda gaat over gezondheid, leren, cultuur, zorgen voor elkaar werken, inkomen, thuis kunnen wonen met ondersteuning als dat nodig is, kortom het brede sociaal domein. De agenda bundelt en verbindt bestaand beleid. Het is ook een belangrijk middel voor het sturen op een samenhangende aanpak van maatschappelijke opgaven.

Positieve gezondheid
Gezondheid zien we als het vermogen van mensen om met de fysieke, emotionele en sociale levensuitdagingen om te gaan en zoveel mogelijk eigen regie te voeren. Positieve gezondheid kijkt naar wat wel kan. Deze visie is integraal onderdeel van beleid en zal als een rode draad door de maatschappelijke agenda lopen. Inzet is het bereiken van gezondheidswinst via het promoten van een positieve leefstijl en het stimuleren van sporten en bewegen.

Integrale toegang
Een laagdrempelige toegang van voorzieningen in verbinding met preventieve en algemene voorzieningen zal een belangrijke pijler zijn van de maatschappelijke agenda.
Al een aantal jaren zijn we bezig met het (door)ontwikkelen van een laagdrempelige toegang waar onze inwoners met al hun hulpvragen over de Jeugdwet, Participatiewet, schuldhulpverlening en Wet Maatschappelijke ondersteuning terecht kunnen. In 2021 wordt de integrale toegang gerealiseerd. Bij de integrale toegang wordt de hulpvraag van de inwoners van 0 – 100 jaar bezien in het geheel van de individuele- en gezinssituatie waarbij ook de verschillende levensdomeinen van de aanvrager worden meegewogen. Er wordt maximaal inzicht verkregen in de aanleiding en achtergrond van de hulpvraag. Een aantal belangrijke uitgangspunten daarbij zijn: preventie, de gemeente goed kennen en normaliseren. Niet de diagnose van de hulpverlener maar het verhaal van de inwoner is het startpunt. Daarbij gaan we uit van het herstel van het dagelijks leven en het versterken van de eigen kracht met de eigen sociale omgeving.

Eenzaamheid
Landelijk loopt het actieprogramma "Een tegen Eenzaamheid". Lisse heeft zich hierbij aangesloten.

Maatschappelijke zorg
De vierde decentralisatie die nadert is die van de maatschappelijke zorg. Er is recent uitstel gegeven tot 1 januari 2022, maar ten aanzien van een aantal onderwerpen willen we de vaart erin houden. We hebben bij de Maatschappelijke Zorg te maken met de meest kwetsbare inwoners. Er ligt een forse uitdaging om voor deze kwetsbare inwoners te zorgen voor goede oplossingen voor primaire levensbehoeften. Opvang, (beschermd) wonen, zorg, preventie, welzijn en participatie zijn hierbij onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Zorg en veiligheid

Het blijft nodig om te investeren in nauwe samenwerking tussen het sociaal domein, het zorgdomein en het veiligheidsdomein. De ontschotting tussen veiligheid en het sociaal domein zorgt ervoor dat we via een gezamenlijke aanpak vaker in kunnen zetten op preventie en organisaties gezamenlijk een aanpak bepalen wanneer dat nodig is.

Onderwijs

Om te komen tot een inclusieve samenleving, willen we dat alle inwoners mee kunnen blijven doen. Op het gebied van onderwijs doen we dat door een 'leven lang leren' mogelijk te maken. Voor de jongeren vragen we onderwijsinstellingen om leerlingen uit te rusten met digitale vaardigheden zodat zij een goede voorbereiding krijgen op de arbeidsmarkt. Ook is er aandacht voor het voorkomen van laaggeletterdheid en de afstand tot de gedigitaliseerde maatschappij en de problemen die dit mogelijk oplevert. (Mariska)

Met het onderwijskansenbeleid streven wij gelijke kansen voor ieder kind in het onderwijs na. Het is belangrijk dat elk kind zo goed mogelijk wordt voorbereid op het volwassen leven in de maatschappij. Dit begint al bij de jongste kinderen vanaf 2 jaar. Voor de kinderen in de leeftijdsgroep 2 tot 4 jaar voeren we een beleid op voorschoolse educatie (VE). Hierbij zorgen we voor een sterke samenwerking tussen kinderopvangorganisaties, scholen en jeugdgezondheidszorg.

Om te voorkomen dat leerlingen vastlopen in hun ontwikkeling, willen we dat we meer leerlingen op tijd op een passende onderwijsplek krijgen. Daarvoor is intensieve samenwerking tussen het onderwijs en door gemeente verstrekte jeugdhulp noodzakelijk. Het onderwijs ontvangt namelijk de middelen voor passend onderwijs en de gemeenten de middelen voor de jeugdhulp. Op basis van gezamenlijke afspraken tussen onderwijs en gemeenten geven we hier een goede vorm aan met pilots als startpunt (o.a. gefinancierd vanuit het Transformatiefonds Jeugdhulp). De Internationale Schakelklas (ISK) die sinds het schooljaar 2019-2020 in Lisse is gevestigd, heeft hierbij onze speciale aandacht. (Mariska)

Onderwijshuisvesting
Bij onze zorgplicht hoort dat wij voldoende en geschikte huisvesting bieden voor onderwijs en bewegingsonderwijs. Wij benutten kansen vanuit de brede school/Integraal Kind Centra gedachte. De ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid en klimaatbestendigheid leiden ertoe dat de kosten voor onderwijshuisvesting naar verwachting gaan stijgen. Bij komende nieuwbouw- en/of renovatieprojecten besteden wij hier nadrukkelijk aandacht aan en zorgen wij ervoor dat de schoolgebouwen zijn voorbereid op de toekomst. De reserve onderwijshuisvesting zal hierop worden afgestemd.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C
Een leven lang leren stimuleren. Adequate, toekomstbestendige en duurzame schoolgebouwen.	Onderwijs is optimaal in staat om leerlingen uit te rusten met digitale vaardigheden voor de aansluiting op de arbeidsmarkt.	Meer leerlingen tijdig (binnen 3 maanden) op een passende onderwijsplek met jeugdhulp waar passend en nodig, met de nadruk op normaliseren.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C
> Opstellen van een regionaal beleidsplan volwasseneneducatie met lokale uitvoering. > Interventies uitvoeren voor het terugbrengen van (digitale)	> T.g.v. de Corona maatregelen heeft het onderwijs een indrukwekkende stap gemaakt t.a.v. digitaal onderwijs en het uitrusten van leerlingen met digitale	> In samenwerking met onderwijs en de jeugdhulppartners inzetten op de juiste zorg op het juiste moment en de juiste plek. > Onderwijs blijven betrekken

laaggeletterdheid, onder andere door Taalhuis en samenwerking met de Maregroep. > Voorbereiden nieuwbouw/renovatie De Lisbloem. > Vernieuwen Integraal HuisvestingsPlan (IHP).	vaardigheden. Er is in 2021 geen activiteit meer op nodig.	bij de inkoop jeugdhulp voor de periode 2021 en daarna. > Uitvoeren ontwikkelagenda Regionale Educatieve Agenda 2019-2023 (REA). > Uitvoeren van het vastgestelde onderwijskansenbeleid.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Regionaal Bureau Leerplicht Holland Rijnland Maregroep	Schoolbesturen Kinderopvangorganisaties Ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstellingen Bibliotheek Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs

Gezondheid & Vitaliteit

Mensen die meer bewegen en sporten zijn niet alleen lichamelijk en mentaal fitter, ze hebben ook minder kans op depressie, hart- en vaatziekten en andere gezondheidsklachten. Meer sporten en bewegen verbetert de kwaliteit van het leven. We zetten in op preventie. Wanneer de balans op orde is, is er minder kans op gezondheids- en/of andere problemen en houden we onze zorg betaalbaar. Het verbeteren van de positieve gezondheid vraagt een integrale visie en aanpak en gaat daarom verder dan de focus binnen maatschappelijke ontwikkeling.

Kansen liggen in het verbinden van de openbare buitenruimte en ruimtelijke ontwikkeling in relatie tot fysieke en mentale gezondheid en participatie. Bijvoorbeeld door een 'leven lang bewegen' waarbij mensen zo jong mogelijk beginnen en zo lang mogelijk (kunnen) blijven sporten en bewegen. De openbare buitenruimte is tegenwoordig een belangrijke beweegruimte. Meer dan de helft van de bevolking gebruikt de openbare ruimte, zoals de openbare weg, het park of bos voor beweging. Deze publieke buitenruimte is daarmee een belangrijke beweegvoorziening die ook in de nota Sporten, bewegen en spelen 2019-2022 een prominente rol in neemt.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B
Voorkomen is beter dan genezen. Inwoners van Lisse worden gezonder en vitaler.	Meer inwoners kunnen een leven lang sporten en bewegen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B
>In lijn met 6 pijlers van positieve gezondheid (lichaamsfuncties, mentaal welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen, dagelijks functioneren) de samenwerking versterken tussen de eerste lijn gezondheidszorg, welzijn, sport en cultuur. Onder andere het gebruik van 'Lekker in lijf' en 'welzijn op recept' verder stimuleren. > Uitvoeren Preventieakkoord voor gezonde leeftijdstijl. In 2018 is het Nationaal Preventieakkoord vastgesteld en dit verplicht ons om eigen beleid te maken op het terrein van roken, alcohol en overgewicht. Dit draagt bij aan de ambitie van Lisse voor het bevorderen van gezonde leefstijl. Op basis van overleg met de eerste lijn, Zorg & Zekerheid en Welzijn, stellen we beleid en een uitvoeringsnota voor 2020 - 2024 op. Dit beleid is onderdeel van de Maatschappelijke agenda. > Actualiseren van alcohol- en drugsbeleid, in samenwerking met de partners in veiligheid en organisaties zoals GGD, Brijder en HALT.	> Uitvoeren van de nieuwe nota 'Sporten, bewegen en spelen 2019-2022'. Aansluiten bij het Preventieakkoord en het Nationale Sportakkoord. > Het Team Buurtsportcoaches Lisse geeft uitvoering aan de nota 'Sporten, bewegen en spelen 2019-2022 en brengen verschillende sport- en beweeginitiatieven met lokale samenwerkingspartners tot uitvoering. >De JOGG (jongeren op gezond gewicht) regisseur geeft uitvoering aan het programma jongeren op gezond gewicht. Maakt onderdeel uit van de ambities en doelstellingen vanuit het Meerjarenprogramma 'Sporten, bewegen en spelen 2019-2022'. > Aansluiten bij het opstellen van de omgevingsvisie voor sport, gezondheid en sociale duurzaamheid. > Beweeg- en kindvriendelijke locaties realiseren om ongeorganiseerd spelen te stimuleren.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
RDOG Hollands Midden (GGD)	Speeltuinverenigingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Sportaanbieders Zorgaanbieders Welzijnsorganisaties Onderwijs

Sociaal domein

Innoveren en verbinden
Een inclusieve samenleving met gezonde en vitale inwoners, dat staat voor ons voorop. Iedereen die dat kan, doet mee en wie het niet kan, wordt geholpen om dat wel weer te kunnen. We nemen dit mee in de ontwikkelingen binnen onderwijs, ons beleid op het gebied van gezondheid en vitaliteit en het sociaal domein. De komende jaren zetten we in op het veranderen van de koers. We zoeken creatieve en innovatieve oplossingen en zien we kansen om verschillende doelgroepen met elkaar te verbinden door het combineren van diensten waarvan zij gebruik maken. Met deze kanteling bereiken we dat onze zorg betaalbaar blijft, dat we het complete aanbod van voorzieningen in Lisse kunnen behouden en dat iedere inwoner de zorg die hij of zij nodig heeft kan blijven ontvangen.

De focus op preventie, en op normalisering, om te komen tot duurzame zorg, is voor de komende periode van groot belang. We willen (een deel van de nu) geïndiceerde voorzieningen algemeen toegankelijk maken. Hiermee willen we bereiken dat er eerder preventief ingezet kan worden, voorzieningen laagdrempelig toegankelijk worden.

Daarbij verliezen we niet uit het oog dat een inclusieve samenleving waarbij iedereen kan meedoen ons uitgangspunt is. De term zelfredzaam vinden we te beperkt. Zelf kun je best veel, maar samen nog veel meer. 'Samen redzaam' is een van onze uitgangspunten.

In 2020 werken we aan een integrale visie op het brede sociaal domein. We nemen deze visie op in onze Maatschappelijke Agenda die we in de paragraaf over trends en ontwikkelingen van dit programma al noemden. Het gesprek met de raad over de Maatschappelijke Agenda start in het najaar 2020.

Jeugdhulp
De financiële druk in de jeugdzorg blijft onverminderd hoog. Gemeenten en aanbieders zijn met elkaar in gesprek om de jeugdhulp versneld te transformeren en hiermee de kosten beheersbaar te houden. Om de verwachte kostenstijging terug te dringen werken gemeenten samen met TWO versneld aan een aantal interventies. Deze interventies sluiten aan bij het Programmaplan jeugdhulp 2021 e.v. en het daaruit volgende Inkoopplan. Naast de hierboven genoemde interventies willen gemeenten tot aanvullende afspraken komen om te voorkomen dat de uitgaven voor jeugdhulp verder stijgen. Onderdeel hiervan is het beoordelen van de zogenaamde groslijst met interventies die nog worden getoetst op uitvoerbaarheid en besparingspotentieel. Zowel bij de al besproken interventies als bij de nog te maken aanvullende afspraken zullen de aanbieders betrokken worden.
De begroting 2021 en de meerjarenbegroting 2022-2025 komen uitsluitend tot stand door indexering. Er wordt zo geen stijging van de vraag naar jeugdhulp in betrokken. Het doel is om de komende periode de inkomsten van en uitgaven aan jeugdhulp in balans te brengen, zonder afbreuk te doen aan de transformatie van de jeugdhulp.

In Holland Rijnland-verband zijn we voor jeugdhulp m.i.v. 2020 overgeschakeld van het solidariteit- naar het profijtbeginsel. In dit model wordt de risicoverevening m.i.v. 2021 behouden op afwijkingen gedurende het jaar. De realisatie van een jaar geldt hier als inbreng voor het komende jaar. Bijvoorbeeld: Voor de begroting 2021 wordt de inbreng- en afrekensleutel bepaald op basis van de realisatie van het jaar 2019. Zo betaalt elke gemeente – met een vertraging – voor het eigen zorggebruik en kunnen gemeenten anticiperen op hogere kosten voor het komend begrotingsjaar. Baten van de inzet van preventieve maatregelen komen ten gunste van de eigen gemeente. Een eventuele piek in de kosten betekent het jaar erop een hogere bijdrage. Bij benadering betaalt elke gemeente het eigen gebruik.

Wmo
Met de invoering van het abonnementstarief stijgen de uitgaven op de Wmo maatwerkvoorzieningen zoals voorzien.

Participatiewet
Met de Participatiewet wil de overheid meer mensen met een arbeidsbeperking aan het werk krijgen. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de re-integratie van mensen die nog kunnen werken, maar daarbij wel ondersteuning nodig hebben. Het Algemeen Bestuur (AB) van de Gemeenschappelijke regeling werkbedrijven Kust-, Duin- en Bollenstreek (GR KDB) heeft een businesscase vastgesteld waarin gestreefd wordt naar een maximale integratie van het SPW en de MareGroep in een werkorganisatie waarin de huidige taken van beide entiteiten worden uitgevoerd. Wij zien toe op de uitvoering daarvan. Naast het monitoren van de doorontwikkeling bekijken we ook mogelijkheden voor nieuwe instrumenten in het aanbod om de dienstverlening te verbeteren.

Meten van het effect van onze inspanningen
Het programma Datagedreven sturing draagt bij aan het inzichtelijk maken van ontwikkelingen en beleid op basis van data. De Monitor Sociaal Domein is binnen dat programma als één van de drie inhoudelijke prioriteiten benoemd. Focus van de Monitor is het meten van onze beleidsdoelen, kijken vanuit een integrale blik, beter zicht op effectiviteit en online beschikbaarheid van gegevens. De Monitor is een overkoepelende kapstok voor diverse activiteiten, zoals Sturen op jeugdhulp, Langer thuis wonen voor ouderen en monitoring & sturing Integrale Toegang. Binnen het programma Datagedreven sturing wordt afgestemd welke inhoudelijke activiteiten met prioriteit worden opgepakt.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C
Voorkomen is beter dan genezen. Mogelijk maken van de inclusieve samenleving in Lisse.	Hulp en ondersteuning voor wie het nodig heeft, zodat zij weer 'samenredzaam' zijn.	Iedereen doet mee en werkt samen, voor het grotere doel 'Iedereen kan meedoen'.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C
> Gebruiken van de monitor sociaal domein (en andere data) om meer zicht op maatschappelijke outcome/effecten te krijgen. > Onderzoeken van mogelijkheden naar meer algemene voorzieningen gericht op WMO- dagbesteding (bijv. licht dementerende ouderen) en Participatiewet (bijv. schoolverlaters werkfit maken). > Doorontwikkelen van Servicepunt Werk om meer mensen naar werk te begeleiden. > Onderzoeken van interventies om de bijstandsinstroom te beperken.	> Uitvoeren inkoopplan Jeugd, dat in 2020 is vastgesteld en extra maatregelen nemen om de kosten in de jeugdhulp beheersbaar te houden. > Uitvoeren van het Uitvoeringsprogramma Maatschappelijke Zorg "Omzien naar Elkaar". > Uitvoeren Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg. > Starten van de integrale toegang van start. Hulp en ondersteuning voor jeugdigen en volwassenen in een gezin wordt integraal opgepakt.	> Opstellen Maatschappelijke Agenda met integrale visie en opgaven. > Stimuleren en belonen van burgercreativiteit en burgerinitiatieven voor de buurtcohesie, onder andere door lokaal fonds. > Uitvoeren motie Ouderenbeleid. > In 2020 is het onderzoek naar 'De nieuwe oudere' (Wat is het verschil tussen de huidige senioren en de 'nieuwe' groep senioren op het gebied van mobiliteit, vitaliteit, leef- en woonwensen en welke impact heeft dit verschil op de

> Voortzetten van de tweejarige pilot, de zorg en veiligheidstafel jeugd, d.m.v. een lokale zorg- en veiligheidstafel. De pilot wordt eind 2021 geëvalueerd. > Uitvoeren pilot 'respijtzorg met verblijf' en met behulp van een analyse van het huidig aanbod komen tot een visie op het faciliteren van de mantelzorger. > Op basis van ervaringen bij voorbereiding van pilot 'respijtzorg met verblijf' een onderzoek uitvoeren naar behoefte aan respijtzorg (met verblijf) bij mantelzorgers die zorgen voor iemand met zware zorgbehoefte. > Samenwerken met Zorg & Zekerheid, zorg- en welzijnsorganisaties en gemeenten in de regio om respijtzorg op maat te realiseren. >Pilots uitvoeren op het gebied van preventie en vroegsignalering, waar nodig in samenwerking met het onderwijs. Wij sluiten hiermee aan op het rijksprogramma 'Kansrijke Start' (een gezonde en vellige start van het leven voor elk kind). > Gebruik 'Welzijn op Recept' stimuleren bij huisartsen en inwoners. > Samenwerking wijksamenwerkingsverband en welzijnsorganisatie stimuleren.	> Voortzetten pilot Vroeg Eropaf en de uitbreiding met het aantal schuldeisers ter preventie en vroeg signalering schulden, inzet op de papierwinkel, communicatie, stress sensitieve dienstverlening en training en voorlichting. > Uitvoeren van de integrale aanpak armoede. 'Vroeg Eropaf' in de vorm van preventie en vroegsignalering van schulden wordt een vast bestanddeel conform de nieuwe wet schuldhulpverlening	toekomst?) uitgevoerd. > De concept-notitie ouderenbeleid met resultaten van het onderzoek is besproken met commissieleden en in het participatietraject. > Uitvoeren van het beleid in 2021. > Uitvoeren beleid doorlopende lijnen van 18- naar 18+. > Uitvoering geven aan de regiovisie Hollands Midden voor de aanpak en bestrijding van huiselijk geweld en kindermishandeling 2019-2023.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
ISD Bollenstreek GR KDB (MareGroep en Servicepunt Werk) Holland Rijnland RDOG Hollands Midden (GGD)	Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) MEE Kwadraad Welzijnsstichtingen Woningcorporatie Stek Zorg en Zekerheid Adviesraad Sociaal Domein Huisartsen Zorgaanbieders (ouderen, GGZ)

VERBONDEN PARTIJEN

Voor informatie over verbonden partijen wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

BELEIDSINDICATOREN

Onderstaande beleidsindicatoren komen uit de landelijk verplichte uniforme basisset van beleidsindicatoren voor de begroting en jaarrekening (Besluit Begroting en Verantwoording). Daarnaast wordt de Monitor Sociaal Domein doorontwikkeld. Hierin wordt de voortgang op enkele beleidsdoelen gemonitord. Op termijn wordt gekeken of en hoe dit een plek kan krijgen in de P&C-documenten.

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Nederland	Bron
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	180,6	157,9		******	381,7	CBS
Lopende re-integratie-voorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 - 64 jaar	141,6	70,8		******	207	CBS
Cliënten met een maatwerk-arrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	550	610		******	670	CBS
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	3%	nb		******	7%	CBS
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	1%	nb		******	2%	CBS
Jongeren met jeugdhulp**	% van alle jongeren tot 18 jaar	13%	14%		******	12,2%	CBS
Jongeren met jeugdbescherming***	% van alle jongeren tot 18 jaar	0,8%	0,9%		******	1,2%	CBS
Jongeren met jeugdreclassering****	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	nb	0,3%		******	0,4%	CBS
Jongeren met een delict voor de rechter*****	% 12 t/m 21 jarigen	*	*		*	2017: 1%	CBS

*: Realisatiecijfers zijn sinds 2017 niet meer beschikbaar gesteld.

**: Streven is door de inzet van preventie, normalisering, vroegsignalering en het organiseren van passende zorg het percentage jongeren met jeugdhulp terug te dringen. Vooral de huisarts verwijst veel door naar jeugdhulp, met name naar ggz. De praktijkondersteuner huisarts (poh ggz) is een belangrijk middel om deze doorverwijzingen te verminderen. In 2019 waren er 139 verwijzingen van de huisarts naar de GGZ. De huisarts was in de tweede helft van 2019 verantwoordelijk voor 42% van het totaal aantal verwijzingen naar jeugdhulp.

***: Jeugdbeschermingsmaatregelen worden opgelegd door de rechter. Streven is de voorliggende zorg en hulp en de nazorg aan gezinnen te optimaliseren, waardoor het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen afneemt.

****: Jeugdreclasseringsmaatregelen worden opgelegd door de rechter. Streven is integrale zorg aan en begeleiding van jeugdigen, die in aanraking komen met de politie, waardoor het aantal jongeren met een jeugdreclasseringsmaatregel afneemt.

*****: Met de integrale zorg aan en begeleiding van jeugdigen streven we ernaar het aantal jongeren, dat na een delict voor de rechter komt, te verminderen.

******: Gegevens van 2018, 2019 en/ of 2020 zijn op het moment van schrijven nog niet bekend. Indien de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op: https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/

Ook de gevolgen van corona zijn op dit moment niet in schatten.

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Nederland	Bron
Absoluut verzuim	Aantal leerplichtigen per 1.000 dat niet staat ingeschreven op een school.	1,4	nb		*	2018:1,98 %	DUO
Relatief verzuim	Aantal leerplichtigen per 1.000 dat ongeoorloofd afwezig is.	14	nb		*	2018: 23	DUO
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	2,0%	nb		*	2018: 1,9%	DUO

*: Onze ambitie is in samenwerking met onderwijs, integrale toegang en jeugdhulp leerlingen optimaal te begeleiden en daarmee het aantal vsv'ers verder terug te dringen

NB: Gegevens van 2019 zijn op het moment van schrijven nog niet bekend. Indien de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op: https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/

Ook de gevolgen van corona zijn op dit moment niet in schatten.

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Nederland	Bron
Niet-sporters	Percentage niet-sporters van het totaal aantal inwoners.	*	*			2016: 48,7%	Gezondheids-enquête (CBS, RIVM)

* Onderzoek wordt 1 keer per 4 jaar uitgevoerd. Een nieuwe meting wordt in 2020 verwacht.

KADERSTELLENDE STUKKEN

- Kadernota WMO Bollen 5 2015-2018
- Transformatieagenda WMO en haar omgeving (2017-2018)
- Uitvoeringsplan "Omzien naar elkaar" 2018-2020 (Dieke)
- Regionaal beleidsplan transitie Jeugdzorg Holland Rijnland Hart voor de Jeugd
- Programma Voortijdig schoolverlaten Holland Rijnland 2017-2020
- Ontwikkelagenda passend onderwijs en jeugdhulp Duin en Bollenstreek 2018-2020
- Fantastische lijnen onderwijs en arbeidsmarkt (dagbesteding) Holland Rijnland 2017-2020
- Ontwikkelagenda Regionale Educatieve Agenda D&B 2018-2020
- Sturingsplan Jeugdhulp Holland Rijnland 2018-2019
- Contourennota Servicepunt Werk Duin- en Bollenstreek
- Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2016-2019
- Meerjarenprogramma 'Sporten, bewegen en spelen 2019-2022'
- Doelenboom mantelzorg
- Verordening Maatschappelijke Ondersteuning
- Verordening Jeugdhulp 2015
- Verordeningen Participatiewet
- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs
- Beleidsregels handhaving Wet kinderopvang 2018
- Subsidieregeling en Beleidsregels maatschappelijke activiteiten 2018
- Verordening Leerlingenvervoer
- Gemeenschappelijke Regeling ISD Bollenstreek
- Gemeenschappelijke Regeling Kust-, Duin- en Bollenstreek (MareGroep)
- Gemeenschappelijke Regeling Regionale Dienst Openbare Gezondheid Hollands Midden (GGD)
- Gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland
- Onderwijskansenbeleid 2020-2023

WAT MAG HET KOSTEN?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020na wijziging	2021	2022	2023	2024
Thema Gezondheid &						
Sportaccommodaties	2.079	2.181	2.508	2.571	2.550	2.548
Sportbeleid en activering	998	1.065	1.062	1.062	1.034	1.034
Volksgezondheid	1.045	1.264	1.303	1.303	1.303	1.303
Gezondheid & Vitaliteit	**4.122**	**4.509**	**4.872**	**4.935**	**4.886**	**4.884**
Thema Onderwijs						
Onderwijshuisvesting	2.645	2.428	2.656	2.312	2.362	2.362
Onderwijsbeleid/leerlingzaken	707	826	738	735	735	735
Openbaar basisonderwijs	160	141	141	141	141	141
Totaal Onderwijs	**3.511**	**3.395**	**3.536**	**3.188**	**3.238**	**3.238**
Thema Sociaal domein						
Inkomensregelingen	4.389	6.336	4.273	4.240	4.240	4.240
Wijkteams	1.049	1.373	1.227	1.210	1.210	1.210
Samenkracht/burgerparticipatie	1.392	2.374	1.616	1.670	1.677	1.677
Arbeidsparticipatie	193	218	252	257	264	264
Maatwerkvoorzieningen(wmo)	875	1.018	1.412	1.412	1.412	1.412
Geëscaleerde zorg 18-	338	401	547	547	547	547
Maatwerkdienstverlening 18-	3.355	3.767	3.579	3.579	3.579	3.579
Begeleide participatie	1.767	1.693	1.663	1.590	1.550	1.550
Maatwerkdienstverlening 18+	4.196	4.587	4.295	4.295	4.295	4.295
Totaal Sociaal domein	**17.554**	**21.766**	**18.865**	**18.801**	**18.775**	**18.775**
Totaal lasten	**25.187**	**29.670**	**27.273**	**26.924**	**26.899**	**26.897**
Baten	**rek2019**	**begr2020**	**begr2021**	**begr2022**	**begr2023**	**begr2024**
Thema Gezondheid &						
Sportaccommodaties	440	484	396	397	398	398
Sportbeleid en activering	7	0	0	0	0	
Volksgezondheid	22	0	0	0	0	
Gezondheid & Vitaliteit	**469**	**484**	**396**	**397**	**398**	**398**
Thema Onderwijs						
Onderwijshuisvesting	477	319	320	322	324	324
Onderwijsbeleid/leerlingzaken	191	140	108	108	108	108
Totaal Onderwijs	**668**	**459**	**428**	**430**	**432**	**432**
Thema Sociaal domein						
Inkomensregelingen	3.709	5.504	3.703	3.670	3.670	3.670
Samenkracht/burgerparticipatie	24	10	0	0	0	
Maatwerkdienstverlening 18-	23	0	0	0	0	
Begeleide participatie	0	0	-72	-105	-67	-42
Totaal Sociaal domein	**3.756**	**5.514**	**3.631**	**3.565**	**3.603**	**3.628**
Totaal baten	**4.893**	**6.457**	**4.455**	**4.392**	**4.433**	**4.458**
Saldo van baten en lasten	**-20.295**	**-23.213**	**-22.817**	**-22.531**	**-22.465**	**-22.438**
Reserves	**rek2019**	**begr2020**	**begr2021**	**begr2022**	**begr2023**	**begr2024**
Toevoegingen reserves	2.099	1.912	2.000	2.108	2.221	2221
Onttrekkingen reserves	-4.235	-4.145	-4.141	-3.771	-3.809	-3809
Totaal reserves	**-2.136**	**-2.233**	**-2.141**	**-1.663**	**-1.588**	**-1588**
Saldo na bestemming	**-18.159**	**-20.980**	**-20.676**	**-20.868**	**-20.877**	**-20.850**

Programma 2 Leefomgeving

Trends en ontwikkelingen

Schaarse ruimte
Het zoeken naar balans tussen wonen, werken, recreëren en verblijven geeft een continue spanning. En daarbij maakt de energie- en warmtetransitie ook aanspraak op de schaarse ruimte. Het is een uitdaging om de concurrerende ruimtevragen integraal af te wegen en waar mogelijk multifunctioneel gebruik te maken van ruimte. De volgende ontwikkelingen leiden tot extra ruimtevraag:
> Op de woningmarkt is sprake van krapte, met name in het (sociale) huursegment en in het middensegment. Ook de koopmarkt is overspannen. Daarnaast ontstaan er steeds meer één- en tweepersoonshuishoudens die een andere woonvraag hebben dan de traditionele gezinnen. De uitstroom uit de maatschappelijke opvang en beschermd wonen dragen bij aan deze ontwikkeling. Er is een toenemende vraag naar flexibele en tijdelijke woonruimte onder andere voor spoedzoekers. Ook de aanwezigheid van arbeidsintensieve bollenteelt leidt tot een toestroom van arbeidsmigranten met een vraag naar (kwalitatieve) huisvesting.
> Met de toenemende verstedelijking neemt de behoefte aan recreatie en groen toe. Inwoners hebben behoefte aan voldoende gebieden van goede kwaliteit voor bewegen, recreëren, natuur en rust. Ook de vraag naar accommodaties en voorzieningen stijgt.
> De toenemende verstedelijking leidt tot zwaardere belasting van de bestaande infrastructuren en vervoersvormen. Dat betekent knelpunten in de capaciteit, veiligheid en leefbaarheid. Robuuste en duurzamere vormen van ontsluiting en mobiliteit vragen om extra ruimte.
> De komende jaren zet de krimp in het aantal bedrijven in de bollensector door. Dat resulteert in verdergaande schaalvergroting en specialisatie binnen de sector, met aandacht voor duurzaam bodembeheer.
> Voor de omschakeling van fossiele naar duurzame energiebronnen is veel ruimte nodig zowel boven de grond (o.a. zonneweides en windturbines) als ondergronds (warmtesystemen). Ook voor het klimaatbestendig inrichten is extra ruimte nodig (o.a. waterberging, meer groen in woonwijken).

Klimaat
Het klimaat verandert wereldwijd. De gemiddelde temperatuur en zeespiegel stijgt en de seizoenen worden verstoord. Bovendien nemen de weersextremen toe, zoals langere periodes van droogte en hitte en hevige regenbuien. Om te zorgen dat ook voor de komende generaties onze planeet een goede plek is om te leven, moeten we samen optrekken om de klimaatverandering tegen te gaan. In het Klimaatakkoord is de doelstelling neergelegd om de nationale broeikasgasuitstoot in 2030 met 49% terug te dringen ten opzichte van 1990. Daarnaast zijn concrete maatregelen opgenomen om deze doelstelling te behalen. De komende jaren betekent dit dat we allerlei duurzame veranderingen moeten inpassen in de leefomgeving. Denk hierbij aan het verduurzamen van de gebouwde omgeving en de omschakeling naar duurzame energie. Deze ontwikkelingen vergen actieve betrokkenheid van vele organisaties, bedrijven en inwoners.

Meer integraal werken
De komst van de Omgevingswet betekent voor de overheid een verandering in het denken over een veilige en gezonde (fysieke) leefomgeving. Een belangrijk verschil tussen de Omgevingswet en de 'oude manier van werken' is dat niet langer allerlei sectoraal beleid op elkaar wordt gestapeld (zoals parkeernormen, structuurvisies, detailhandelsbeleid en woonbeleid) maar dat wordt uitgegaan van een integrale beleidscyclus en
integrale gebiedsontwikkeling. In deze gebiedsontwikkelingen worden zaken zoals klimaatadaptatie, erfgoed, mobiliteit, biodiversiteit en veiligheid ook betrokken bij een integrale afweging.

Veiligheid

Veiligheidsbeleid

In 2019 is het Integraal Veiligheidsbeleid 2020-2023 (IVB) 'Samen voor een nog veiliger Lisse' vastgesteld. Het IVB Lisse is een strategisch veiligheidsplan dat is vastgesteld door de gemeenteraad voor vier jaar. Op basis van het IVB wordt elk jaar een uitvoeringsprogramma vastgesteld door het college, het veiligheidsjaarplan. Het jaarplan bevat (grotendeels) de prioriteiten en thema's uit het IVB 2020-2023 die verder zijn geconcretiseerd in doelstellingen en streefwaarden. Intensieve samenwerking zowel intern als extern is de sleutel om de huidige en nieuwe vormen van onveiligheid tegen te gaan en de veiligheid voor de inwoners van Lisse te behouden en te verbeteren. Dit doen we binnen de integrale aanpak van georganiseerde, ondermijnende criminaliteit. Het geldt ook voor nieuwe ontwikkelingen zoals mensenhandel en de relatie tussen ondermijning en zorg. Wanneer we de zorg en veiligheidsketen met elkaar verbinden, kunnen we deze problematiek effectief aanpakken en inzetten op preventie. De verdere ontwikkeling van het regionaal Zorg- en Veiligheidshuis sluit hierbij aan.

Aanpak van (georganiseerde) ondermijnende criminaliteit

Georganiseerde, ondermijnende criminaliteit is op het eerste gezicht niet zichtbaar, zoals: drugslaboratoria, hennepkwekerijen, mensenhandel, witwaspraktijken en vastgoedfraude. Ook in de gemeente Lisse is sprake van criminele, ondermijnende activiteiten en misstanden. Vanaf november 2018 werken we daarom intensief en integraal samen met partners als politie, het Openbaar Ministerie en de Belastingdienst. Met als doel georganiseerde, ondermijnende criminaliteit aan te pakken. En om deze zoveel mogelijk te voorkomen.
In de jaren 2018-2021 staat de ontwikkeling en versterking van de lokale aanpak van ondermijning centraal. Belangrijke onderdelen van de aanpak zijn werken aan een weerbare samenleving en organisatie. Daarnaast zijn informatiegestuurd werken en preventie belangrijk. We zoomen hierbij specifiek in op vastgoed, malafide bedrijven, bedrijventerreinen en recreatieparken. De afgelopen periode hebben we geïnvesteerd in het verbeteren van het zicht op ondermijning, de weerbaarheid van de gemeentelijke organisatie en het integraal aanpakken van casuïstiek. De samenwerkingsstructuren zijn ontwikkeld en de eerste resultaten van die versterking zijn zichtbaar geworden. In 2021 gaan we deze coalitie verder uitbreiden, zowel met specifieke sleutelfiguren, als met private partners en inwoners. Doel is te komen tot een weerbare samenleving!

Toezicht & handhaving

Met toezicht en handhaving op het gebied van bouwen en wonen controleren we of gebouwd wordt conform de vergunning en de bouwvoorschriften. Panden en gronden moeten overeenkomstig de bestemming gebruikt worden. Hiermee gaan we verrommeling van het landschap tegen en stimuleren we ruimtelijke duurzaamheid. De kwaliteit van deze werkzaamheden is vastgelegd in de VTH-verordening (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving).

Voor de periode 2019-2022 doen wij mee aan het project Handhaving Buitengebied (ISG). Om het bollengebied te behouden is extra inzet nodig voor handhaving in het buitengebied (regionaal afgesproken). Hiervoor zijn, in HLT-verband, tijdelijk een extra handhaver en juridische ondersteuning ingehuurd.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Een veilige woon- en leefomgeving voor onze inwoners.	Duurzame oplossingen door veiligheid en zorg	Doelgerichte en integrale actie op het aanpakken van	Veilig en legaal bouwen en voorkomen van

	combineren.	ondermijnende criminaliteit.	strijdig gebruik.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B
- Operationeel maken van het Integraal Veiligheidsbeleid 2020-2023 in het jaarlijks Veiligheidsjaarplan (2021). Prioriteiten zijn: ondermijning, cybercrime, jeugd en overlast/ maatschappelijke onrust. - Ontwikkelen KVO Meer en Duin (Keurmerk Veilig Ondernemen) in samenwerking met de ondernemers. - actualiseren van de Algemene Plaatselijke Verordening. - Het coffeeshopbeleid herzien/actualiseren.	- Voorzetten pilot Zorg en veiligheid jeugd, d.m.v. een lokale zorg- en veiligheidstafel voor een periode van twee jaar. In 2021 wordt deze pilot geëvalueerd. - Ontschotten op casusniveau (veiligheid, zorg, huisvesting, etc., problematiek integraal aanpakken) - Vastgesteld werkproces voor de Wet verplichte GGZ.

ACTIVITEITEN DOEL C	ACTIVITEITEN DOEL D
- Voortzetten programma ondermijning onder andere d.m.v. een ondermijningstafel en: 1. Het (doorlopend) versterken van awareness en meldingsbereidheid van bestuurders, medewerkers en inwoners. 2. Datagedreven werken (door)ontwikkelen. 3. Uitvoeren integriteitsbeoordelingen door toepassen BIBOB-beleid. 4. Aanpak hennepteelt en drugshandel, door het sluiten van woningen of bedrijfspanden (art. 13B Opiumwet). 5. Integrale onderzoeken & acties, inzetten bestuurlijke maatregelen waar nodig. 6. Het vormgeven van maatschappelijke coalities: samenwerking met sleutelfiguren en private partijen, het bewust maken van specifieke doelgroepen. 7. Aanpak van mensenhandel (w.o. arbeidsuitbuiting), versterken integraliteit en toepassen barrièremodellen. 8. Inzetten op preventief beleid: - we zijn zichtbaar aanwezig in 'vergeten' gebieden zoals buitengebied, bedrijventerreinen; - project huisvesting arbeidsmigranten; - Keurmerk Veilig Ondernemen winkelgebieden/bedrijventerreinen; - toekomstbestendige en veilige bedrijventerreinen (onderzoek mogelijkheden preventieve aanpak, o.a. herinrichting, herontwikkeling). - Verder werken aan kwalitatieve huisvesting	- Uitvoering Handhavingsbeleid 2019 – 2022 o.b.v. Handhavingsprogramma's (o.a. prioriteiten APV en BWT toezicht en handhaving). - Voorbereiden veranderingen VTH-taken als gevolg van wet Kwaliteitsborging voor het bouwen en invoering Omgevingswet (van kracht op 1 januari 2022). - Uitvoering Project Handhaving Buitengebied 2019-2022 (ruimtelijke duurzaamheid). Intensief oppakken van toezicht en handhaving illegale bouw en gebruik in het buitengebied ten behoeve van behoud Bollengebied.

van Arbeidsmigranten met aandacht voor informatiepositie, controles veiligheid (in samenwerking met brandweer) en eventueel handhaving strijdig gebruik.	

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Veiligheidsregio Hollands Midden Omgevingsdienst West Holland	Politie, GHOR, CJG/JGT, Veiligheidshuis Hollands Midden, Brijder, Halt Welzijnskwartier, Reclassering, OM, RIEC, Belastingdienst, onderwijs, woningcorporatie, Jeugdbescherming West, ondernemers, Hoogheemraadschap

Mobiliteit

Goede bereikbaarheid is essentieel voor een gemeente. De behoefte aan mobiliteit en daarmee het aantal verkeersbewegingen blijft groeien. Dit heeft effect op de leefomgeving, klimaat en veiligheid. Het is van belang om samenhangend beleid op te stellen. Dit doen wij door het mobiliteitsvraagstuk te integreren in de omgevingsvisie zodat een integrale afweging mogelijk wordt. In het op te stellen uitvoeringsprogramma nemen we maatregelen op waarmee we de bereikbaarheid, leefbaarheid en veiligheid verbeteren.
We betrekken hierbij alle vormen van mobiliteit: traditionele vervoersmiddelen zoals fiets, OV en auto maar ook nieuwe vormen zoals de deelauto en de elektrische fiets. We volgen de ontwikkelingen rond autonoom vervoer.
Om bereikbaarheid, leefbaarheid en veiligheid te verbeteren is het van belang om voortdurend te beschikken over actuele data rond gebruik van infrastructuur en parkeercapaciteit. We willen het aantal verkeersslachtoffers terugbrengen onder meer via campagnes zoals 'School op Seef' en 'Ik maak van de nul een punt'.

Voor het verbeteren van de bereikbaarheid hebben we onze partners hard nodig, zowel voor het treffen van samenhangende maatregelen als voor een effectieve lobby voor investeringen in onze regio door onder andere provincies, vervoerbedrijven en het Rijk. Gelet op de terugtreding van de provincie Noord Holland uit de stuurgroep Duinpolderweg zijn aanvullende inspanningen nodig om de provincie-overstijgende problematiek op het gebied van bereikbaarheid aan te pakken.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Betere auto-, fiets- en OV-bereikbaarheid.	Blijvende aandacht voor verkeersveiligheid.	Duurzamere mobiliteit.	Betere ontsluiting van de Duin- en Bollenstreek.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B
- Opstellen Mobiliteitsplan met uitvoeringsprogramma mobiliteit aansluitend op de systematiek van de Omgevingswet en op de inhoud van de Omgevingsvisie. Het project is gestart in 2020 vaststelling van het plan en uitvoeringsprogramma mobiliteit wordt in 2021 vastgesteld. - Afronden en opvolgen onderzoek naar de verkeersveiligheid en inpasbaarheid van de HOV-route op de Sportlaan. - Actief uitvoering geven aan de regionale strategie mobiliteit en de OV-visie voor doelgroepenvervoer, trein en OV over water.	- Bij het opstellen van het uitvoeringsprogramma mobiliteit hebben we nadrukkelijk aandacht voor verkeersonveilige situaties en nemen we maatregelen op in het uitvoeringsprogramma om deze onveilige situaties op te lossen. - Voortzetten van de lopende verkeerseducatie-acties met VVN, alle scholen en Holland Rijnland voor jongeren. We faciliteren bij de landelijke acties en stimuleren en faciliteren de verkeersbrigadiers bij lagere scholen. Regionaal en/of landelijk worden nieuwe educatieve – en/of voorlichtingscampagnes ontwikkeld.

ACTIVITEITEN DOEL C	ACTIVITEITEN DOEL D
- Versnellen van de plaatsingsprocedure voor laadpalen. - Bij het opstellen van het mobiliteitsplan en uitvoeringsprogramma mobiliteit hebben we nadrukkelijk aandacht voor vormen van duurzame mobiliteit.	- Samen met provincie Zuid-Holland en de andere gemeenten in de Duin- en Bollenstreek zoeken we naar mogelijkheden om de provincie-overstijgende problematiek op het gebied van bereikbaarheid, in samenhang met andere bereikbaarheidsthema's, de komende

- De ambities voor duurzame parkeervoorzieningen komen voort uit de Omgevingsvisie. In het mobiliteitsplan wordt hierop voortgeborduurd. De huidige CROW parkeernormen zullen na vaststelling van het uitvoeringsprogramma worden omgezet in een nieuwe parkeernota.	tijd aan te pakken. Daarbij zetten we in op het realiseren van de Zuidelijke Randweg en heropening van station Lisse. - Het provinciale onderzoek naar de verbetering van de doorstroming op de N207/N208 is nog gaande. Wij dragen daaraan bij. In 2021 en verder wordt duidelijk wanneer de uitvoering zal plaatsvinden. - Vervolg geven aan gevoerde gesprekken met verschillende partijen om de bereikbaarheid van de Keukenhof te verbeteren.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Regiogemeenten/ gemeente Haarlemmermeer Burgers, bedrijfsleven en belanghebbenden Provincies Noord- en Zuid-Holland VVN/ Fietsersbond/ Politie Vervoerregio Amsterdam Openbaarvervoerbedrijven Keukenhof

Wonen

De woningmarkt staat onder grote druk. Veel inwoners zoeken momenteel een passende woning. Tegelijkertijd is het aanbod van woningen en de ruimte voor nieuwbouw beperkt. De komende periode wordt gewerkt aan de realisatie van nieuwe woningen, transformatie, verduurzaming, doorstroming en diversiteit in het woningaanbod.

In het meerjarig woonprogramma, vastgesteld in 2020, hebben we de nieuwe koers uitgezet en gaat extra aandacht uit naar senioren, starters, spoedzoekers en arbeidsmigranten. Het woningmarktonderzoek laat zien dat een sterke stijging van huishoudens wordt verwacht tot 2030. In de koopsector is deze behoefte het grootst en in de sociale huursector is de vraag naar (senioren)appartementen het grootst. Deze nieuwe koers op het gebied van wonen hangt onlosmakelijk samen met het sociaal domein en de ruimtelijk ordening. Binnen de kaders van het nieuwe woonprogramma trekken we samen op met partners (zoals ontwikkelaars, woningcorporatie Stek) en inwoners. De focus voor de komende periode ligt op versnelling van de woningbouwproductie, actualisatie van het (woon-)instrumentarium en uitvoering geven aan het woonprogramma. De gemeente ziet voor zichzelf een regisserende rol: betrokken partners met elkaar verbinden en hen inspireren, bijvoorbeeld in de opgave wonen met zorg.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Voorzien in de lokale en (boven)regionale woningbehoefte (kwantitatief en kwalitatief)	Actueel woonbeleid gedragen door betrokken partners.	Een meer passend woningaanbod voor alle doelgroepen.	Stimuleren van een innovatieve en duurzame woningmarkt in Lisse.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B
> Jaarlijks - Uitvoeren en monitoren van het meerjarig woningbouwprogramma Lisse, zodat tijdig bijgestuurd kan worden. > Jaarlijks - Regionaal afstemmen van de programmering en fasering van de woningbouw, zodat in de regio het gewenste woningbouwprogramma wordt gerealiseerd. > Jaarlijks - Monitoren van demografische ontwikkelingen en overige ontwikkelingen op de woningmarkt. Waar nodig kan er bijgestuurd worden.	> Jaarlijks - Uitvoering geven aan het woonprogramma 2020-2024 'Evenwicht op de woningmarkt' zoals het instellen van een doelgroepenverordening en het instellen van een vereveningsfonds. > Jaarlijks - Sluiten, uitvoeren en monitoren prestatieafspraken met Stek en Huurdersbelangen-vereniging Bollenstreek. Zodat er afspraken zijn over betaalbaarheid, voldoende woningen voor diverse doelgroepen, duurzame woningen, wonen met zorg en de huisvesting van bijzondere doelgroepen. > Jaarlijks - Uitvoeren Regionale Woonagenda Holland Rijnland 2017 (RWA) en in 2021 opvolging geven aan de aanbevelingen uit de evaluatie 2020.

ACTIVITEITEN DOEL C	ACTIVITEITEN DOEL D
> Jaarlijks - Inzetten op divers aanbod van betaalbare woningen voor senioren en starters/jongeren, zodat er een passend woningaanbod ontstaat.	> Jaarlijks - Onderzoeken innovatieve woonconcepten voor tijdelijke en/of flexibele huisvesting, zodat voor verschillende doelgroepen waaronder spoedzoekers passende

> 2021 - Opstellen nieuwe regionale huisvestingsverordening Holland Rijnland zodat er een transparant verdeelsysteem is dat inspeelt op de huidige sociale woningmarkt. > 2021-2022 - Inzicht krijgen in de huisvestingsopgave voor arbeidsmigranten en het faciliteren van de daaruit voortvloeiende woonopgave. > Jaarlijks - Bevorderen van initiatieven en faciliteren van de woonopgave als gevolg van transitie en transformatie maatschappelijke opvang en beschermd wonen. Zo anticiperen we op de toekomstige woonvraag. > Jaarlijks - Verstrekken van startersleningen, zodat starters hun eerste stap op de koopmarkt kunnen zetten.	huisvesting beschikbaar komt. > 2021 - Uitvoering geven aan initiatiefvoorstellen van de raad over innovatieve woonconcepten. > Jaarlijks - Inzetten op het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad en het realiseren van duurzame nieuwbouw zodat de woonvoorraad toekomstbestendig wordt.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Woningcorporatie Stek Huurdersbelangenvereniging Bollenstreek Zorgaanbieders

Implementatie Omgevingswet

De nieuwe Omgevingswet biedt kansen. De wet gaat uit van meer decentraal, waardoor ruimte ontstaat voor lokale afwegingen. Voor ons betekent de wet een integrale afweging en open houding ten opzichte van initiatiefnemers en participatie. We zullen hiervoor duidelijke kaders opstellen en pilots organiseren die ons voorbereiden op de nieuwe wet en de nieuwe manier van werken.

De ontwikkelingen onder het programma Implementatie Omgevingswet dienen om aan de minimale wettelijke vereisten te kunnen voldoen die voortvloeien uit de Omgevingswet (zoals het versnelde traject vergunningverlening vanaf 1 januari 2022).

Het Programma Implementatie Omgevingswet staat niet op zichzelf. Het heeft een integraal karakter en draagt bij aan de implementatie van het dienstverleningsconcept, participatie en digitalisering. Voor 2021 is geld begroot voor de invoering en beheer van het nieuwe digitale stelsel Omgevingswet. In de loop van 2021 zal meer zicht ontstaan op de overige benodigde projecten om de invoering van de Omgevingswet in overeenstemming met de ambities te borgen in de organisatie en de daarmee samenhangende kosten. Dit betreft zowel de incidentele als de structurele kosten die we in beeld brengen aan de hand van het financiële dialoogmodel van de VNG. Hiervoor doen wij bij het opstellen van de kadernota 2022 een voorstel.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C
Via de instrumenten van de Omgevingswet werken we samen met alle relevante partijen aan een veiligere en gezondere leefomgeving, waarbij innovatie, participatie en creativiteit voorop staan.	Optimale dienstverlening. Daar waar nodige een traject van cultuurverandering bij bestuurders en ambtenaren.	Digitale ontsluiting van gegevens en infrastructuur, die aansluit op het landelijke Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO) passend bij de invoering van de Omgevingswet.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C
> Opstellen, monitoren, evalueren en/of actualiseren van een omgevingsvisie en bijbehorende uitvoeringsprogramma's in lijn met de Toekomstvisie 2030. > Opstellen van een omgevingsplan conform wettelijke vereisten.	> Organiseren van bijeenkomsten en proeftuinen voor ambtenaren, bestuurders, samenwerkingspartners en initiatiefnemers om de nieuwe manier van werken te introduceren. > Werken met Serviceformules uitgaande van één-loket-gedachte (zie programma 4 Dienstverlening). > Kaders ontwikkelen hoe we (overheids)participatie onder de Omgevingswet gaan vormgeven. (zie programma 4 Participatie). > Uitvoeren van het strategisch communicatie- en participatieplan.	> Kennisuitwisseling en samenwerking met partners. > Pilots met aansluiting op landelijke digitale stelsel Omgevingswet. > Noodzakelijke IT-architectuur (applicaties en gegevens) realiseren om nieuwe processen te ondersteunen.

	> Aanpassen competentieprofielen medewerkers.	

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Omgevingsdienst West-Holland RDOG Hollands Midden (GGD Hollands Midden) Veiligheidsregio Hollands Midden Holland Rijnland	Provincie Zuid-Holland Hoogheemraadschap van Rijnland Dunea Liander Omliggende gemeenten Inwoners en initiatiefnemers

Gebiedsontwikkeling

Met de forse ruimtelijke opgaven geloven we dat innovatie, creativiteit en samenwerking in de regio bij het realiseren van nieuwe woningen noodzakelijk zijn. Dit betekent: samen met de partners zoeken naar ruimte voor verandering.

Het zoeken naar balans tussen wonen, werken, recreëren en verblijven geeft een continue spanning. Ook de energie- en warmtetransitie vraagt ruimte. De omgevingsvisie zien we als een integraal afwegingskader voor deze ruimteclaims en de balans die we met elkaar moeten vinden. We zijn vol aan de slag met onze omgeving om een gedragen omgevingsvisie op te stellen.

Zo mogelijk versnellen we ruimtelijke ontwikkelingsprojecten waarin de gemeente een grondpositie heeft.

Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) gaat verrommeling van de streek tegen en stimuleert economische herstructurering en landschapsverbetering.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A

Duurzame gebiedsontwikkeling en realiseren van nieuwe woningen voor doelgroepen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A

> In het kader van de omgevingsvisie een integrale ruimtelijke vertaalslag maken van de woningbouwopgave tot 2030, in relatie tot andere ruimtevragers.

> Faciliteren van initiatiefnemers die nieuwe woningen willen realiseren bij nieuwe initiatieven en lopende projecten zoals de projecten van derden uit het projectenboek en de *quick wins*.

> Waar mogelijk versnellen van de woningbouwproductie en -processen waarbij de gemeente een actieve rol heeft.

> Inzetten kader duurzame gebiedsontwikkeling bij gesprekken en onderhandelingen met initiatiefnemers, projectontwikkelaars en bedrijven, waarbij energietransitie, warmtetransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie centraal staan.

> Voortgaan met de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) voor aanpak verrommeling ten behoeve van economische structuurversterking en ruimtelijke kwaliteitsverbetering.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. Holland Rijnland Omgevingsdienst West-Holland	Woningbouwcorporaties Projectontwikkelaars Bedrijven Particuliere initiatiefnemers

Openbare ruimte en duurzaamheid

Openbare ruimte

We willen de (leef)omgeving voor bewoners en bedrijven aangenaam en bruikbaar maken en houden. Een prettige, groene leefomgeving heeft een positieve invloed op ons welbevinden en nodigt uit tot bewegen, sporten en ontmoeten.

De gemeente heeft, vanuit de wet Milieubeheer, de verplichting om de inzameling van afval te verzorgen. We stimuleren op dit gebied de circulaire economie. Op basis van de evaluatie van het afvalbeleidsplan optimaliseren we de afvalinzameling en -verwerking. Daarnaast voeren we samen met een eigen servicedienst van HLTsamen het dagelijks beheer en onderhoud van de openbare ruimte uit.

Verder bereiden we Lisse voor op klimaatveranderingen en ontwikkelen we een toekomstbestendig actieplan. De inrichting van de buitenruimte speelt hierbij een cruciale rol.

Gezien de beperkte financiële ruimte in de komende jaren zullen er keuzes gemaakt worden in de ambities. Diverse ambities betekenen een verhoging van beheer en onderhoudskosten, tenzij eigen beheer door bewoners gaat toenemen of een andere wijze van compensatie wordt gevonden. Binnen het lopend beheer en in de projecten zetten we ons maximaal in om duurzaamheids-doelstellingen te realiseren met de beschikbare middelen.

Duurzaamheid

Lisse wil duurzamer worden en niet langer bijdragen aan de opwarming van de aarde: we maken verantwoord gebruik van beschikbare hulpbronnen, we koesteren onze natuur en het milieu en we zorgen voor een maatschappij voor iedereen. Wij gaan dus uit van duurzaamheid in brede zin: sociale, fysieke en economische duurzaamheid moeten op harmonieuze wijze gecombineerd worden. Het gaat om de combinatie van de drie P's: people, planet en profit. De gedachte is dat als deze drie vormen van duurzaamheid in evenwicht zijn, er sprake is van een echt duurzame ontwikkeling. Uitgangspunt hierbij is dat we in de behoeften van de huidige generatie voorzien zonder de behoeften van toekomstige generaties in gevaar te brengen.

Duurzaamheid is een maatschappelijke missie van en voor iedereen. Duurzame ontwikkeling moet dan ook maatschappelijk gedragen worden; betrokkenheid van inwoners, bedrijven en instellingen is erg belangrijk. De gemeente heeft beperkte invloed en middelen ter beschikking om veranderingen te bewerkstelligen. De gemeente zet de eigen mogelijkheden met inspiratie, effectief en efficiënt in om Lisse duurzaam te helpen maken. Dit doen wij aan de hand van de volgende strategie:

- De gemeente stimuleert en faciliteert bewoners, bedrijven, bezoekers, maatschappelijke partners, buurtgemeenten, regionale samenwerkingen, om actief te werken aan een duurzame samenleving. Met kennis, met netwerken, met geld waar dat effectief bijdraagt aan onze duurzame doelstellingen.
- De gemeente benut haar verbindingen en relaties waar mogelijk om duurzaamheid bij alle partnerpartijen te bevorderen.
- De gemeentelijke organisatie geeft zelf het goede voorbeeld. De organisatie werkt zelf duurzaam en richt zich bij de uitvoering van reguliere gemeentelijke taken en diensten op duurzaamheid waar dat maar mogelijk is.

Doelstellingen en activiteiten

In Lisse is het thema duurzaamheid verankerd in het Energieakkoord Holland Rijnland (2017) en het Richtinggevend Plan Duurzaamheid Lisse 2040.

Lisse heeft het Energieakkoord Holland Rijnland in 2017 ondertekend met daarin de gezamenlijke ambitie in 2050 energieneutraal te zijn. Dat definiëren we als volgt: het energieverbruik binnen de regio wordt volledig gedekt door energie uit duurzame energiebronnen of restbronnen, waarvan minstens 80% uit onze eigen regio komt. De resterende 20% wordt ingevuld door onder andere restwarmte of geothermie uit de nabijheid van onze regio. Er zijn tussendoelen gesteld voor 2025. Dit wordt momenteel vertaald naar een Regionale Energiestrategie (RES).

Lisse heeft de volgende concrete doelstellingen opgenomen in het Richtinggevend Plan:

1. Lisse is energieneutraal in 2040;
2. In 2025 is al het maatschappelijk vastgoed energiezuinig (Label A+) en zijn tenminste drie objecten (waaronder in ieder geval het gemeentehuis) energieneutraal (NoM);
3. In 2030 zijn de mobiliteit gerelateerde CO2-emissies 25% lager dan in 1990;
4. Lisse heeft in 2040 een circulaire economie.

Vanuit het Richtinggevend Plan voeren wij verschillende projecten en activiteiten uit. Ook voeren wij projecten uit die niet benoemd staan in het Richtinggevend Plan, zoals: Monitoring van de doelstellingen met het programma TELOS, Verduurzaming van het financieel instrumentarium en het aangaan van samenwerking met lokale spelers. De samenwerking met de Keukenhof is hier een voorbeeld van.

Voortgang
Jaarlijks stellen we een rapportage op over de bereikte resultaten van het Richtinggevend Plan. Op basis daarvan kunnen we de plannen waar nodig bijstellen, want ontwikkelingen rondom duurzaamheid gaan snel.

Nieuwe taken
Het Klimaatakkoord heeft een grote invloed op het gemeentelijke duurzaamheidsbeleid. Met de komst van het Klimaatakkoord hebben de gemeenten (en regio's) namelijk een belangrijke (regie)rol verkregen in de energietransitie. Via de Regionale Energiestrategie (RES) werken de gemeente de (inter)nationale kaders rond de energietransitie uit. Lisse werkt in Holland Rijnland verband samen aan het opstellen van deze RES, welke voor 1 juni 2021 wordt opgeleverd. In de RES beschrijven we welke strategie we als RES-regio hanteren om de energiedoelstellingen te bepalen en te behalen. De RES vertalen wij vervolgens, middels een Lokale Energiestrategie (LESS), in ons lokale beleid. Het onderdeel warmte werken we uit in onze Transitievisie warmte (TVW), welke eind 2021 wordt vastgesteld. Met de LESS en TVW verkrijgen we nader inzicht in de opgave en de rol van de gemeente.

De uitvoering van de te behalen energiedoelstellingen geven ook de mogelijkheid dit te koppelen met maatregelen vanuit de klimaatadaptatie. De gemeente zal in de uitvoeringsmaatregelen, vast te stellen in 2021, hierbij rekening houden. Hiermee kan een efficiënte slag worden gemaakt in de buitenruimte.

Budgettering
Voor de uitvoering heeft de raad met de vaststelling van het Richtinggevend Plan middelen beschikbaar gesteld voor de periode 2018-2021. Het werkbudget bedraagt voor de periode 2018-2021 €150.000 per jaar. Echter, bij de vaststelling van het Richtinggevend Plan waren de nieuwe taken, voortvloeiend uit het Klimaatakkoord, nog niet voorzienbaar. Nu de uitvoering van het

Klimaatakkoord op tafel ligt, kunnen wij een verdere doorkijk maken. Zo stelt de gemeente een LESS en TVW op, welke in 2021 worden vastgesteld. Om de hiermee gemoeide kosten te dekken in 2021, is een ophoging van het werkbudget met € 40.000 nodig. Om ook in de periode 2022-2024 uitvoering te geven aan de duurzaamheidsdoelstellingen, is een (structureel) werkbudget van €150.000 per jaar noodzakelijk. Naast het (werk)budget spannen we ons in om subsidies en andere vormen van cofinanciering te verkrijgen.

Regionale programma's groen

Binnen de Duin-en Bollenstreek wordt samengewerkt op basis van het gebiedsprogramma B(l)oeiende Bollenstreek. Daarin zijn projecten op het gebied van groen en recreatie opgenomen. Binnen Holland Rijnland wordt gewerkt aan het Regionaal Groenprogramma Holland Rijnland. In 2021 wordt gewerkt aan lopende en nieuwe initiatieven. Ook hierbij geldt dat ambities en projecten die hieruit voortkomen een verhoging van de beheer en onderhoudskosten met zich meebrengen. Bij de uitvoering van deze projecten wordt gekeken of dit vanuit samenwerking met inwoners en bedrijven kan worden gerealiseerd.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Een aantrekkelijke gemeente met specifieke aandacht voor groen, milieu, biodiversiteit en beweging.	Lisse circulair in 2040.	Energieneutrale gemeente in 2040 en op termijn klimaatneutraal.	Openbare ruimte is klimaatbestendig.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B
Uitvoering geven aan het Gebiedsprogramma B(l)oeiende Bollenstreek 2016 en daarmee een bijdrage leveren aan landschap, recreatie, natuur en economie van de streek. Bijdrage leveren aan een mogelijk nieuw gebiedsprogramma voor de Duin- en Bollenstreek aan de hand van de visie Rijke Groenblauwe Leefomgeving van de provincie Zuid-Holland. Bij invoering zullen we hier uitvoering aan geven. Uitvoering geven aan het Groenprogramma Holland Rijnland. Uitvoering geven aan het nieuwe beleid cq. uitvoeringsprogramma Spelen, Sport en Bewegen in de buitenruimte. Op basis van het traject Omgevingsvisie worden (nieuwe) kaders en uitgangspunten voorgelegd voor het Groenbeleid. Op basis daarvan stellen we een nieuwe groenbeheerplan cq. uitvoeringsprogramma op. Uitwerken maatregelenpakket voor klimaatadaptie op basis van in 2020	Uitvoeren afval communicatie en voorlichting: op basis van het Afvalbeleidsplan geven we voorlichting om bewustzijn te creëren over een duurzame omgang met afval ter bevordering van afvalscheiding en hergebruik. Afronding onderzoek naar uniforme tarieven voor straatreiniging, onkruidbestrijding en gladheidsbestrijding Onderzoek naar een nieuwe (gezamenlijke) milieustraat 3.0 passend in de context van een circulaire economie. Op basis van in 2020 uitgevoerde metingen over afval-dumpingen en bij plaatsingen voeren we gerichte optimalisaties door ter bevordering van afvalscheiding. Jaarlijks voeren we sorteeranalyses uit naar de samenstelling van het gescheiden en ongescheiden afval. Op basis van die uitkomsten voeren we gerichte optimalisaties en eventuele beleidswijzigingen door ter bevordering van afvalscheiding.

vastgestelde ambities (afgestemd op de doelstellingen van klimaatadaptatie uit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie). Opstellen Integraal waterbeheerplan cq. uitvoeringsprogramma (waarin het maatregelenpakket voor klimaatadaptie wordt opgenomen). In dit plan is ook aandacht is voor bermen en biodiversiteit. Optimaliseren van de samenwerking met de Omgevingsdienst West-Holland bij het invullen van de (milieu) taken. Gericht communiceren naar bewoners over de eigen invloed op de leefomgeving (bijv. over trias energetica, milieuvervuiling, geluidsoverlast en vergroening t.b.v. waterberging)	

ACTIVITEITEN DOEL C	**ACTIVITEITEN DOEL D**
Actief deelnemen aan uitvoering Energieakkoord Holland Rijnland (2017-2025). Opstellen en vaststellen Regionale Energiestrategie. Opstellen en uitvoeren lokale energiestrategie en op basis daarvan inpassen duurzame energiebronnen (2020 tot en met 2050). Opstellen en vaststellen transitievisie warmte bestaande bouw. Uitvoering geven aan en monitoren van Richtinggevend Plan Duurzaamheid (2018-2025).	Uitwerken maatregelenpakket voor klimaatadaptie op basis van in 2020 vastgestelde ambities (afgestemd op de doelstellingen van klimaatadaptatie uit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie). Dit plan wordt onderdeel van het nieuwe Integrale Waterbeheerplan. Uitvoeren bewustwordingscampagne Operatie Steenbreek: op basis van de landelijke campagne Operatie Steenbreek voeren we jaarlijks bewustwordingscampagnes uit gericht op het vergroenen van tuinen. Jaarlijks actualiseren we de Leidraad duurzame (her)inrichting van de openbare ruimte aan de hand van nieuwe ontwikkelingen en ervaringen die voortkomen uit de toepassing van de methode Duurzame Gebiedsontwikkeling.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland Omgevingsdienst West-Holland Meerlanden N.V. Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek Veiligheidsregio Hollands Midden Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. Maregroep / Werkvoorziening Kust, Duin- en Bollenstreek	Hoogheemraadschap Rijnland Regiogemeenten Duin- en Bollenstreek Provincie Zuid-Holland Inwoners Bedrijven

Maatschappelijk vastgoed

Het doel is het optimaal inzetten van de gemeentelijke vastgoedportefeuille voor het uitvoeren van het gemeentelijk beleid. Hierbij gaat het mede om de inzet van accommodaties van maatschappelijke organisaties en verenigingen. We streven naar een goede balans in de samenstelling van de vastgoedportefeuille in omvang, samenstelling en spreiding om goed aan te kunnen sluiten op de maatschappelijke vraag en ruimtelijke ontwikkelingen.

Het maatschappelijk vastgoed legt beslag op de ruimte en ruimtelijke ontwikkeling van bepaalde locaties. Tegelijkertijd behoort verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed - bestaande en nieuwe vastgoedobjecten - tot onze opgaven. Door de maatschappelijke, ruimtelijke en duurzame opgaven met elkaar te verbinden en te bundelen, maken we per vastgoedobject een weloverwogen en integrale afweging. De kaders die zijn vastgesteld bij de herziening van het accommodatiebeleid (2016), het grondbeleid en onze duurzaamheidsambitie vormen hierbij de basis.

We moeten structureel bezuinigen op het accommodatiebeleid. Tegelijkertijd wil de gemeente investeren in haar inwoners en hun leef- en werkomgeving door een goed voorzieningenniveau in stand te houden. Het is een uitdaging om in dit spanningsveld een goede balans te vinden.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Het efficiënt en effectief inzetten van het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed en de accommodaties van derden.	Herontwikkeling van vrijkomend maatschappelijk vastgoed.	Verduurzamen van het maatschappelijk vastgoed.	Realisatie van de nieuwbouw van de Ter Specke-hal en accommodatie FC Lisse en herinrichting van het parkeerterrein van sportpark Ter Specke. Realisatie vernieuwbouw gymzaal Frans Halsstraat.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B
> Terugdringen van m^2 aan accommodaties en/of afstoten van accommodaties en die voorleggen ter besluitvorming. Waarbij rekening gehouden wordt met de huisvestingsvraag van de verschillende maatschappelijke activiteiten die bijdragen aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen. > Uitvoering geven aan opdracht om het pand (De Greef) locatie Ruishornlaan 21en het pand op de locatie Bondstraat 13 her te ontwikkelen/af te stoten. > Faciliteren en stimuleren van het bij elkaar brengen/clusteren van functies en activiteiten.	> Locaties van vrijkomend vastgoed herbestemmen en herontwikkelen.

> Investeren in de samenwerking tussen instellingen/organisaties en verenigingen om elkaar te versterken in efficiënt gebruik van locaties en voorzieningen. > Vernieuwen beheer- en exploitatieovereenkomsten gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties.	

ACTIVITEITEN DOEL C	**ACTIVITEITEN DOEL D**
> Onderzoeken en prioriteren verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed; o.a. gemeentehuis, sportaccommodaties en sociaal culturele accommodaties. Op basis van de uitkomstenvervolgstappen en acties voorleggen ter besluitvorming.	> Uitvoering geven aan de nieuwbouw van de Ter Specke hal in samenspraak en afstemming met voetbalvereniging FC Lisse. > Uitvoering geven aan herinrichting parkeerterrein Ter Specke rekening houdend met kader Duurzame Gebiedsontwikkeling (DGO). > Uitvoering geven aan vernieuwbouw gymzaal Frans Halsstraat

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
	Huurders / gebruikers Verenigingen Woningbouwcorporatie Sportfondsen Lisse BESCAL FC Lisse Omwonenden Particuliere initiatiefnemers Welzijnskwartier

VERBONDEN PARTIJEN

Voor informatie over verbonden partijen wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

BELEIDS- EN PRESTATIEINDICATOREN

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Nederland	Bron
Gemiddelde WOZ-waarde	Per duizend euro	€ 258	€ 278	€ 220	€ 220	€ 248	CBS
Nieuwgebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	15,22	11,5	7,9	7,9	9,2	Basis registratie adressen en gebouwen
Demografische druk	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of	78%	79%	78%	78%	69,8%	CBS

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Nederland	Bron
	ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar (%)						
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 688	€ 693	€ 757	€ 757	€ 669	COELO
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 764	€ 771	€ 841	€ 841	€ 739	COELO

Indicator	Eenheid	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Nederland	Bron
Omvang huishoudelijk restafval	Hoeveelheid restafval per inwoner in kilo's	46	nb	46	46	2018: 172	CBS
Hernieuwbare elektriciteit*	% elektriciteit opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa	4,5	nb	3,4%	3,4%	2018: 18,5%	RWS

* Percentages hernieuwbaar opgewekte elektriciteit in de gemeente ten opzichte van het totale elektriciteitsgebruik in de gemeente door optelling van alle bronnen. De verwachting is een verdere toename van het aandeel hernieuwbare elektriciteit binnen de gemeente.

nb: Gegevens kunt u vinden op https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/

Indicator	Eenheid	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Nederland	Bron
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren (12 - 17 jaar)	95	116	240	240	132	Bureau Halt
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	1,8	nb	1	1	2018: 2,2	CBS
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2,6	nb	2,8	2,8	2018: 4,9	CBS
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	1,3	nb	1,5	1,5	2018: 2,5	CBS
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	4,4	nb	3	3	2018: 5,8	CBS

nb: Gegevens kunt u vinden op https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/

Indicator	Eenheid	Realisatie 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Bron
RIEC-casussen	Aantal casussen	*	10	10	**
Overlast door personen	Aantal meldingen	*	90	90	**
Meldingen huiselijk geweld	Aantal meldingen	*	20	20	**
Toepassing huisverbod	Aantal toepassingen	5	4	4	**
Sluiting panden Opiumwet	Aantal sluitingen	1	2	2	**
Bibob-formulieren	Aantal formulieren	*	6	6	**

* Nog niet bekend. Betreft een nieuw, niet wettelijk verplichte indicator.
** Eigen gegevens.

KADERSTELLENDE STUKKEN

- Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport 2016
- Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer- Bollenstreek, Provincies Noord- en Zuid-Holland,2006
- Omgevingsagenda Holland Rijnland en Ruimtelijk Afwegingskader Holland Rijnland (i.o.)
- Regionale Structuurvisie, 2020 Holland Rijnland
- Actieplan Duurzaam veilig 2014-2018
- Woonprogramma Lisse 2020-2024
- Prestatieafspraken Lisse 2017-2020
- Herziening accommodatiebeleid 2016
- Richtinggevend plan Duurzaamheid Lisse 2040
- Verordening Erfgoedcommissie Lisse 2019
- Regionale Woonagenda Holland Rijnland 2017
- Omgevingsvisie, -programma en -verordening provincie Zuid-Holland
- Beleidsregels oplaadinfrastructuur elektrische voertuigen
- Beleidsregel voor elektrische oplaadpunten in de openbare ruimte
- Algemene Plaatselijke Verordening Lisse
- Integraal Veiligheidsbeleid Lisse 2020-2023 'Samen voor een nog veiliger Lisse'
- Integraal Handhavingsbeleid 2019-2022
- Veiligheidsjaarplan 2020
- Wet veiligheidsregio’s
- Regionaal Beleidsplan en regionaal crisisplan
- Groenprogramma Holland Rijnland, gebiedsprogramma 2016-2020
- De Groenatlas
- Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025
- Nota grondbeleid Lisse 2016-2020
- Integraal Afvalwaterketenplan 2017-2021
- Bomenbeleidsplan 2014-2030
- Visie 'Recreëren tussen het Erfgoed' 2018
- Convenant Aardgasvrije nieuwbouw en bestaande bouw 2018
- Landelijk Klimaatakkoord 2019
- Wet Voortgang Energietransitie
- Methode Duurzame Gebiedsontwikkeling 2019
- Startnotitie van Energieakkoord naar RES
- Afvalstoffenverordening
- Wet milieubeheer
- Afvalstoffenbeleidsplan Huishoudelijk afval 2016-2020
- Verordening Duurzaamheidslening Lisse
- Concept Regionale Energiestrategie Holland Rijnland
- Plan van aanpak Lokale Energiestrategie en Transitievisie Warmte
- Gebiedsprogramma B(l)oeiende Bollenstreek 2016
- Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie
- Leidraad inrichting openbare ruimte (LIOR)

WAT MAG HET KOSTEN?

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Thema Veiligheid						
Openbare orde en veiligheid	543	667	633	539	478	478
Crisisbeheersing en brandweer	1.492	1.635	1.615	1.615	1.615	1.615
Totaal Veiligheid	**2.035**	**2.303**	**2.248**	**2.154**	**2.092**	**2.092**
Thema Mobiliteit						
Verkeer en vervoer	2.107	2.420	2.333	2.275	2.345	2.412
Parkeren	71	98	105	105	104	104
Totaal Mobiliteit	**2.178**	**2.518**	**2.438**	**2.379**	**2.449**	**2.516**
Thema Wonen						
Wonen en bouwen	1.109	731	715	705	704	704
Ruimtelijke ordening	821	754	508	428	428	428
Totaal Wonen	**1.929**	**1.485**	**1.223**	**1.132**	**1.132**	**1.132**
Openbareruimte/duurz'heid						
Openbaar groen (openlucht) recreatie	2.307	1.462	1.281	1.304	1.324	1.324
Afval	2.834	2.440	2.857	2.951	3.048	3.148
Riolering	1.883	1.599	1.518	1.518	1.518	1.518
Milieubeheer	827	958	960	910	870	870
Begraafplaatsen en crematoria	-3	3	3	3	3	3
Totaal OR en duurzaamheid	**7.849**	**6.462**	**6.618**	**6.685**	**6.763**	**6.863**
Totaal lasten	**13.991**	**12.768**	**12.527**	**12.351**	**12.436**	**12.604**
Baten	**rek2019**	**begr2020**	**begr2021**	**begr2022**	**begr2023**	**begr2024**
Thema Veiligheid						
Openbare orde en veiligheid	22	36	40	40	40	40
Crisisbeheersing en brandweer	108	110	110	110	110	110
Totaal Veiligheid	**130**	**146**	**150**	**150**	**150**	**150**
Thema Mobiliteit						
Verkeer en vervoer	189	162	158	158	158	158
Parkeren	6	4	4	4	4	4
Totaal Mobiliteit	**195**	**166**	**162**	**162**	**162**	**162**
Thema Wonen						
Wonen en bouwen	745	484	447	410	775	395
Ruimtelijke ordening	1.032	0	0	0	0	
Totaal Wonen	**1.778**	**484**	**447**	**410**	**775**	**395**
Openbareruimte/duurz'heid						
Openbaar groen (openlucht) recreatie	71	53	53	53	53	53
Afval	3.172	3.295	3.860	3.960	4.057	4.157
Riolering	2.751	2.476	2.401	2.401	2.401	2.401
Milieubeheer	12	0	0	0	0	
Totaal OR en duurzaamheid	**6.006**	**5.824**	**6.314**	**6.414**	**6.511**	**6.611**
Totaal baten	**8.109**	**6.620**	**7.073**	**7.136**	**7.598**	**7.318**
Saldo van baten en lasten	**-5.882**	**-6.148**	**-5.455**	**-5.215**	**-4.838**	**-5.285**
Reserves	**rek2019**	**begr2020**	**begr2021**	**begr2022**	**begr2023**	**begr2024**
Toevoegingen reserves	152	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-1.208	-570	-410	-410	-410	-410
Totaal reserves	**-1.056**	**-570**	**-410**	**-410**	**-410**	**-410**
Saldo na bestemming	**-4.827**	**-5.578**	**-5.045**	**-4.805**	**-4.428**	**-4.875**

Programma 3 Bedrijvigheid

Trends en ontwikkelingen

Economie
In het Interbestuurlijk Programma (IBP) wordt gesproken over regionale economie als versneller. Hiermee wordt de ambitie 'werken aan regionale economische structuurversterking' uitgesproken. De economische agenda Duin- en Bollenstreek heeft een vergelijkbare doelstelling: het versterken van de regionale economie zonder dat het ten koste gaat van de woonaantrekkelijkheid. In 2018 is de Economic Board Duin- en Bollenstreek geïnstalleerd om genoemde doelstellingen te realiseren.

Bollensector
De komende jaren zet de schaalvergroting in combinatie met de krimp van het aantal bedrijven in de bollensector door. Veel bedrijven gaan steeds meer specialiseren. Daarnaast zet de focus op duurzaam bodembeheer de komende jaren door. Door meer rotatie van gewassen ontstaat meer vraag naar areaal dat geschikt is voor bloembollen. Deze ontwikkelingen leggen een (nog) grotere druk op het ruimtegebruik in de streek. Met de oprichting van Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) is in 2009 gestart met het optimaal inrichten van de beschikbare ruimte in de streek. Om de economische positie van de Greenport te versterken is in 2019 de stichting Greenport Duin- en Bollenstreek opgericht. Binnen deze stichting werken onderwijs, overheid en ondernemers samen. De sector ziet de Bollenstreek nog altijd als haar bakermat vanwege de aanwezigheid van kennispartners (KAVB, BKD, Hobaho e.a.), toeleveranciers, de band met Keukenhof en de nabijheid van kennisinstituten (Leiden, Delft, Amsterdam) en onderwijsinstellingen (Wellant, Hogeschool Leiden, Hogeschool Inholland).

Arbeidsmigranten
De arbeidsintensieve agrarische bedrijfstak (bollenteelt) leidt tot een toestroom van arbeidsmigranten. Dit leidt tot verschillende knelpunten zoals het stimuleren van deelname aan onze lokale samenleving en illegale of slechte huisvestingssituaties. Dit vraagt om een integrale afweging die leidt tot oplossingen voor integratie en huisvesting waarbij het evenwicht ten opzichte van de andere doelgroepen in stand moet blijven. Bestaande beleidsterreinen werken samen aan een aanpak.

Detailhandel en bedrijventerreinen
De lokale economie in het algemeen en de detailhandel in het bijzonder, zijn gedurende de crisis onder enorme druk komen te staan. Ook structurele ontwikkelingen, zoals de opkomst van online winkelen en verdere internationalisering van productieprocessen, hebben gevolgen voor de lokale economie. We zien dat terug in een vermindering van het aantal winkels, en leegstaande panden op bedrijventerreinen. Ook als gevolg van de corona crisis staat de lokale economie onder druk. Ten aanzien van de bedrijventerreinen zien weer meer vraag ontstaan, waarbij de kwaliteit van de bedrijventerreinen punt van aandacht is.

Regionale economie

Onze ambitie is de regionale economische structuur versterken. De Economische Agenda Duin- en Bollenstreek sluit hier naadloos op aan. Samenwerkende gemeenten hebben de Economic Board Duin- en Bollenstreek en de Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek operationeel opgericht. Beide organisaties hebben een eigen uitvoeringsprogramma. Als (mede-) financier zijn we als gemeente wel kaderstellend. Een van die kaders is duurzaamheid/circulaire economie. De Board of de stichting bepaalt welke projecten ondersteuning krijgen. De gemeenten denken mee (via het bestuurlijk overleg Economie) en dragen met personele inzet bij aan de projecten.

De komende periode wordt verder onderzocht hoe de unieke ligging tussen de metropoolregio Amsterdam en Den Haag/Rotterdam beter kan worden benut.

De bloembollenteelt en -handel hebben onze regio gemaakt tot wat we zijn: de Bollenstreek. Wereldwijd beroemd en bekend door de bollenvelden en Keukenhof. Economie en toerisme binnen de Greenport Duin- en Bollenstreek zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Met diverse inspanningen proberen we onze streek nog mooier en leefbaarder te maken. Ook onderzoeken we samen met de HLT-gemeenten de mogelijkheden en randvoorwaarden op het gebied van verblijfsrecreatie.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B
Een sterke regionale economische hoofdstructuur.	Een inventarisatie van hoe onze gemeente aan de kwantitatieve en kwalitatieve vraag rond de vormen van bedrijvigheid die we ambiëren, kan voldoen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B
> Ondersteunen van de activiteiten van de Economic Board Duin- en Bollenstreek. > Ondersteunen van de activiteiten van de stichting Greenport Duin- en Bollenstreek. > Waar mogelijk lokale initiatieven aanhaken bij de regionale samenwerking om zo de effecten voor Lisse te maximaliseren (en andersom). > Vaststellen van visie/beleid voor verblijfsrecreatie voor de HLT-gemeenten. > Verkennen van strategische samenwerking met omliggende gemeenten (ook buiten de Duin- en Bollenstreek). In de Duin- en Bollenstreek verkennen we of en hoe de verschillende kernen elkaar kunnen versterken, en maken hier waar mogelijk uitvoeringsafspraken over.	> In relatie met ontwikkelingen op het gebied van o.a. mobiliteit- en ontsluiting het vertalen van de bevindingen van de bedrijventerreinenanalyse naar onze gemeente, en komen tot een plan van aanpak waarin ook de opgaven voortkomend uit de klimaatstresstest en op het gebied van verduurzaming worden meegenomen.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Economic Board Duin- en Bollenstreek Omliggende gemeenten Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek Provincie Zuid-Holland Provincie Noord-Holland Metropoolregio Amsterdam

Lokale economie

Lisse is en blijft een groene woongemeente met een economisch vitaal en aantrekkelijk dorpshart waar de inwoners van Lisse en bezoekers uit de regio graag komen winkelen. We blijven hieraan werken in goede samenwerking met ondernemers, bewoners en eigenaren. We voeren de activiteiten en projecten van de uitvoeringsagenda Economie en Toerisme uit.

Om Lisse als kennis- en expertisecentrum van de bloembollensector te behouden en versterken, leggen we de verbinding tussen economie, Greenport en onderwijs.

De Keukenhof en Lisse zijn belangrijke strategische partners. Voor beiden geldt dat ze elkaar kunnen versterken. Daarbij geven we prioriteit aan de thema's economie, duurzaamheid en mobiliteit. De samenwerking is begin 2019 vastgelegd in een convenant dat we jaarlijks verder uitwerken in concrete plannen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Een economisch vitaal dorpshart, als ontvangstplek voor de lokale en regionale consument, met een hoog *shopping comfort* en *convenience* karakter.	Een aantrekkelijk Lisse voor bewoners, bezoekers en bedrijven.	Behoud van Lisse als centrum van de bloembollensector op het gebied van kennis, expertise én toerisme.	Integrale en afgewogen aanpak in het kader van huisvesting van arbeidsmigranten in samenspraak met relevante partijen ten behoeve van het lokale bedrijfsleven.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B
> Prioriteit geven aan de verdere uitvoering van de detailhandelsvisie 2016-2020 Lisse. > Op basis van de Omgevingsvisie een uitvoeringsprogramma voor het centrum opstellen. > Stimuleren van de ontwikkeling van locaties benoemd in de detailhandelsvisie, en in beeld brengen hoe de gemeente deze ontwikkelingen kan bespoedigen. > Verbinding zoeken met provinciale detailhandelsprogramma's waar dit bijdraagt aan de versterking van ons dorpshart. > Samenwerken met Keukenhof, op basis van het convenant, op zo'n manier dat heel Lisse en waar mogelijk de Bollenstreek hier profijt van heeft.	> Samenwerken met Stichting Lisse Marketing (SLM). > Uitvoeren projecten uit de uitvoeringsagenda Economie en Toerisme.

ACTIVITEITEN DOEL C	ACTIVITEITEN DOEL D
> Versterken van de Greenport via de rol als aandeelhouder in GOM, via deelname aan de stichting Greenport Duin- en Bollenstreek en via projecten van de Economic Board Duin- en	> In kaart brengen van de totale omvang en aard en aansluitend daarop een integraal beleids- en actieplan opstellen.

Bollenstreek. > Eventuele plannen van museum De Zwarte Tulp rondom hun huisvesting waar mogelijk faciliteren.	

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM) Holland Rijnland	Keukenhof Stichting Lisse Marketing Economic Board DBS Stichting Greenport DBS Provincie Zuid-Holland Huisvesters arbeidsmigranten Informatiepunten voor arbeidsmigranten (andere regio's) Dorpshart Lisse Alverha Ondernemers(fonds) Museum Zwarte Tulp

Kunst en Cultuur

Wij willen dat zo veel mogelijk inwoners kunnen deelnemen aan culturele activiteiten, zowel actief als passief. Daarom liggen de accenten op het leggen van dwarsverbanden en het stimuleren van samenwerking. Samenwerking op basis van eigen initiatief, kracht en kwaliteit. We delen kennis en stemmen activiteiten meer op elkaar af, waardoor de diversiteit van het culturele aanbod wordt vergroot. We blijven ons richten op de thema's: verbinden, samenwerken en cultuureducatie en zetten de lopende projecten, waar nodig in aangepaste vorm, uit de huidige nota 'Aandacht voor cultuur!' voort. Dat doen we samen met het culturele veld, maatschappelijke partners en het onderwijs.
We blijven aandacht houden voor het cultureel erfgoed als toeristische trekker.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C
Verbinden: Door krachten te bundelen en dwarsverbanden te leggen kunnen zo veel mogelijk inwoners meedoen aan cultuur.	**Samenwerken**: Bevorderen van samenwerking tussen verschillende culturele instellingen onderling én met het onderwijs en andere organisaties in het maatschappelijk veld. Vergroten van diversiteit van het culturele aanbod en de kwaliteit hiervan.	**Cultuureducatie**: Bevorderen van de persoonlijke ontwikkeling van kinderen en jongeren. Vergroten van kennis van cultuur én de belangstelling hiervoor.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C
> Voortzetten in nieuwe vorm Cultureel Café Lisse. > Continueren Beleidsregel 'Muziek, zang en podiumkunsten' > Benutten Bibliotheek Bollenstreek als facilitator van culturele activiteiten. > Opstellen projectschets 'De historie van Lisse beschreven'	> Voortzetten netwerkoverleg VO en culturele instellingen. > Aansluiting zoeken bij de Nationale Kunstweek. > Nieuwe invulling cultuurpagina Lisse.	> Voortzetten deelname aan deelregeling 'Cultuureducatie met Kwaliteit'. > Voortzetten samenwerkingsprojecten VO-scholen en culturele instellingen.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Commissie Culturele Zaken Kunstcommissie Cultuurverenigingen- en organisaties Bibliotheek Bollenstreek Vereniging Oud Lisse Cultuureducatiegroep Museum De Zwarte Tulp 't Huys Dever Keukenhof

	Fioretticollege Basisscholen Lisse VVV Bollenstreek/Kleurrijk Lisse Stichting Lisse Marketing Kunstenaars Welzijnskwartier Welzijnskompas Team Buurtsportcoaches Lisse

VERBONDEN PARTIJEN

Voor informatie over verbonden partijen wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

BELEIDS- EN PRESTATIEINDICATOREN

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Ned.	Bron
Vestigingen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 t/m 64 jaar	143,1	148,6	143,7	143,7	151,6	LISA
Functiemenging	Index dat verhoudingswaarde aangeeft tussen banen en woningen	48,3	48,1	47,2	47,2	53,2	LISA

KADERSTELLENDE STUKKEN

- Economische agenda Duin- en Bollenstreek, visie 2030 en uitvoeringsprogramma 2016
- Uitvoeringsagenda Economie en Toerisme 2019
- Detailhandelsvisie 2016-2020
- Meerjarenprogramma Greenport Duin- en Bollenstreek 2017-2020
- Aandacht voor Cultuur! 2016-2019
- Intergemeentelijke structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek 2016
- Groenprogramma Holland Rijnland, gebiedsprogramma 2016-2020
- Fantastische lijnen onderwijs en arbeidsmarkt (dagbesteding) Holland Rijnland 2017-2020
- Convenant huisvesting arbeidsmigranten Holland Rijnland 2014 – 2018
- Bedrijventerreinenstrategie Holland Rijnland
- Convenant voor bepaalde duur inzake financiering Stichting Lisse Marketing 2020 - 2021

WAT MAG HET KOSTEN?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020na wijziging	2021	2022	2023	2024
Thema Regionale economie						
Bedrijvenloket/bedrijfsregelingen	61	38	33	33	33	33
Economische promotie	131	148	143	143	143	143
Economische ontwikkeling	964	1.126	1.047	822	822	822
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	10					
Totaal Regionale economie	**1.166**	**1.312**	**1.223**	**998**	**998**	**998**
Thema Kunst & Cultuur						
Media	674	688	697	697	697	697
Cultuurpres/productie/participatie	528	610	311	309	312	312
Cultureel erfgoed	34	46	20	20	20	20
Musea	85	77	77	77	77	77
Totaal Kunst & Cultuur	**1.321**	**1.420**	**1.105**	**1.102**	**1.106**	**1.106**
Totaal lasten	**2.487**	**2.732**	**2.328**	**2.100**	**2.103**	**2.103**
Baten	**rek2019**	**begr2020**	**begr2021**	**begr2022**	**begr2023**	**begr2024**
Thema Regionale economie						
Bedrijvenloket/bedrijfsregelingen	8	13	13	13	13	13
Economische promotie	129	123	124	125	125	125
Totaal Regionale economie	**137**	**136**	**137**	**138**	**138**	**138**
Thema Kunst & Cultuur						
Media	194	233	233	233	233	233
Cultuurpres/productie/participatie	24	24	23	23	23	23
Totaal Kunst & Cultuur	**218**	**257**	**256**	**256**	**256**	**256**
Totaal baten	**355**	**393**	**393**	**394**	**394**	**394**
Saldo van baten en lasten	**-2.132**	**-2.339**	**-1.935**	**-1.706**	**-1.709**	**-1.709**
Reserves	**rek2019**	**begr2020**	**begr2021**	**begr2022**	**begr2023**	**begr2024**
Toevoegingen reserves	50	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-90	-49	0	0	0	0
Totaal reserves	**-41**	**-49**	**0**	**0**	**0**	**0**
Saldo na bestemming	**-2.092**	**-2.290**	**-1.935**	**-1.706**	**-1.709**	**-1.709**

Programma 4 Bestuur en ondersteuning

Trends en ontwikkelingen

Onze moderne samenleving kent een grote dynamiek met als constante factoren verandering en ontwikkeling. Deze ontwikkeling dwingt de gemeentelijke organisatie mee te bewegen en zich voortdurend af te vragen welke eisen dit stelt aan de gemeente en het bestuur. Voor Lisse is deze dynamische samenleving waarin iedereen ertoe doet en mee kan doen belangrijk. De gemeente, inwoners, bedrijven en organisaties zetten zich hiervoor gezamenlijk in.

Participatie en communicatie

Als bestuur zien we diverse veranderingen op ons afkomen die we willen aangrijpen ten behoeve van onze inwoners; zij hebben steeds meer wensen en stellen ook eisen aan de overheid. Ze verwachten kwaliteit van beleid, willen betrokkenheid bij de totstandkoming ervan en nemen soms zelf het initiatief. Deze ontwikkelingen vragen de gemeente steeds meer 'van buiten naar binnen' te werken en gezamenlijk op te trekken. Dienstverlening, communicatie en participatie raken hierdoor steeds meer met elkaar vervlochten.

Het bovenstaande vraagt om proactieve communicatie in twee richtingen en het effectief inzetten van communicatiekanalen. De dialoog met onze partners (burgers, bedrijven, verenigingen en instellingen) draagt bij aan een gelijkwaardige samenwerking tussen de gemeente en de samenleving. Deze samenwerking betekent dat de rol van de gemeente verandert. Meer ruimte voor burgerinitiatief gaat gepaard met een terughoudende opstelling van de gemeente en daarmee een nieuwe verhouding tussen gemeente en inwoners.

Smart city

Digitalisering - altijd en overal met alles online zijn - opent een nieuwe wereld. Denk aan smart city, of slimme stad, waarbij we met behulp van informatietechnologie en het internet der dingen, de stad kunnen beheren en te besturen. De komende jaren krijgen we steeds meer te maken met slimme applicaties en apparaten in onze samenleving en in de buitenruimte. Zoals bijvoorbeeld parkeersystemen die de nog vrije parkeerplekken weergeven, prullenbakken die de gemeente melden wanneer ze vol zijn of lantaarnpalen die meer of minder licht geven afhankelijk van de verkeersstromen.

Datagedreven sturen en monitoren

Met deze nieuwe digitale mogelijkheden verzamelen we steeds meer en steeds gemakkelijker allerlei data. Dit leidt tot nieuwe kansen. Via het gebruik van data willen we nog beter aansluiten bij wat inwoners en ondernemers van ons willen. Behalve voor slimme toepassingen in de buitenruimte willen we 'datagedreven werken' ook in andere beleidsvelden inzetten, bijvoorbeeld voor de koersverandering binnen het sociaal domein. Met behulp van data willen we nog beter inzicht krijgen in wat wel en niet werkt zodat we ons beleid daar beter op kunnen afstemmen.

Het programma Datagedreven sturing maakt met op basis van data ontwikkelingen en beleid inzichtelijk. We willen via concrete cijfers antwoord kunnen geven op maatschappelijke vragen. Zo willen we met de monitor sociaal domein laten zien of de gemeente inwoners met een hulpvraag de juiste zorg biedt. We willen de pilots van het afgelopen jaar, waaronder de monitor sociaal domein, omzetten in een sterke onderzoeksvoorziening. Op deze manier willen we een platform creëren dat aan verschillende informatiebehoeften kan voldoen.

De behoefte aan monitoring neemt verder toe, individuele opdrachten vormen dan in de praktijk de meest gekozen oplossing. Deze losse oplossingen kunnen we samenbrengen in een stevig onderzoeksplatform waarop gebruikers op een centrale plek antwoorden vinden. Deze bundeling van krachten bespaart tijd en middelen. Op dit moment werkt HLTsamen aan het vormgeven van het programma Datagedreven sturing.

Regionale samenwerking

Samenwerking vormt het uitgangspunt bij het opstellen van beleid en de uitvoering daarvan. Op een aantal beleidsterreinen, zoals bijvoorbeeld verkeer en vervoer, is een samenwerkingsverband als Holland Rijnland noodzakelijk om een gesprekspartner te kunnen zijn bij projecten van de provincie en het Rijk. Het verbeteren van deze positie en invloed is onze doelstelling voor de komende periode.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C
Verstevigen van de positie van Lisse als samenwerkingspartner binnen en buiten de regio.	Versterken belangenbehartiging en versterken van invloed van Lisse binnen Holland Rijnland op een aantal beleidsterreinen zoals bij verkeer en vervoer.	Benutten van onze 'scharnierfunctie' tussen de grote stedelijke gebieden.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C
> Het onderhouden, uitbouwen van en investeren in een stevige (bestuurlijke) samenwerkingsrelatie met: • De regiogemeenten • Haarlemmermeer • Metropool regio's Amsterdam en Rotterdam Den Haag • Externe stakeholders onder wie Schiphol > Innemen van strategische (bestuurlijke) posities voor het versterken van de invloed en positie van Lisse. > Samen met de provincie en (regio)gemeenten verder ontwikkelen van het gebiedsgericht werken.	> In beeld brengen van de belangrijke overlegtafels voor Lisse. > Opstellen lobby-agenda voor Lisse.	> Het ambtelijk en bestuurlijk brede netwerk opbouwen en verder ontwikkelen om zo kansen en mogelijkheden van onze scharnierfunctie nader te onderzoeken.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland	Haarlemmermeer Schiphol Provincie Zuid-Holland Metropoolregio Amsterdam Metropoolregio Rotterdam Den Haag

Dienstverlening

We geloven in de kracht van de samenleving. We staan graag dicht bij onze inwoners, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven, ook digitaal. Persoonlijk contact staat voorop en we benutten de mogelijkheden van digitale dienstverlening aan inwoners. We zijn toegankelijk (fysiek en digitaal) en denken mee met initiatieven en wensen uit de samenleving. Bovendien helpen we die te realiseren.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C
We werken daadkrachtig en snel, en staan dichtbij onze inwoners en ondernemers. We streven naar zo mogelijk één relatie met de klant en geven via elk dienstverleningskanaal hetzelfde antwoord. Onze klanten ondervinden geen hinder van onze interne structuur. Wij leveren service op maat; in een keer goed.	We ondersteunen initiatieven van (groepen van) inwoners en/of ondernemers, vanuit een positieve grondhouding (Ja, mits...) en onderzoeken hoe we initiatieven mogelijk kunnen maken.	We willen de grenzen bereiken van een maximale digitalisering.

DOEL D	
De klant waardeert de dienstverlening van de gemeente en er vindt gerichte sturing plaats aan de hand van data en slimme technologieën.	

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C
We duiden en geven invulling aan de een-loket-gedachte en gaan verder met het werken met serviceformules. De thema's kanaalsynchronisatie, kanaaltransitie (meten en sturen) en kanaalinteractie (*newsroom*) uit het programma 'Regie op Kanalen' worden doorontwikkeld. De newsroom wordt in 2021 geëvalueerd. We communiceren proactief en in begrijpelijke taal. We helpen onze klanten en versterken hierbij de een-loket-gedachte. We verleiden de klant naar het optimale dienstverleningskanaal.	We zetten contactfunctionarissen in voor wijken, verenigingen en ondernemers en bij overheids- en buurtparticipatie (ontwerpformule en ontwikkelformule).	We gaan zo veel mogelijk producten en diensten digitaliseren en automatiseren, waarbij klanten die niet mee kunnen in de digitale wereld op maatwerk kunnen rekenen.

ACTIVITEITEN DOEL D	
We meten de klanttevredenheid en de prestatie van onze dienstverlening. We relateren de scores aan onze servicenormen. Mede aan de hand van deze uitkomsten sturen we bij en verbeteren wij onze dienstverlening.	

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
	Inwoners, ondernemers en (maatschappelijke) instellingen

Participatie

Achtergrond

De gemeente wil verbonden zijn met haar inwoners, bedrijven en instellingen (hierna: aangeduid met samenleving). We willen meer betrokkenheid van alle doelgroepen en in het bijzonder van jongeren. De gemeente is de brug - heen en terug - tussen de centrale overheid en de lokale samenleving. Het meedoen van de samenleving en het gezamenlijk delen van verantwoordelijkheden zijn ontwikkelingen waarop de gemeente, in een samenspel met raad en college, wil aansluiten. Niet in de laatste plaats vanwege de komst van de Omgevingswet waarin initiatieven vanuit de samenleving een cruciale rol spelen. Daarom bieden we mogelijkheden en steun bij het uitvoeren van ideeën en initiatieven. We vragen hierbij om verantwoordelijkheid van de betrokken partijen.

Dit betekent dat de gemeente:

- (Pro)actief afstemming zoekt en ondersteunt wanneer ideeën en initiatieven uit de samenleving zich aandienen;
- In samenspraak beleid ontwikkelt en uitvoert;
- Belanghebbenden daadwerkelijk een rol geeft in het uitwerken van gemeentelijke plannen en voornemens.

Onder invloed van de coronacrisis, waardoor fysieke bijeenkomsten veel minder kunnen plaatsvinden, werken we aan het ontwikkelen en versnellen van digitale mogelijkheden om het gesprek aan te gaan met inwoners.

Niet iedere kwestie of project kent eenzelfde werkwijze. Het is van belang steeds een vorm te kiezen die past bij het specifieke vraagstuk. We maken daarbij een onderscheid in de verschillende vormen van participatie: samen denken, samen leren, samen besluiten en/of samen doen.

Via de raadswerkgroep Participatie loopt een aantal initiatieven. We leggen nadrukkelijk verbinding tussen de activiteiten van deze werkgroep en de professionaliseringsslag binnen de organisatie op het gebied van participatie.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
De raad positioneren.	Versterken van de bijdrage van inwoners (jongeren) aan vraagstukken in de Lissese samenleving.	(Pro-) actief ondersteunen van initiatieven van bewoners.	De organisatie is toegerust om te werken met (ideeën en wensen van) inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C	ACTIVITEITEN DOEL D
> Afstemmen van rollen en verantwoordelijkheden in het kader van (overheids-)participatie en hierbij	> Communicatie op maat verzorgen bij het opzetten en uitvoeren van projecten en thema's (inzet sociale media, directe	> We geven duiding en invulling aan overheidsparticipatie (het ondersteunen van initiatieven inwoners).	> We beschrijven de verschillende rollen die de betrokkenen in het proces van zowel burger als overheidsparticipatie in

specifiek aandacht schenken aan verwachtingsmanagement. > Verder in gesprek met de raad voor het samenstellen van uitgangspunten, rol en rolvastheid	benadering via scholen, inzet 'Denktank Jeugd' etc.) > We leveren een kader op voor online participatie, een werkwijze en middelen/platform	> Gezamenlijk afstemmen van de verantwoordelijkheid bij het uitvoeren van initiatieven en ideeën.	kunnen nemen. > We stellen een visie inclusief toolbox op voor medewerkers en bestuurders voor burger- en overheidsparticipatie.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
	Inwoners, ondernemers en (maatschappelijke) instellingen

Communicatie

Communicatie gebeurt in samenspraak en in samenhang met raad, inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen. Proactieve online en offline communicatie is onderdeel van ons handelen waarbij oog is voor ieders rol. We investeren in het verstevigen van de positie van de gemeente Lisse rond de thema's; aantrekkelijk Lisse, vitale inwoners en duurzame innovatie. We laten zien wat we doen en welke resultaten we bereiken.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Verder versterken van de positionering van de gemeente Lisse.	Communicatie faciliteert overheidsparticipatie.	Communicatieve vaardigheden van de medewerkers verder verbeteren.	Verder versterken van verbinding met de samenleving door actief te communiceren (online en offline).

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C	ACTIVITEITEN DOEL D
Het opstellen en uitvoeren van een strategisch communicatie-programma 2021 om daarmee de positie van de gemeente Lisse te versterken.	> Pilot (raad) en overheidsparticipatie.	> Activiteiten gericht op stimuleren van maatschappelijke sensitiviteit en omgevingsbewustzijn van de organisatie.	> opstellen online contentstrategie en programma (online ontwikkeling o.a. Instagram). ->Door middel van webcare en de newsroom de buitenwereld naar binnen halen. > Inzetten en evalueren van het digipanel Lisse.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen *	Overige samenwerkingspartners
Werkorganisatie HLTsamen Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland Samenwerking Belastingen Bollenstreek Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea) Alliander N.V. Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)	

* De overige verbonden partijen zijn opgenomen bij het van toepassing zijnde programma.

Verbonden partijen

Aan de hand van het beleidskader dat in de nota Verbonden partijen is vastgelegd, richt de gemeenteraad de governance in op verbonden partijen. Zo krijgt de gemeenteraad meer grip op die verbonden partijen.
De nadere invulling en uitwerking van het Governance regime verbonden partijen heeft plaatsgevonden in samenwerking met de raad (expertteams).

2019 draaide voor de werkorganisatie HLTsamen om het verbeteren van de kwaliteit van de werkorganisatie. 2020 wordt het vierde jaar waarin het verbeteren van de strategische positie centraal staat. Ook worden de aanbevelingen van de tussenevaluatie van HLTsamen uitgevoerd.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B
Een goede regie voeren op de verbonden partijen waarbij de standpunten van Lisse (tijdig) helder naar voren komen.	Meer grip op de verbonden partijen om samen uiteindelijk een betere kwaliteit te bereiken.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B
> Het onderhouden van en investeren in ons bestuurlijk netwerk waarbij van Holland Rijnland als 'basis' (in ieder geval voor Verkeer en vervoer) gebruik wordt gemaakt. > Om (lokale en regionale) doelen te realiseren benoemen we thema's waarvoor we gericht lobbyen.	> De nota Verbonden partijen en het beleidskader Governance regime Verbonden partijen 2018 gezamenlijk met de raad, de expertteams en griffie verder uitwerken waardoor de bestuurlijke inbreng verstevigt. > De gemeenteraad heeft -gelet op het belang en de impact – vier verbonden partijen gekozen waarop het governance regime goed wordt door de inzet van de expertteams: • ISD • KDB (Maregroep) en • HLTsamen > De zienswijzeprocedure op de ontwerpbegrotingen zorgvuldig en kritisch voorbereiden.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen *	Overige samenwerkingspartners
Werkorganisatie HLTsamen Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland Samenwerking Belastingen Bollenstreek Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea) Alliander N.V. Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)	

* De overige verbonden partijen zijn opgenomen bij het van toepassing zijnde programma.

Verbonden partijen

Voor informatie over verbonden partijen wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

BELEIDS- EN PRESTATIEINDICATOREN

Indicator	Eenheid	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Bron
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	Zie begroting GR HLTsamen	Zie begroting GR HLTsamen	Zie begroting GR HLTsamen	Zie begroting GR HLTsamen	*
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners					*
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen					*
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	459	49	511	511	*
Overhead	% van de totale lasten	17%	16%	16%	16%	*

* Eigen gegevens

KADERSTELLENDE STUKKEN

- Coalitieakkoord 2018-2022 'Samen duurzaam denken, samen vernieuwend doen!'
- Kadernota 2020-2023
- Startnotitie 'Klimmen zonder te vallen' (2017)
- Plan van aanpak Werkorganisatie Hillegom, Lisse, Teylingen: HLT Samen (2015)
- Bedrijfsplan HLT Samen Sterker! (2016)

WAT MAG HET KOSTEN?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020na wijziging	2021	2022	2023	2024
Thema Dienstverlening						
Beheer ov.gebouwen en gronden	126	115	110	110	110	110
Burgerzaken	537	532	543	543	575	575
Totaal Dienstverlening	**663**	**646**	**653**	**653**	**685**	**685**
Thema Regio samenwerking						
Bestuur	2.100	1.511	1.460	1.476	1.460	1.460
Totaal Regio samenwerking	**2.100**	**1.511**	**1.460**	**1.476**	**1.460**	**1.460**
Totaal lasten	**2.762**	**2.157**	**2.113**	**2.129**	**2.145**	**2.145**
Baten	**rek2019**	**begr2020**	**begr2021**	**begr2022**	**begr2023**	**begr2024**
Thema Dienstverlening						
Beheer ov.gebouwen en gronden	138	153	138	138	138	138
Burgerzaken	290	346	330	330	330	330
Totaal Dienstverlening	**428**	**499**	**468**	**468**	**468**	**468**
Thema Regio samenwerking						
Bestuur	91	0	0	0	0	
Totaal Regio samenwerking	**91**					
Totaal baten	**519**	**499**	**468**	**468**	**468**	**468**
Saldo van baten en lasten	**-2.243**	**-1.658**	**-1.645**	**-1.661**	**-1.677**	**-1.677**
Reserves	**rek2019**	**begr2020**	**begr2021**	**begr2022**	**begr2023**	**begr2024**
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-797	-220	-40	-40	0	0
Totaal reserves	**-797**	**-220**	**-40**	**-40**	**0**	**0**
Saldo na bestemming	**-1.446**	**-1.438**	**-1.605**	**-1.621**	**-1.677**	**-1.677**

Algemene dekkingsmiddelen

Alle lasten en baten die samenhangen met de programma's worden direct op het desbetreffende programma geboekt. De baten in Algemene middelen bestaan uit doeluitkeringen, specifieke rijksvergoedingen, huuropbrengsten en dergelijke. Dit onderdeel van de begroting volgt uit artikel 8 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

In Algemene dekkingsmiddelen staan de volgende onderwerpen:

- Lokale heffingen
- Algemene uitkering uit het Gemeentefonds
- Dividenden
- Saldo financieringsfunctie
- Overige algemene dekkingsmiddelen

Verder heeft de gemeente diverse inkomsten waarvan de besteding niet gebonden is. Dit zijn de zogenoemde algemene dekkingsmiddelen. Deze baten zijn niet aan een concreet programma toe te rekenen. Artikel 8 van het BBV schrijft voor dat, naast de begroting van lasten en baten per programma, ook een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien wordt opgenomen.

Lokale heffingen

Dit zijn gemeentelijke belastingen die geen directe relatie hebben met een bepaalde gemeentelijke taak, de besteding is niet geoormerkt. De onroerende zaakbelasting en de precariobelasting vallen hieronder. Dit geldt niet voor de rioolrechten, afvalstoffenheffing, leges, en marktgelden. Deze worden op de desbetreffende programma's verantwoord en zijn geoormerkt voor deze lasten. We verwijzen naar de paragraaf Lokale heffingen voor een uitgebreidere toelichting.

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

In de begroting is rekening gehouden met de effecten van de Meicirculaire 2020. Voor de berekening van de algemene uitkering 2021 is rekening gehouden met de verwachte stijging van het aantal inwoners en de woningen in 2021. De maatstaven zijn in de overige jaren constant gehouden. De decentralisaties zijn voor een deel opgenomen in de algemene uitkering, op termijn worden alle decentralisaties opgenomen in de berekeningen van de algemene uitkering.

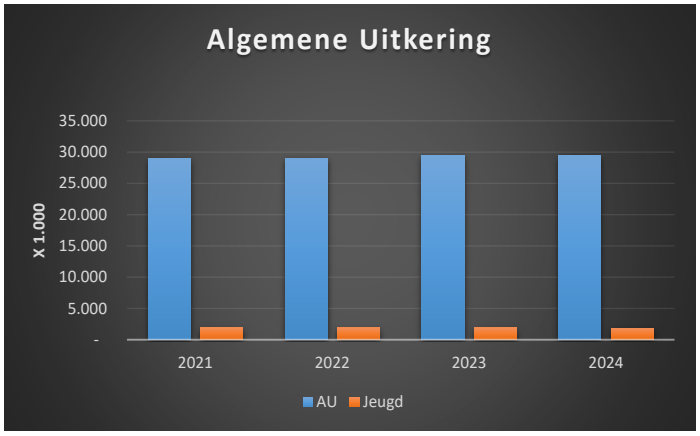

Dividenden

We ontvangen dividend van Alliander, Bank voor Nederlandse Gemeenten (BNG) en Meerlanden naar rato van het bedrijfsresultaat. We begroten het dividend in 2021 overeenkomstig de

verwachtingen bij de kadernota. De hogere resultaten van Meerlanden zijn afgelopen jaren veelal incidenteel.

Dividenden	Realisatie	Realisatie	Begroting	Begroting
	2018	2019	2020	2021 e.v.
Alliander	362	594	594	594
Bank Nederlandse Gemeenten	46	46	46	46
Meerlanden	141	66	74	74
Totaal Algemene uitkering	**549**	**706**	**714**	**714**

Saldo financieringsfunctie

In de vernieuwde BBV zijn de regels over rentetoerekening gewijzigd. De notitie Rente van de Commissie BBV geeft aan dat er niet meer rente mag worden toegerekend dan de werkelijke rentelasten. Er is geadviseerd geen rente meer toe te rekenen aan eigen vermogen (voorheen bespaarde rente). Lisse rekent geen bespaarde rente toe aan investeringen.
Lisse hanteert een omslagpercentage van 2% - berekend volgens de omslagrentemethode - voor de toerekening van rente aan investeringen die via kapitaallasten ten laste van de taakvelden komt. Voor een overzicht zie de paragraaf financiering.

Overige algemene dekkingsmiddelen

De hier berekende bedragen werden veroorzaakt door de kostenverdelingssystematiek. In de vernieuwde BBV-voorschriften is de kostenverdeling opgeheven. De overhead wordt verantwoord in prestatieveld bedrijfsvoering en de directe bedrijfskosten worden rechtstreeks toegerekend aan de producten en activiteiten. De overhead wordt wel meegenomen in de berekening van de kostendekkende tarieven.

Mutaties reserves

Per programma is vermeld wat de mutaties op de reserves zijn. Enkele mutaties zijn niet toe te wijzen aan een programma, die worden daarom hier verantwoord.

Overhead

In het gewijzigde BBV is onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten het uitgangspunt. Daarom heeft de wetgever ervoor gekozen de kosten van overhead op één taakveld te laten registreren en op één centrale plaats in de begroting te vermelden. Door deze nieuwe systematiek gaan gemeenten op dezelfde wijze om met kostentoerekening, waardoor de vergelijking van kosten van producten en/of diensten volgens de wetgever ook zuiverder is. Om dit effect te versterken, is voor het eerst ook een uniforme definitie van overhead gegeven. De centrale presentatie heeft als neveneffect dat het zicht op de integrale kostprijs in de programma’s verloren gaat. Het opnemen van het totaalbedrag aan ondersteunende activiteiten zegt daarnaast weinig zonder de relatie met het primaire proces te leggen/kennen. In dat verband houden wij conform de Financiële verordening extracomptabel ook nog zicht op de integrale kostprijs, zodat daarop sturing kan plaatsvinden.

In 2021 bedraagt de totale overhead afgerond € 9.934.000. Dit is 17,5% van de totale begroting ad € 56.763.000 (totaal lasten).

De overhead bestaat uit:

bedragen x € 1.000

Overhead	
Deel	Bedrag
Bijdrage HLTsamen (overhead deel)	9.366
Huisvesting (gemeentehuis)	362
Overige overhead (zoals bijdrage VNG)	206
Totaal Overhead	**9.934**

Vennootschapsbelasting

In de gemeente Lisse is onderzoek geweest naar de vennootschapsbelastingplicht. Gemeente Lisse is vooralsnog niet vennootschapsbelastingplichtig. Het bedrag is derhalve op € 0 geraamd.

Onvoorzien

In overeenstemming met de kadernota bevat de (meerjaren)begroting een stelpost van € 100.000 voor onvoorziene *incidentele* uitgaven. Voor een beschikking over die stelpost geldt de begrotingsdiscipline, waarbij lasten eenmalig incidenteel ten laste van onvoorzien kunnen worden gebracht. Indien zij een structureel karakter hebben, zal via kadernota en begroting dekking gevonden moeten worden.

WAT MAG HET KOSTEN?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020na wijziging	2021	2022	2023	2024
Thema Alg.dekkingsmiddelen						
Overhead	8.839	9.220	9.934	9.929	9.984	9.858
Overige baten en lasten	161	64	-103	-165	-246	-246
Treasury	90	-253	-442	-519	-579	-579
Belastingen overig	385	414	414	414	414	414
Totaal Alg.dekkingsmiddelen	**9.475**	**9.444**	**9.802**	**9.659**	**9.572**	**9.446**
Totaal lasten	**9.475**	**9.444**	**9.802**	**9.659**	**9.572**	**9.446**
Baten	**rek2019**	**begr2020**	**begr2021**	**begr2022**	**begr2023**	**begr2024**
Thema Alg.dekkingsmiddelen						
Overhead	1	0	0	0	0	0
Treasury	839	854	846	839	832	832
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	29.035	30.317	30.995	30.973	31.287	31.262
OZB niet-woningen	2.047	2.083	2.169	2.682	2.682	2.682
OZB woningen	2.385	2.748	2.862	3.534	3.534	3.534
Belastingen overig	2.321	2.262	2.263	116	116	116
Totaal Alg.dekkingsmiddelen	**36.628**	**38.264**	**39.135**	**38.144**	**38.450**	**38.425**
Totaal baten	**36.628**	**38.264**	**39.135**	**38.144**	**38.450**	**38.425**
Saldo van baten en lasten	**27.153**	**28.819**	**29.333**	**28.485**	**28.878**	**28.979**
Reserves	**rek2019**	**begr2020**	**begr2021**	**begr2022**	**begr2023**	**begr2024**
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	0	0	0	0	0	0
Totaal reserves	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Paragrafen

Paragraaf Lokale heffingen

Algemeen

De paragraaf lokale heffingen bevat, overeenkomstig het BBV een overzicht van het beleid inzake de lokale heffingen, de relevante ontwikkelingen die van invloed zijn op de tarieven en een verantwoording over de mate van kostendekkendheid van tarieven, inclusief de uitgangspunten die daarbij zijn gehanteerd. Daarnaast presenteren wij een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, de lokale lastendruk en een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid. In de Gemeentewet en een aantal bijzondere wetten is geregeld welke heffingen (belastingen en retributies) een gemeente mag opleggen. De gemeenteraad bepaalt de hoogte van het tarief en welke van die heffingen ook daadwerkelijk worden geheven.

Belastingen

De Gemeentewet geeft een limitatieve opsomming van de belastingen die een gemeente mag heffen. Tegenover een belasting staat geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. Onze gemeente heft de volgende belastingen: onroerendezaakbelastingen (OZB), roerende zaakbelastingen (RZB), toeristenbelasting, baatbelasting, hondenbelasting en precariobelasting.

Rechten

Rechten zijn betalingen voor een geleverde of een bewezen dienst. Hiervan zijn de tarieven in principe volledig kostendekkend. Het is niet toegestaan een meer dan kostendekkend tarief te hanteren. In Lisse worden afvalstoffenheffing, rioolheffing, leges en marktgeld als rechten geheven.

In de raadsvergadering van december 2020 worden de belastingverordeningen 2021 voor de bijstelling van de tarieven voorgelegd.

Ontwikkelingen/actualiteit

Belastinghervormingen

Er zijn geen verdere ontwikkelingen vernomen van de minister van BZK en de staatssecretaris van Financiën over de belastingverordeningen.

Financiële uitgangspunten

- Overeenkomstig de Kadernota 2021 wordt voor belastingen en retributies rekening gehouden met een inflatiepercentage van 1,8%. Voor de heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is als dit binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies geldt het uitgangspunt van 100% kostendekkendheid.
- Het percentage voor de overhead, zoals bedoeld in artikel 12 van de Financiële verordening, is berekend op 17,73%. De overhead bestaat uit de kosten voor piofach (personeel, informatievoorziening, organisatie, financiën, automatisering, communicatie en huisvesting). De direct toe te rekenen kosten worden verantwoord op de taakvelden.

Overzicht lokale heffingen

Bedragen x € 1.000

Lokale heffingen	Realisatie	Realisatie	Begroting	Begroting
	2018	2019	2020	2021
Onroerendezaakbelasting	4.259	4.432	4.831	5.031
Roerende zaakbelasting	2	2	3	3
Toeristenbelasting	117	129	123	124
Baatbelasting	7	2	-	-
Hondenbelasting	87	85	101	102
Precariobelasting	2.142	2.187	2.158	2.158
Totaal niet-bestedingsgebonden	**6.609**	**6.837**	**7.216**	**7.418**
Secretarieleges	334	290	346	330
Leges omgevingsvergunningen	713	713	450	410
Marktgelden	8	8	13	13
Afvalstoffenheffing	2.192	2.477	3.045	3.248
Rioolrechten	2.751	2.751	2.476	2.401
Totaal bestedingsgebonden	**5.998**	**6.239**	**6.052**	**6.402**
Totaal	**12.607**	**13.076**	**13.268**	**13.820**

Onroerendezaakbelastingen

De vastgestelde WOZ-waarde vormt de grondslag voor de onroerendezaakbelastingen (OZB), de Waterschapsomslagen gebouwd en het huurwaardeforfait voor de inkomstenbelasting. De WOZ-administratie is een basisregistratie. De waarden worden op grond van de WOZ jaarlijks herzien en zijn op basis van de meicirculaire aangepast met percentages die genoemd zijn in het onderdeel OZB. Na jaren van dalende woningwaarden is er nu weer een sterk stijgende lijn te zien in de waarden en verkopen.

De opbrengsten van de OZB voor zowel woningen als niet-woningen (eigenaren en gebruikers) zijn verhoogd met het inflatiepercentage 1,8%. Daarnaast zijn de opbrengsten in 2020 tot en met 2023 jaarlijks verhoogd ter compensatie van de wegvallende precariobelasting voor kabels en leidingen, dit overeenkomstig de kadernota 2019. De compensatie wordt vervolgens absoluut weer gecompenseerd per OZB-aanslag. De tarieven van de OZB zijn gebaseerd op de WOZ-waarde en worden per jaar vastgesteld. Het tarief van 2021 wordt gebaseerd op de waarde per 1 januari 2020. De marktontwikkeling wordt gevolgd door Belastingen Bollenstreek.

De ontwikkeling van de onroerendezaakbelasting tarieven van de afgelopen jaren was:

% van de WOZ-waarde

% van de WOZ-waarde	Van wie	Realisatie	Realisatie	Realisatie
		2018	2019	2020
Woningen	Eigenaar	0,0925%	0,0942%	0,1027%
Niet-woningen	Eigenaar	0,1855%	0,2069%	0,2247%
Niet-woningen	Gebruiker	0,1680%	0,1931%	0,2357%

Bij de vaststelling van de OZB-verordening, in december, wordt de laatste prognose van de waarde per 1 januari 2021 bepaald om zodoende een juist percentage van de heffingsmaatstaf te kunnen vaststellen en de geraamde opbrengsten, inclusief de uitgangspunten te garanderen.

Roerende zaakbelasting

Belastingen op roerende woon- en bedrijfsruimte wordt geheven over roerende zaken. Woonboten worden in de heffing betrokken, de waarde van de objecten is de heffingsgrondslag. De tarieven zijn gelijk aan die van de onroerendezaakbelastingen.

Toeristenbelasting

Toeristenbelasting wordt geheven op personen die in de gemeente verblijven en niet als ingezetene staan ingeschreven in de Basisregistratie personen. Degene die gelegenheid biedt tot het houden van verblijf (hotelhouder of campinghouder) is de belastingplichtige. De tarieven zijn verhoogd met het vastgestelde inflatiecijfer 1,8%.

Tarieven toeristenbelasting	2019	2020	2021
Mobiel kampeermiddel	1,27	1,30	1,32
Overige accommodatie	2,54	2,60	2,65

Baatbelasting

De verordeningen baatbelasting voor de gebieden Blokhuis en Vennestraat e.o. zijn in 2017 afgelopen.

Hondenbelasting

Voor het hebben van een hond wordt een belasting geheven. De tarieven zijn verhoogd met het vastgestelde inflatiecijfer 1,8%.

Tarieven hondenbelasting	2019	2020	2021
Voor de eerste hond	83,04	85,08	85,64
Voor de tweede en iedere volgende hond	129,12	132,36	134,76
Per kennel	338,16	346,56	352,80

Volgens de cijfers lijkt het aantal honden af te nemen, het vermoeden bestaat dat de aangifte van de hondenbezitters achter blijft bij de werkelijkheid.

Precariobelasting

Precariobelasting wordt geheven voor het innemen of gebruiken van de openbare grond. Na jaren van onzekerheid is besloten de precariobelasting voor nutsnetwerken af te schaffen. Gemeenten hebben de mogelijkheid om deze vorm van precariobelasting tot en met het jaar 2021 te heffen. Onder de geldende overgangsregeling kan een gemeente maximaal heffen naar het tarief zoals dat gold op 10 februari 2016. Voor de gemeente Lisse is dat een bedrag van € 4,56 per strekkende meter.

Leges en rechten

In overeenstemming met de beleidsuitgangspunten zijn de leges waar nodig verhoogd met 1,8%. Hieronder geven we inzicht in de kostendekking van de leges.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid leges en rechten		
Omschrijving	2020	2021
Taakveld burgerzaken	516	543
Taakveld wonen en bouwen	818	716
Kosten	1.334	1.259
Toe te rekenen kosten		
Overhead	201	223
Totale kosten	1.535	1.482
Opbrengsten leges	330	330
Opbrengsten leges omgevingsvergunningen	450	410
Totale opbrengsten	780	780
Kostendekkingspercentage	**51%**	**50%**

Toelichting

1. Onder de leges vallen de kosten van burgerlijke stand, reisdocumenten, rijbewijzen en vergunningverlening APV.
2. De omgevingsvergunningen zijn ondergebracht bij de taakvelden Wonen en bouwen. Handhaving is geen onderdeel van de kostendekkendheid, dit is wettelijk vastgelegd. De opbrengsten zijn de leges voor omgevingsvergunningen en welzijnstoetsing. De opbrengsten van de leges voor omgevingsvergunningen zijn fors naar beneden bijgesteld als gevolg van ontwikkelingen binnen het woningbouwprogramma.

De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op de taakvelden. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.

Marktgelden

Om de levensvatbaarheid van de markt te stimuleren worden de marktgelden niet verhoogd. Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de marktgelden.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid marktgelden		
Omschrijving	2020	2021
Taakveld bedrijvenloket (markt)	31	23
Kosten	31	23
Toe te rekenen kosten		
Overhead	5	4
BTW	7	5
Totale kosten	43	32
Opbrengsten marktgelden	13	13
Totale opbrengsten	13	13
Kostendekkingspercentage	**30%**	**41%**

Toelichting

Taakveld Bedrijfsloket, onderdeel Straatmarkten.

a. De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.

b. De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw–compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het Gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.

Afvalstoffenheffingen

Het nieuwe afvalstoffenbeleid is in oktober 2015 vastgesteld, het Diftar is ingaande 2020 afgeschaft (restafval per inworp). De tarieven voor de huishoudens zijn maximaal kostendekkend en in overeenstemming met de beleidsuitgangspunten is de afvalstoffenheffingheffing verhoogd met 1,8%. Ook de kosten voor het grofvuil ophalen zijn, in overeenstemming met de beleidsuitgangspunten, verhoogd met 1,8%.

Nadere analyse van de effecten van het nieuwe afvalstoffenbeleid, het afschaffen van het Diftar en de mogelijke effecten van het corona tijdperk kunnen er toe leiden dat lasten van het taakveld afval stijgen. Als gevolg hiervan is het mogelijk dat bij vaststellen van de tarieven in december 2020 deze nog gewijzigd worden.

Tarieven afvastoffenheffing			
Omschrijving	2019	2020	2021
Meerpersoonshuishouden	245,76	347,16	353,40
Eénpersoonshuishouden	183,48	259,08	263,76
Restafval per inworp	1,91		
Grofvuil ophalen	37,00	38,00	39,00
Grofafval tot 0,5 m3			

Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de afvalkosten.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid afvalstoffenheffing		
Omschrijving	2020	2021
Lasten taakveld afval	2.618	2.817
Baten taakveld afval	423	612
Kosten	2.195	2.205
Toe te rekenen kosten		
Overhead	313	303
BTW	505	505
Afvoeren veegvuil	120	120
Kwijtschelding	75	75
Perceptiekosten	40	40
Totale (netto) kosten	3.248	3.248
Opbrengsten afvalstoffenheffing	3.248	3.248
Kostendekkingspercentage	**100%**	**100%**

Toelichting taakveld Afval.

a. De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
b. De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw–compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het Gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.
c. Bij de berekening van de baten wordt een derde van de kosten van het taakveld Straatreiniging toegerekend aan de heffing afvalstoffenheffing. De kosten worden mede gemaakt om zwerfafval te verwijderen en terug te dringen.
d. Het is geoorloofd om het bedrag aan gegeven kwijtscheldingen te compenseren in het tarief.

e. Een deel van de perceptiekosten wordt aan de rioolheffing toegerekend. De kosten worden gemaakt door de gemeenschappelijke regeling Belastingen Bollenstreek.

Rioolheffing

De rioolheffing wordt geheven ter bestrijding van de kosten van de gemeentelijke watertaken (afvalwater, hemelwater en grondwater). De opbrengst van de rioolheffing is gebaseerd op 100% dekking van de kosten.
In overeenstemming met de beleidsuitgangspunten is de rioolheffing verhoogd met 1,8%.

Tarieven rioolheffing woningen en niet-woningen			
Omschrijving	2019	2020	2021
Gebruiker perceel	254,88	233,64	237,84

Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de rioolkosten.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid rioolheffing	Begroting	Begroting
Omschrijving	2020	2021
Lasten taakveld riolering	1.640	1.565
Baten taakveld riolering	-	-
Kosten	1. 640	1.565
Toe te rekenen kosten		
Overhead	310	310
BTW	280	280
Afvoeren veegvuil	120	120
Kwijtschelding	86	86
Perceptiekosten	40	40
Totale (netto) kosten	2.476	2.401
Opbrengsten rioolheffing	2.476	2.401
Kostendekkingspercentage	**100%**	**100%**

Toelichting taakveld Riolering en water.

a. De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
b. De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw–compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het Gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.
c. Bij de berekening van de baten wordt een derde van de kosten van het taakveld Straatreiniging toegerekend aan de heffing rioolrecht. De kosten worden mede gemaakt om verstoppingen in het rioolstelsel te voorkomen.
d. Het is geoorloofd om het bedrag aan gegeven kwijtscheldingen te compenseren in het tarief.
e. Een deel van de perceptiekosten wordt aan de rioolheffing toegerekend. De kosten worden gemaakt door de gemeenschappelijke regeling Belastingen Bollenstreek.

Kwijtscheldingen

Aan degenen die niet in staat zijn om de belastingaanslag te betalen, kan (op grond van de Invorderingswet 1990) gehele of gedeeltelijke kwijtschelding worden verleend. De ministeriële regeling Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990 geeft regels over de uitvoering. Deze regeling geldt ook voor de gemeentelijke heffingen (art. 255 Gemeentewet). De gemeenteraad heeft een beperkt aantal keuzen waaronder de criteria voor de kosten van bestaan. De kwijtscheldingsnorm is bepaald op 100% van de geldende bijstandsnorm en wordt jaarlijks met de belastingverordeningen bevestigd. Kwijtschelding kan worden verleend voor de OZB, de rioolheffing en de afvalstoffenheffing.

Waar mogelijk wordt een automatische toets voor kwijtschelding uitgevoerd. Van mensen die in een jaar kwijtschelding hebben gekregen wordt het volgend jaar getoetst of de inkomens- en vermogenssituatie is gewijzigd. Bij gelijkblijvende omstandigheden wordt dan automatisch kwijtschelding verleend.

Toegekende en ingeschatte kwijtscheldingen lokale heffingen	Werkelijk	Begroting	Begroting
Omschrijving	2019	2020	2021
Kwijtscheldingen rioolheffing	88.161	86.000	86.000
Kwijtscheldingen afvalstoffenheffing	79.241	75.000	75.000
Kwijtscheldingen OZB	-	-	-
Totaal kwijtscheldingen	**167.402**	**161.000**	**161.000**

Woonlasten

Onder de gemeentelijke woonlasten verstaan we het gemiddelde bedrag dat een huishouden in een bepaalde gemeente betaalt aan OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing. Door het afschaffen van de precariobelasting (voor kabels en leidingen in gemeentegrond) per 1 januari 2022 zijn de totale kosten voor een huishouden van belang. De kosten van de aanslag precariobelastingen van de nutsbedrijven worden immers doorberekend aan de huishoudens in de gemeenten. Omdat die kosten verminderen worden de lasten voor de huishoudens ook lager.

In de onderstaande tabel is de ontwikkeling van de lokale lastendruk in de jaren 2018 tot en met 2020 opgenomen (inclusief de bekende landelijk gemiddelde stijging in de WOZ-waarde). In de berekening van de OZB is vanaf 2019 gerekend met het verwachte tarief. Aangezien de opbrengsten leidend zijn voor het bepalen van het tarief kunnen er verschillen optreden. Het tarief wijzigt nog door de jaarlijkse herwaardering.

Lokale lastendruk	2019	2020	2021
Huurder woning:			
Rioolheffing	€ 255	€ 234	€ 238
Afvalstoffenheffing	€ 246	€ 347	€ 353
Totale lokale lastendruk huurder	**501**	**581**	**591**
Eigenaar woning:	€ 250.000	€ 267.500	€ 286.255
Rioolheffing	€ 255	€ 234	€ 238
Afvalstoffenheffing vast	€ 246	€ 347	€ 353
Afvalstoffenheffing variabel	€ 29	€ -	€ -
OZB	€ 235	€ 274	€ 312
OZB compensatiemaatregel	€ -26	€ -53	€ -79
Totale lokale lastendruk eigenaar	**738**	**802**	**824**

Zoals eerder gemeld, kunnen de tarieven nog wijzigingen ondergaan als gevolg van de behandeling van het herstelplan met bezuinigingsmaatregelen. De resultaten daarvan maken onderdeel uit van de 1e begrotingswijziging.-

Woonlasten 2020

Gemeente	OZB woningen	OZB niet-woningen	Afval-stoffen heffing	Riool-heffing	Woon lasten huurder	Woon lasten eigenaar
Teylingen	0,0823%	0,3000%	301	143	444	716
Katwijk	0,0875%	0,4496%	316	130	446	725
Haarlemmermeer	0,0848%	0,5473%	339	132	471	759
Hillegom	0,0989%	0,3565%	287	233	520	810
Lisse	0,1027%	0,4604%	347	234	581	843
Noordwijk	0,0958%	0,2755%	352	186	538	890
Heemstede	0,0757%	0,3949%	322	221	543	965
Bloemendaal	0,1081%	0,5575%	377	247	624	1.440
Verwachte woonlasten 2021 Lisse *			347	234	581	843

* Bron: Coelo en betreft woonlasten 2020. Coelo hanteert een iets andere berekening dan Lisse,

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Deze paragraaf schept inzicht in de actuele risico's en het vermogen om deze risico's op te kunnen vangen. De grondslag van deze paragraaf is vastgelegd in artikel 11 van het BBV.

Lisse omschrijft een risico als een onzekere gebeurtenis die effect heeft op het kunnen behalen van een doelstelling. Een risico onderscheidt zich van een probleem omdat een probleem een zekerheid is. Risico's kunnen zowel intern als extern zijn.

Door te sturen op risico's in relatie tot doelstellingen is Hillegom beter in staat om haar doelen te verwezenlijken met de beschikbare middelen. Bij het aangaan van risico's worden onderstaande vier vragen in acht genomen:

- Wat willen wij bereiken?
- Wat is daarbij onzeker (voor wie)?
- Wat ga wij doen (voor wie)?
- Hoeveel risico is aanvaardbaar*?

**Ten aanzien van de hoeveelheid aanvaardbaar risico is het voorlopige uitgangspunt gekozen dat de (netto) kans maal (netto) impact van de risico's per programma totaal niet groter mogen zijn dan 5% van het programmabudget (gecorrigeerd voor uitgaven aan verbonden partijen) tenzij hier een door het college goedgekeurde onderbouwing aan ten grondslag ligt. Het uitgangspunt zal formeel worden vastgesteld wanneer er voldoende ervaring is opgedaan met de herziene methodiek van risicoberekening. In het huidige begrotingsjaar is nog geen goedkeuring vereist.*

Het beperken van risico is geen doel op zich. Zonder risico's te nemen kan Hillegom geen invulling geven aan haar maatschappelijke missie. Volledige controle vereist immers oneindig budget. De kern van bovengenoemde vragen is om een gedegen afweging te maken tussen effectiviteit en efficiency.

Het sturen op risico's in relatie tot doelstellingen is een ontwikkeling binnen Hillegom die zich de komende jaren verder zal uitbreiden. In het huidige begrotingsjaar ligt de nadruk op het inventariseren en beheren van de strategische risico's per programma. Hierbij wordt gekeken naar de netto risico's. Dit zijn de risico's na het inrichten van de beheersmaatregelen. De operationele risico's binnen het ambtelijk apparaat (HLTsamen) komen terug in de risico's ten aanzien van verbonden partijen. In de komende jaren zal een grotere nadruk worden gelegd op risicobewustzijn op zowel strategisch als operationeel niveau. De huidige opzet ten aanzien van risicomanagement is weergegeven in onderstaand figuur.

On

De omvang van het risico is berekend door per programma inzichtelijk te maken wat de belangrijkste strategische risico's zijn, hoe groot de kan wordt ingeschat dat het risico zich door de jaren heen zal voordoen en hoe groot de impact (in euro) naar inschatting zal zijn wanneer dit plaatsvindt. De kans maal de impact is het risicobedrag dat wordt toegevoegd aan het benodigde weerstandsvermogen.
Bij het inschatten van kans en impact wordt rekening gehouden met de beheersmaatregelen die zijn getroffen (of worden getroffen) om het risico en/of de impact te verkleinen, bijvoorbeeld een verzekering om de schade na een brand te beperken. Op deze manier wordt het netto risicobedrag berekend.

De risico's zijn geïnventariseerd door de managers die sturen op beheersing van het risico en de daarmee verbonden doelstellingen. Bij het inschatten van kans en impact hebben zij kunnen kiezen tussen het gebruik een standaard tabel voor kans en impact of het maken van eigen beoordeling.

Risicoprofiel

Programma	Categorie	Risico	Toelichting Impact	Aandeel
Vitaliteit	Bedrijfsrisico	Leerlingenvervoer wordt niet conform contract geleverd.	Dit resulteert in juridische stappen met als doel de dienstverlening weer op peil te brengen.	16.000
Vitaliteit	Open einde regelingen	Stijging van de vraag naar zorg en ondersteuning binnen open-einde-reglingen.	Dit resulteert in een toename van niet begrote kosten	225.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Bouwleges kunnen onvoldoende onderbouwd.	Dit kan resulteren in claims door burgers en bedrijven. Als de onderbouwing niet blijkt te kloppen mogen in 2020 geen leges worden gevorderd. Totale schade is dan de geraamde opbrengst voor omgevingsleges	34.000
Leefomgeving	Grondexploitatie	Het begrote volume aan bouwleges kan niet geint worden doordat projecten doorschuiven naar volgende boekjaren.	Dit kan resulteren in een dekkingstekort in de begroting.	34.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Implementatie van de omgevingswet en de wet kwaliteitsborging loopt vertraging op.	Dit kan veroorzaakt worden door mismatch in kennis, vaardigheden en cultuur. Dit resulteert in extra kosten voor inhuur en begeleiding.	56.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	De inventarisatie van kapitaalgoederen is onvolledig.	De oorzaak hiervan is uitbesteding en onvoldoende vastlegging van kennis. Het gevolg hiervan is dat kapitaalgoederen onvoorzien onderhoud nodig hebben. Kapitaalgoederen zijn kostbaar, herstel is vaak kostbaar.	7.000
Leefomgeving	Juridisch risico	Een bestuurlijke maatregel is gebaseerd op een foute beoordeling.	Als uit de juridische procedure blijkt dat een bestuurlijke maatregel ten onrechte is opgelegd kan dit leiden tot een schadeclaim.	7.000

Programma	Categorie	Risico	Toelichting Impact	Aandeel
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Schade door vandalisme is groter dan voorzien en is niet verzekerd.	De gemeente is verzekerd tegen brand,-storm-, vliegtuig- en inbraakschade voor gebouwen. Schades door vandalisme zijn voor rekening van de gemeente. Het risico bestaat dat bij onderverzekering een lager bedrag wordt uitgekeerd dan de werkelijke schade. De verzekerde waarden van de gebouwen zijn volgens de polissen geindexeerd. Periodiek wordt de juistheid daarvan bezien door taxaties. De gemeente heeft budgetten voor vandalisme opgenomen. Tot op heden zijn deze budgetten toereikend.	7.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Ziekten en plagen in de buitenruimte nemen toe door o.a. klimaatverandering.	We zien steeds meer ziekten en plagen in de buitenruimte ontstaan waartegen we maatregelen moeten nemen. Essentaksterfte, Kastanjebloedingsziekte, Eikenprocessierups. Hierdoor moeten vaker onvoorziene kosten worden gemaakt om de negatieve gevolgen hiervan te bestrijden.	28.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Versneld vervangen of groot onderhoud uitvoeren door wijzigingen in o.a. het klimaat	Het klimaat is aan het veranderen daarbij ontstaat de kans dat de huidige inrichting niet meer voldoet of sneller slijt dan voorzien.	79.000
Leefomgeving	Grond-exploitatie		Zie voor een toelichting de paragraaf grondbeleid	-
Bestuur & Ondersteuning	Bedrijfsrisico	De publieke opinie ten aanzien van HLTsamen of de gemeenten wordt negatief beinvloed.	De oorzaken hiervoor zijn divers en onvoorspelbaar. Dit resulteert in imagoschade en additionele kosten voor communicatiemiddelen en woordvoering.	34.000
Bestuur & Ondersteuning	Bedrijfsrisico	Politieke agenda kan niet geheel worden uitgevoerd vanwege vroegtijdig vertrek bestuurder	Dit kan resulteren in vertraging van de politieke agenda en additionele kosten voor wachtgeld. Bij het financieel maken van dit risico is enkel rekening gehouden met het aspect wachtgeld. Het jaarsalaris van een wethouder exclusief werkgeverlasten is afhankelijk van het aantal resterende maanden in het jaar.	27.000
Bestuur & Ondersteuning	Bedrijfsrisico	Participatietrajecten wekken vertrouwen dat onvoldoende kan worden waargemaakt.	Dit resulteert in imagoschade en additionele communicatieinspanningen. Kosten verbonden aan communicatie gericht op het managen van verwachtingen en het herstellen/beperken van imagoschade.	6.000
Bestuur & Ondersteuning	Bedrijfsrisico	Tussenevaluatie van HLTsamen geeft aanleiding tot nader onderzoek.	Dit resulteert in additionele kosten van onderzoeksbureau en communicatie.	16.000

Programma	Categorie	Risico	Toelichting Impact	Aandeel
Overkoepelend Risico	Bedrijfsrisico	Risico als gevolg van operationele tegenvallers.		17.000
Overkoepelend Risico	Bedrijfsrisico	De borging van projecten (projectmatig werken) vindt onvoldoende plaats.	De oorzaak hiervan is tijd (afhankelijkheid van andere projecten) kennis en cultuur. Dit resulteert in kwaliteitsproblemen en herstelwerkzaamheden.	7.000
Overkoepelend Risico	Algemene uitkeringen	Ontwikkeling gemeentefonds	Risico dat de bestaande verdeelmaatstaven zich anders ontwikkelen dan geraamd	79.000
Overkoepelend Risico	Juridisch risico	Procedurefouten bij aanbestedingen	Bij een gerechtelijke procedure kan de gemeente veroordeeld worden tot het betalen van de financiele schade. Tevens kan achteraf blijken dat de aanbesteding niet op rechtmatige wijze heeft plaats gevonden	28.000
Overkoepelend Risico	Bedrijfsrisico	Hogere uitgaven en lagere inkomsten vanwege diverse corona-maatregelen	Onzekerheid welke compensatie wij ontvangen in relatie tot de noodmaatregelen en of deze compensatie voldoende is om alle extra kosten te dekken.	225.000
Financiering & Garantie	Bedrijfsrisico	Risico dat directe tegenpartijen stoppen met betalen waardoor leningen niet of deels terugbetaald worden.	Dit heeft een negatief effect op de exploitatieruimte van de gemeente.	76.000
Verbonden partijen	Bedrijfsrisico	Risico's in de bedrijfsvoering van een verbonden partij.	Hierdoor is de verbonden partij onvoldoende in staat om haar opdracht uit te voeren en/of schade (euro) wordt doorbrekend aan de gemeente.	1.133.000
				2.141.000

Op basis van bovengenoemde risico-inventarisatie is gebleken dat de omvang van het netto risico van Lisse € 2.141.000 bedraagt. Dit bedrag zal als ondergrens worden gehanteerd voor de omvang van de incidentele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit kan worden ingezet om niet geraamde (onvoorziene) lasten van substantiële aard mee te dekken. De structurele weerstandscapaciteit geeft de omvang van de maximale ruimte om de belastingen te verhogen om structurele lasten mee te dragen.

Weerstandsvermogen

bedragen x € 1.000

	rek. 2019	begr. 2020	begr. 2021	begr. 2022	begr. 2023	begr. 2024
Totaal van de risico's	1.654	3.061	**2.141**	2.141	2.141	2.141
Weerstandscapaciteit:						
Algemene reserve	2.106	5.899	**1.469**	1.429	1.389	1.389
Stille reserve	-	-	**-**	-	-	-
Reserve weerstandsvermogen	2.735	2.735	**2.735**	2.735	2.735	2.735
onbenutte belastingcapaciteit	-	-	**-**	-	-	-
Totaal van de weerstandscapaciteit	4.841	8.634	**4.204**	4.164	4.124	4.124
Ratio weerstandsvermogen	**2,9**	**2,8**	**2,0**	**1,9**	**1,9**	**1,9**

Wij maken gebruiken van de waarderingstabel opgesteld door het Nederlands Adviesbureau voor risicomanagement. De minimale ratio is 1,4 < x < 2. Hoe hoger de ratio, hoe beter de gemeente in staat is om risico's op te kunnen vangen.

Kengetallen financiële positie

Financiele kengetallen	rek. 2019	begr. 2020	begr. 2021	begr. 2022	begr. 2023	begr. 2024
Netto schuldquote	142,8%	152,2%	**175,9%**	183,1%	181,1%	180,3%
Netto schuldpositie gecorrigeerd voor verstrekte len.	123,3%	133,5%	**158,2%**	165,8%	164,7%	164,6%
Solvabiliteit	20,3%	17,2%	**14,2%**	12,2%	11,3%	9,7%
Grondexploitatie	0,0%	0,0%	**0,0%**	0,0%	0,0%	0,0%
Structurele exploitatieruimte	-4,4%	-2,0%	**-2,0%**	-1,0%	0,4%	-0,3%
Woonlasten t.o.v. landelijk gemiddelde jaar ervoor	106,6%	113,6%	**108,5%**	108,5%	108,5%	108,5%

Netto schuldquote

bedragen x € 1.000

Netto schuldquote		rek. 2019	begr. 2020	begr. 2021	begr. 2022	begr. 2023	begr. 2024
Vaste schulden	+	70.007	76.192	**88.821**	88.251	89.463	88.573
Netto vlottende schuld	+	10.702	12.372	**9.821**	12.301	11.502	11.511
Overlopende passiva	+	4.415	4.434	**4.000**	4.000	4.000	4.000
Financiële activa (uitzettingen > 1 jaar)	-	-	-	**-**	-	-	-
Uitzettingen < 1 jaar	-	10.785	14.862	**10.000**	10.000	10.000	10.000
Liquide middelen	-	367	-	**500**	500	500	500
Overlopende activa	-	1.835	2.141	**1.500**	1.500	1.500	1.500
Totaal		72.137	75.995	**90.642**	92.552	92.965	92.084
Totale baten, excl. mutaties reserves		50.504	49.917	**51.524**	50.534	51.344	51.064
Netto schuldquote (netto schuld/baten)		**142,8%**	**152,2%**	**175,9%**	**183,1%**	**181,1%**	**180,3%**

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Overigens hanteert de VNG een signaalwaarde van 100%, waarboven waakzaamheid is geboden. Een netto schuldquote van hoger dan 130% is een indicatie voor een te hoge schuld.
Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de medeoverheid ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.
Voor een gemeente geldt dat het licht op rood springt als de *netto schuldquote* boven de 130% uitkomt. Er is dan sprake van een zeer hoge schuld. Normaal bevindt de *netto schuldquote* van een gemeente zich ergens tussen de 0% en 100%. Afhankelijk of een gemeente net grote investeringen achter de rug heeft, is de *netto schuldquote* hoger of lager. Lisse zit met de schuldquote op termijn te hoog.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

bedragen x € 1.000

Netto schuldquote gecorrigeerd voor leningen		rek. 2019	begr. 2020	begr. 2021	begr. 2022	begr. 2023	begr. 2024
Vaste schulden	+	70.007	76.192	**88.821**	88.251	89.463	88.573
Netto vlottende schuld	+	10.702	12.372	**9.821**	12.301	11.502	11.511
Overlopende passiva	+	4.415	4.434	**4.000**	4.000	4.000	4.000
Financiële activa	-	9.880	9.346	**9.139**	8.777	8.414	8.050
Uitzettingen < 1 jaar	-	10.785	14.862	**10.000**	10.000	10.000	10.000
Liquide middelen	-	367	-	**500**	500	500	500
Overlopende activa	-	1.835	2.141	**1.500**	1.500	1.500	1.500
Totaal		62.257	66.649	**81.503**	83.775	84.551	84.034
Totale baten, excl. mutaties reserves		50.504	49.917	**51.524**	50.534	51.344	51.064
Netto schuldquote gecorrigeerd		**123%**	**134%**	**158%**	**166%**	**165%**	**165%**

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De wijze waarop de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend is gelijk aan de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen.

Solvabiliteitsratio

bedragen x € 1.000

Solvabiliteitsratio	rek. 2019	begr. 2020	begr. 2021	begr. 2022	begr. 2023	begr. 2024
Eigen vermogen	23.480	24.034	**18.304**	15.619	14.338	12.037
Balanstotaal	115.402	121.117	**128.504**	128.011	127.380	124.117
Solvabiliteit (ev/balanstotaal)	**20,3%**	**19,8%**	**14,2%**	**12,2%**	**11,3%**	**9,7%**

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin het bezit op de balans gefinancierd is door het eigen vermogen en in hoeverre de gemeente aan de financiële verplichtingen kan voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Onder het eigen vermogen verstaan we de algemene reserve en de overige bestemmingsreserves en het eventuele resultaat uit het overzicht baten en lasten.
Met een solvabiliteit van 14,2% zit Lisse onder de gemiddelde gemeente (32%) en onder de 'norm' van 20%.

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Het is dus belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is of grondexploitatie kan bijdragen aan de verlaging van de schuld.
De voorraden bouwgrond (inclusief bouwgrond in exploitatie en overige voorraden) kunnen als een aandeel van de inkomsten worden uitgedrukt. Dat levert het kengetal de *voorraadquote* op. De gemeente heeft naar verwachting geen bouwgronden in exploitatie per 1 januari 2020, ook al wil de gemeente een meer actief grondbeleid gaan voeren. De Nota grondbeleid is geactualiseerd.

Structurele exploitatieruimte

bedragen x € 1.000

Structurele exploitatieruimte		rek. 2019	begr. 2020	begr. 2021	begr. 2022	begr. 2023	begr. 2024
Totale structurele lasten	A	53.285	52.765	**52.988**	53.097	53.156	53.195
Totale structurele baten	B	49.244	49.697	**49.376**	50.494	51.344	51.064
Totale structurele toevoegingen aan de reserves	C	2.000	1.912	**2.000**	2.108	2.221	2.221
Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	D	3.826	3.961	**4.591**	4.221	4.219	4.219
Totale baten, excl. mutaties reserves	E	50.504	49.917	**51.524**	50.534	51.344	51.064
Structurele expl.ruimte ((B-A)+(D-C))/(E) x 100%		**-4,4%**	**-2,0%**	**-2,0%**	**-1,0%**	**0,4%**	**-0,3%**

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken. De relevantie van dit kengetal voor de beoordeling van de financiële positie schuilt erin dat het van belang is om te weten welke structurele ruimte een gemeente of provincie heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin een financiële tegenvaller, zo die zich voordoet in het volgende begrotingsjaar, kan worden opgevangen of wat de ruimte is voor nieuw beleid. Er is voor gekozen om de belastingcapaciteit te relateren aan landelijk gemiddelde tarieven, omdat er over het algemeen geen maximum is gesteld aan belastingentarieven, zoals bij de OZB en parkeerbelasting. Voor de gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten.

Samenhang kengetallen

De kengetallen moeten in samenhang worden bezien. Wanneer bijvoorbeeld de grondexploitatie niet bijdraagt aan vermindering van de schuldpositie en de structurele exploitatieruimte negatief is, geeft het kengetal belastingcapaciteit inzicht in de mogelijkheid tot hogere baten.
De rente op de schulden krijgt de gemeente voor een deel terug via de uitgeleende gelden. Met de aflossingen op deze uitgeleende gelden kunnen de schulden worden afgelost. Voor het bedrag aan uitgeleende gelden veroorzaken de schulden per saldo geen lasten op de exploitatie.
De uitgeleende gelden kunnen als een aandeel van de inkomsten worden uitgedrukt. Dat levert het kengetal de *uitleenquote* op. Deze *uitleenquote* laat zich makkelijk verrekenen met de *netto schuldquote* door hem simpelweg ervan af te trekken. Wel wordt een risico op deze uitgeleende gelden gelopen. Het is de reden om ze apart van de *netto schuldquote* te houden. Daarbij zijn het geen vrije middelen die behoren tot het werkkapitaal, maar geldmiddelen die zijn ingezet voor de publieke taak.
Bij de voorraden bouwgrond wordt onder normale condities de rente van de financiering voor de aankoop bijgeschreven bij de voorraad (BIE'S). De rente drukt zodoende niet op de exploitatie. Bij de verkoop van de kavels worden de rentekosten van deze schulden goed gemaakt. En ook worden met de verkoopopbrengst de leningen afgelost of neemt de behoefte om nieuwe geldleningen aan te trekken af. De schulden aangegaan voor de aankoop van bouwgrond veroorzaken bij een winstgevend bouwplan per saldo geen lasten op de exploitatie. Ook de *voorraadquote* laat zich makkelijk verrekenen met de *netto schuldquote* door hem simpelweg ervan af te trekken. Door de *uitleenquote* en de *voorraadquote* van de *netto schuldquote* af te trekken krijg je de schuld die werkelijk op de exploitatie drukt.

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De gemeente beheert een groot deel van de openbare ruimte. Hierin vindt een groot aantal activiteiten plaats, zoals wonen, werken en recreëren. Daarbij maken we gebruik van kapitaalgoederen die in de openbare ruimte aanwezig zijn:

- Infrastructuur (wegen, water, riolering, kunstwerken);
- Voorzieningen (groen, sportfaciliteiten);
- Gebouwen.

Deze paragraaf behandelt, conform artikel 12 uit het BBV, de belangrijkste kapitaalgoederen die de gemeente in eigendom en/of beheer heeft.
Inrichting en onderhoud hebben een directe relatie met elkaar. Sommige inrichtingen vragen veel onderhoud, andere juist weinig. Het doel is overzicht te krijgen van het noodzakelijk onderhoud van deze kapitaalgoederen omdat ze een substantieel onderdeel van de begroting vormen.

Welke ontwikkelingen spelen er?

- Door de Europese kaderrichtlijn Water moeten er in de toekomst meer natuurlijke oevers komen. Het beheer moeten we hierop afstemmen.
- Integraal en duurzaam inrichten en beheren van de openbare ruimte wordt verder ontwikkeld. Duurzame oplossingen zijn steeds vaker mogelijk.

Welke ontwikkelingen spelen er?

- In het kader van de Europese kaderrichtlijn Water moeten er in de toekomst meer natuurlijke oevers komen. Het beheer moeten we hierop afstemmen.
- Integraal en duurzaam inrichten en beheren van de openbare ruimte wordt verder ontwikkeld. Duurzame oplossingen zijn steeds vaker mogelijk.

Gemeentelijke gebouwen en objecten	
Naam Beleidsplan	Beleidsplan onderhoud Gebouwen overig 2018-2021
Vastgesteld	2018
Looptijd	2018-2021
Actualisatie	2021
Vastgesteld kwaliteitsniveau	In beleidsplan is per categorie het kwaliteitsniveau benoemd
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Meerjaren onderhoudsplan
Looptijd	2017-2036
Actualisatie	2021
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening M.O.P. Gebouwen

Voorziening M.O.P. Gebouwen				
(x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
Stand per 1 januari	706	662	580	529
Storting	159	159	159	159
Uitname	203	241	210	148
Stand per 31 december	662	580	529	540

Uitvoering in 2020
Kleinschalig en groot planmatig onderhoud aan diverse gebouwen

Accommodaties

Lisse bezit 10 scholen, 6 sociaal culturele accommodaties, het bibliotheekgebouw, gebouw Welkom, een sportcomplex (bestaande uit wedstrijdbassin, recreatiebassin, een sporthal en twee gymzalen), 5 gymzalen, een tennishal, 14 kleedkamers en een aantal woningen. Daarnaast beheert de gemeente nog twee panden die in eigen gebruik zijn, namelijk het gemeentehuis, de molen en nog 4 antikraakpanden. 14 panden worden verhuurd aan derden.
Het onderhoud aan de (binnen)sportaccommodaties en sociaal culturele accommodaties maakt onderdeel uit van de exploitatiebijdrage aan Sportfondsen Lisse respectievelijk stichting BESCAL.

Sportpark	
Naam Beleidsplan	-
Vastgesteld	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam Beheer- en onderhoudsplannen	Beheerplan Sportpark Ter Specke 2019-2028
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	2028
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	-
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp				
(x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
Investeringsbedragen	759	0	0	400

Uitvoering in 2021 (omschrijving activiteit)
Vervangen 2,5 stuks Kunstgrasvoetbalvelden FC Lisse.

Toelichting:
De visuele beoordeling van de sportvoorzieningen heeft in september 2019 plaatsgevonden, dat is een momentopname. Met name voor de natuurlijke sportvloeren en sportpark inrichting is het beeld veranderlijk door weersinvloeden, speelintensiteit en het tijdstip van beoordeling ten opzichte van het speelseizoen van een sport. Dit laatste heeft vooral invloed op de natuurgrasvelden. Hierdoor kan geplande uitvoering verschuiven.

Per 1 januari 2020 is het dagelijks onderhoud overgedragen aan de verenigingen en waarbij een klein aantal werkzaamheden bij de gemeente zijn gebleven. Afspraken over het onderhoud tussen de vereniging en gemeente zijn per vereniging in een convenant vastgelegd. Elk kwartaal zal een extern inspecteur namens de gemeente een schouw uitvoeren van de werkzaamheden die door de vereniging worden uitgevoerd. Zo wordt bepaald of gemaakte afspraken gehaald zijn, of bijgesteld moeten worden.

Ook zal tijdens de schouw door de externe inspecteur worden bepaald of renovatie wellicht kunnen worden uitgesteld of juist eerder moeten plaatsvinden.

Riolering	
Naam Beleidsplan	Integraal Afvalwaterketenplan 2017-2021
Vastgesteld	2017
Looptijd	2017-2021
Actualisatie	2021
Vastgesteld kwaliteitsniveau	n.v.t.
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	n.v.t.
Looptijd	n.v.t.
Actualisatie	n.v.t.

Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening Riolering

Onderwerp				
(x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
Investeringsbedragen	1.222	368	2.611	1.020

Voorziening Riolering				
(x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
Stand per 1 januari	1.431	1.429	1.433	1.392
Storting	0	4	0	0
Uitname	2	0	41	189
Stand per 31 december	1.429	1.433	1.392	1.203

Uitvoering in 2021 (omschrijving activiteit)
Aanleg drainage Van Speijkstraat gedeelte Kanaalstraat - De Ruijterstraat
Rioolvervanging/aanleg drainage/afkoppelen J. Israelstraat, V. Ostadestraat en J. van Ruysdaelplein gedeeltelijk
Sanering drie rioleringsoverstorten Zeeheldenwijk
Drainagevervanging Vrouwenpolder noordelijk deel

Toelichting:
In het integraal afvalwaterketenplan 2017-2021 staat het gemeentelijk beleid beschreven ten aanzien van het stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater. Met het oog op de bescherming van de volksgezondheid, het tegengaan van wateroverlast en de bescherming van het milieu, zijn hiervoor speciale voorzieningen nodig. Het plan is afgestemd op het riolerings- en zuiveringsbeleid in de Bollenstreek. Het gezamenlijk in de Bollenstreek opgestelde plan is de basis voor integrale toetsing aan de geldende wet- en regelgeving in de regio. Daarnaast biedt het beleidskaders in de afvalwaterketen. Dit leidt tot betere afstemming van het riool- en zuiveringsbeheer in de zuiveringskring.

Het is voor de gemeente van belang een goede integrale beleidsafweging te maken op het gebied van de rioleringszorg, de bodem- en waterkwaliteit en de gemeentelijke infrastructuur. Het afvalwaterketenplan helpt hierbij. Daarnaast heeft de gemeente de zorgplicht voor de inzameling en transport van stedelijk afvalwater, de doelmatige inzameling en verwerking van afvloeiend hemelwater, en het treffen van maatregelen om nadelige gevolgen van de grondwaterstand te voorkomen of te beperken. Op basis van de financiële consequenties van het plan stellen we de hoogte van de rioolheffing vast.

In 2021 wordt in het Cluster Bollenstreek in samenwerking met de gemeenten Katwijk, Noordwijk en Teylingen, het hoogheemraadschap van Rijnland en het waterleidingbedrijf Dunea een nieuw afvalwaterketenplan opgesteld en ter vaststelling voorgelegd.

Groen	
Naam Beleidsplan	Groenatlas 2008 - 2017
Vastgesteld	2008
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	Wordt meegenomen in de omgevingsvisie
Vastgesteld kwaliteitsniveau	B
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Groenbeheerplan 2011-2015
Looptijd	2011-2015
Actualisatie	Beheerplan wordt in 2020 geactualiseerd.
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	

Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp				
(x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
Investeringsbedragen	0	250	0	0

Uitvoering in 2022 (omschrijving activiteit)
Vervangen groen.

Onderwerp				
(x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
T.b.v. versterken Biodiversiteit is in de exploitatiebegroting (65702001 3809001) het volgende opgenomen.	50	50	50	50

Uitvoering in 2021 (omschrijving activiteit)
De uitvoering zal steeds meer gericht gaan worden op ecologisch beheer wat de biodiversiteit van zowel planten als insecten zal bevorderen. Zo gaan we testen met sinusbeheer om zo de omstandigheden van insecten en met name vlinders zo goed mogelijk te krijgen.

Toelichting:
In 2019 is het groenbeleid geactualiseerd en vastgelegd in een nieuwe (concept) groenbeleidsplan. Omdat in 2020 de omgevingsvisie voor Lisse wordt opgesteld en beleidsplannen hiermee komen te vervallen is besloten om het nieuwe groenbeleid niet te laten vaststellen. Wel vormt dit beleidsplan een belangrijke basis voor het onderdeel groen in de omgevingsvisie.

Bezuiniging
In 2020 heeft de raad besloten om op het groen onderhoud € 250.000 te bezuinigen. Om niet direct op korte termijn in kwaliteit terug te gaan is afgesproken om tijdelijk geen groenvervanging uit te voeren.

Door niet meer te vervangen zal op termijn het kwaliteitsniveau toch omlaaggaan. Om dit op te vangen zonder direct op korte termijn een grote investering te moeten doen wordt voorgesteld om vanaf 2022 groenvervangingen via de investeringen te laten lopen i.p.v. via de exploitatie. In het nieuwe beheerplan zal de jaarlijkse investering bepaald worden. Deze aanpak sluit ook aan bij de wettelijke eisen van de overheid die zijn vastgelegd in het besluit Begrotingen en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Bomen	
Naam Beleidsplan	Bomenbeleidsplan
Vastgesteld	2014
Looptijd	15 jaar
Actualisatie	2030
Vastgesteld kwaliteitsniveau	N.v.t.
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Bomenbeheerplan 2017-2022
Looptijd	2017-2022
Actualisatie	2022
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	-
Naam voorziening/reserve	Voorziening Herplantplicht bomen

Onderwerp				
(x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
Bedragen t.l.v. exploitatie	46	46	46	46

Onderwerp				
(x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
Investeringsbedragen	130	0	0	0

Uitvoering in 2021 (omschrijving activiteit)
Vervangen bomen Voerman.

Voorziening Herplantplicht bomen				
(x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
Stand per 1 januari	16	16	16	16
Storting	0	0	0	0
Uitname	0	0	0	0
Stand per 31 december	16	16	16	16

Uitvoering in 2021 (omschrijving activiteit)
Onderhoud: Jaarlijks wordt 1/3 deel van de bomen beoordeeld, waar nodig worden maatregelen genomen zoals het snoeien en incidenteel vervangen van bomen. De wijken die in 2021 worden beoordeeld zijn De Blinkerd Berkhout, Dever, De Engel, Ter beek, Roovers broek, De Loosters, Halfweg, Sportpark. (Rayon 2).
Vervanging bomen: Voor het vervangen van bomen staan de volgende locaties ingepland: Voerman.
Ziekte en Plagen: Prioriteit ligt op het vervangen van essen die zijn aangetast door de essentaksterfte en bestrijding van de eikenprocessierups.

Toelichting:
De afgelopen jaren zijn de achterstanden in het onderhoud ingelopen. Wel neemt de kwaliteit van de bomen af door verschillende oorzaken, zoals ziekten, plagen en klimaatstress.

Lisse telt ruim 1.100 essenbomen waarvan het merendeel is aangetast door de essentaksterfte. Door deze ziekte is er een toenemende risico op uitbreken van dode takken en kortere levensverwachting. Gevolg is hogere beheerkosten de komende jaren door frequenter snoeionderhoud en vroegtijdig vervangen van bomen.

In 2019 werd voor het eerst in Lisse nesten van de eikenprocessierups in een paar bomen waargenomen. 2020 is dit aantal al opgelopen tussen de 100 en 200 bomen. Bestrijding vindt plaats door het wegzuigen van de nesten uit de bomen.

Om de rups tegen te gaan hebben wij in februari 2020 zo’n 30 nestkasten opgehangen op locaties waar vorig jaar de eikenprocessierupsen zijn waargenomen. Op de lange termijn streven wij naar een natuurlijke balans. Dit doen we door, naast nestkasten op te hangen, bermen ecologisch te maaien en in te zaaien om zodoende het aantal plantensoorten in een gebied weer te laten toenemen. Hierdoor worden natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups aangetrokken, deze dragen bij aan het herstellen van de natuurlijke balans. Ten slotte streven wij naar meer diversiteit in het bomenbestand.

De (preventieve) bestrijding van de eikenprocessierups zal de komende jaren naar verwachting steeds intensiever worden wat dan ook financiële gevolgen zal hebben.

Wegen	
Naam Beleidsplan	Beleidsplan Wegen
Vastgesteld	2018

Looptijd	2017-2021
Actualisatie	2021
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam Beheer- en onderhoudplannen	Beheerplan Wegen
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	2019
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening Wegen

Onderwerp				
(x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
Bedragen t.l.v. voorziening	620	620	620	620

Voorziening Wegen				
(x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
Stand per 1 januari	851	851	851	851
Storting	620	620	620	620
Uitname	620	620	620	620
Stand per 31 december	851	851	851	851

Uitvoering in 2020 (omschrijving activiteit)
Groot onderhoud elementenverhardingen op diverse locaties
Groot onderhoud asfaltverhardingen
Belijning

Toelichting:
Het beleidsplan Wegen 2017-2021 omvat het gemeentelijk wegenbeleid. Het doel van het beleidsplan Wegen is het leggen van een bestuurlijke, beheersmatige en financiële basis voor het wegbeheer in de komende vijf jaar met een doorkijk naar de daaropvolgende jaren. In het beleidsplan worden de beleidskaders omschreven en uitgewerkt tot beleidsdoelstellingen en strategieën. In het beleidsplan Wegen worden de te hanteren kwaliteitsniveaus voor de wegen aangegeven. In het plan is vastgesteld om voor alle weg-types te kiezen voor het kwaliteitsniveau basis. Bij dit kwaliteitsniveau wordt voldaan aan de richtlijnen van de CROW. Deze richtlijnen komen overeen met een minimaal niveau van verantwoord wegbeheer. De kosten van het beheer en onderhoud worden op deze wijze geminimaliseerd. Alleen het noodzakelijke beheer en onderhoud om te voldoen aan het minimaal niveau van verantwoord wegbeheer worden precies op tijd uitgevoerd. In de zettingsgevoelige gebieden van Lisse worden in de eerste vijf jaar alleen de ernstige zettingen aangepakt. Op basis van het beleidsplan worden vervolgens jaarlijks beheerplannen gemaakt die het uitgangspunt vormen voor de uitvoering van het onderhoud van dat jaar.

In 2021 wordt een nieuw beleidsplan wegen voor de planperioden 2022 tot en met 2026 opgesteld en ter vaststelling voorgelegd.

Speelplaatsen	
Naam Beleidsplan	Spelen in Lisse
Vastgesteld	2013
Looptijd	2013 - 2022
Actualisatie	2020
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Vervangingsplan spelen
Looptijd	Wordt jaarlijks herzien door de beheerder op basis van

	inspectiegegevens.
Actualisatie	2020
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee, maar het beschikbare vervangingsbudget is onvoldoende voor het aantal speelplaatsen in Lisse. In het Uitvoeringsprogramma wordt een voorstel gedaan om speelplaatsen samen te voegen en te verwijderen waardoor we met gelijkblijvend budget ons onderhoud op pijl kunnen houden.
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp					
(x € 1.000)	2020	2021	2022	2023	2024
Investeringsbedragen	-	92	126	97	132
Exploitatiebedragen	117	29	29	30	31
Exploitatiebedrag (Verwijderen speelplaatsen)	-	39	9	6	27

Uitvoering in 2020 (omschrijving activiteit)

- Herinrichten van speelplaatsen op basis van het vervangingsplan spelen
- Hoofdinspectie uit laten voeren
- Plattegrond met speelplaatsen gepubliceerd
- Jaarlijks onderhoud op val ondergronden
- Uitvoeren van groot onderhoud
- Het nieuwe uitvoeringsprogramma zal dit jaar aan het college voorgelegd worden

Uitvoering in 2021 (omschrijving activiteit)

- Herinrichten van speelplaatsen op basis van het vervangingsplan spelen
- Hoofdinspectie uit laten voeren
- Plattegrond met speelplaatsen actualiseren
- Jaarlijks onderhoud op val ondergronden
- Uitvoeren van groot onderhoud
- Het verwijderen van oude speelplaatsen conform het uitvoeringsprogramma (nog door het college en de raad vast te stellen

Opmerkingen

Begin 2020 zijn speelplaatsen aangelegd waarvoor in 2019 opdracht is gegeven. Er is een verzoek ingediend om het resterende budget van 2019 € 95.000,- over te hevelen naar 2020. De overheveling zou worden toegevoegd aan het investeringsbedrag voor 2020. Als overheveling cq opnemen als investeringsbedrag niet plaats vindt zal een tekort ontstaan dat ongeveer gelijk is aan het over te hevelen bedrag.

Straatmeubilair, bebording en bewegwijzering	
Naam Beleidsplan	-
Vastgesteld	-
Looptijd	-
Actualisatie	2020
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	-
Looptijd	-

Actualisatie	2020
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Er wordt op dit moment gewerkt aan een uitvoeringsprogramma straatmeubilair en een beheerplan straatmeubilair. Dit programma wordt in 2020 / 2021 aan het college aangeboden.
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp					
(x € 1.000)	2020	2021	2022	2023	2024
Investeringsbedragen	-	-	-	-	
Exploitatiebedragen	90	37	38	39	40

Uitvoering in 2020 (omschrijving activiteit)

- Uitvoeringsplan straatmeubilair definitief maken
- Beheerplan straatmeubilair definitief maken
- Al het straatmeubilair is in kaart gebracht
- Een saneringsvoorstel verkeersborden wordt uitgewerkt

Uitvoering in 2021 (omschrijving activiteit)

- Vast laten stellen uitvoeringsplan straatmeubilair
- Uitvoering geven aan het beheerplan straatmeubilair
- Jaarlijkse inspectie en jaarlijks onderhoud NBd wegbewijzering
- Beheer en onderhoud openbare watertappunten
- Saneringen verkeersborden uitvoeren

Openbare verlichting	
Naam Beleidsplan	Beleidsplan Openbare verlichting
Vastgesteld	2018
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	2022
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Alle verlichting in 2030 vervangen door LED
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Beheerplan Openbare Verlichting 2018-2022
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	2022
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp				
(x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
Investeringsbedragen	177	181	219	191
Bedragen t.l.v. exploitatie	98	98	98	98

Uitvoering in 2021 (omschrijving activiteit)

In 2018 is het beleids/beheerplan Openbare Verlichting 2018-2022 vastgesteld.
Hierin is een programma voor de vervanging van lichtmasten door LED-verlichting opgenomen voor 2018-2022 en de financiële gevolgen daarvan.

Investering: Op basis van het beleidsplan wordt ieder jaar een deel van de verlichting vervangen door LED-verlichting met als doel om in 2030 t.o.v. 2013 50% energie te besparen.
In 2030 is dan alles LED-verlichting.

Exploitatie: Onderhoud is jaarlijks € 78.000. Bijdrage adviezen is jaarlijks € 20.000.

Civiele kunstwerken	
Naam Beleidsplan	Beheerbeleidssplan civiele kunstwerken 2018-2022
Vastgesteld	2018
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	2022
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Beheerbeleidssplan civiele kunstwerken 2018-2022
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	2022
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening M.O.P. Bruggen

Onderwerp				
(x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
Investeringsbedragen	0	130	93	0
Bedragen t.l.v. exploitatie	33	33	33	33
Bedragen t.l.v. voorziening	37	37	37	37

Voorziening M.O.P. Bruggen				
(x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
Stand per 1 januari	63	82	101	120
Storting	56	56	56	56
Uitname	37	37	37	37
Stand per 31 december	82	101	120	139

Uitvoering in 2021 (omschrijving activiteit)
In het beleids/beheerplan civiele kunstwerken 2018-2022 is een programma voor onderhoud en de vervanging van de civiele kunstwerken opgenomen voor 2018-2022 en de financiële gevolgen daarvan. Voorziening Groot Onderhoud. Exploitatie: Klein onderhoud (€ 12.000), Overige goederen en diensten (€ 20.500).
Investering: In 2021 wordt de Veenenburgerbrug vervangen. Hiervoor was in 2020 reeds €541.000 beschikbaar gesteld.

Baggeren	
Naam Beleidsplan	Baggerbeleids- en beheerplan Lisse
Vastgesteld	2018
Looptijd	2013-2022
Actualisatie	2022
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Baggerbeleids- en beheerplan Lisse
Looptijd	2013-2022
Actualisatie	2022
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	-
Naam voorziening/reserve	Voorziening Baggeren

Voorziening Baggeren				
(x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
Stand per 1 januari	291	303	349	349
Storting	70	70	70	70
Uitname	58	24	70	70
Stand per 31 december	303	349	349	349

Uitvoering in 2020 (omschrijving activiteit)
In HLT verband is een baggerbestek opgesteld en uitgevoerd in 2018 -2019. In 2020 zal een nieuw uitvoeringsbestek worden opgesteld voor de uitvoeringsperiode 2021 -2022. Hierbij zal ook worden gekeken om dit weer in HLT verband op te pakken en mogelijk met het Hoogheemraadschap.

Oevers	
Naam Beleidsplan	Beleidsplan Oevers 2019-2028
Vastgesteld	2018
Looptijd	2019-2028
Actualisatie	-
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	-
Naam voorziening/reserve	Voorziening Beschoeiingen

Voorziening Beschoeiingen				
(x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
Stand per 1 januari	370	370	370	370
Storting	149	149	149	149
Uitname	149	149	149	149
Stand per 31 december	370	370	370	370

Uitvoering in 2020 (omschrijving activiteit)
In 2020 zal er een nieuwe oeverbeheerbestek worden opgesteld ten behoeve van de uitvoering 2021. Hierbij zal de aanbesteding en uitvoering in HLT verband worden opgepakt.

Paragraaf Financiering

Inleiding

De financieringsfunctie dient uitsluitend de publieke taak. Het beleid valt binnen de kaders die zijn gesteld in de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido). Centraal in deze wet staan transparantie en risicobeheersing. Om inzicht te geven in de manier waarop de gemeente dit doet en een beeld te geven van de stand van zaken gaan we in deze paragraaf in op de ontwikkelingen rond de gemeentelijke financiering, het te voeren beleid op dit gebied en de risico's die we daarbij lopen.

Algemeen

De door de raad in oktober 2014 vastgestelde Nota Financiering vormt het kader voor beleid en uitvoering van de treasuryfunctie. Afhankelijk van de hoogte en de verwachte duur van een liquiditeitstekort of liquiditeitsoverschot, wordt vermogen tijdelijk of langdurig aangetrokken of uitgezet. Het uitgangspunt bij het aantrekken van vermogen is dat de kasgeldlimiet optimaal benut wordt en zoveel mogelijk kort vermogen wordt aangetrokken. Benadrukt wordt dat de treasuryfunctie uitsluitend de publieke taak dient en dat een prudent beleid gevoerd wordt binnen de kaders die zijn gesteld in de Wet fido.

Welke ontwikkelingen spelen er?

Rente ontwikkelingen/Rentevisie

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft in maart 2016 de herfinancieringsrente verlaagd naar 0,00%. Momenteel (augustus 2020) bedraagt de geldmarktrente voor aan te trekken driemaands kasgeldleningen -0,10% (te ontvangen). Het tarief voor negatieve saldi op de rekening-courant (rood staan) is 2,45% (te betalen). De vergoedingen bij het schatkistbankieren staan op 0,00%. De kapitaalmarktrente voor aan te trekken leningen voor looptijden van 5 en 10 jaar zonder renteherziening bedraagt momenteel resp. -0,1% en 0,07%. De verwachting is dat deze rentetarieven voorlopig ongeveer op dit niveau zullen blijven of iets zullen dalen. Substantiële rentestijgingen worden niet verwacht, vooral omdat de inflatieverwachting nog achterblijft bij de ECB-doelstellingen.

Gemeentelijke ontwikkelingen

In 2020 is een langlopende lening ter grootte van € 12.000.000 aangetrokken. Gelet op de schuldpositie en het solvabiliteitspercentage is het raadzaam om de investeringsuitgaven te temporiseren.

Liquiditeitsprognoses

Wekelijks stellen we liquiditeitsprognoses voor de korte termijn op om tijdig in te spelen op schommelingen in de liquiditeit. Jaarlijks stellen we één à twee liquiditeitsprognoses op met een horizon van 4 jaar.

Garantiestelling leningen en verstrekken van leningen

Ons beleid is leningen of garanties uit hoofde van de publieke taak alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd. Daarbij winnen we vooraf informatie in over de financiële positie en de kredietwaardigheid van de betreffende partij. Indien een andere voorziening beschikbaar is, verstrekt de gemeente uitsluitend aanvullend een lening of garantie. Voor garantstelling gelden de voorwaarden uit de Nota Financiering.

Risicobeheer

Het risicobeheer is gericht op het beperken van financiële risico's. In het financieringsstatuut zijn richtlijnen en limieten opgenomen, die de basis vormen voor alle transacties op dit gebied. Ons beleid is voornamelijk gebruik te maken van veilige en inzichtelijke financiële instrumenten.

De Wet fido geeft normen voor het beperken van risico's. De belangrijkste risicocategorie is het renterisico, waarvan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm belangrijke richtlijnen zijn ter beperking van renterisico's.
De kasgeldlimiet heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd tot één jaar. Het totaal van deze leningen mag niet meer bedragen dan 8,5% van de totale lasten op de begroting.
De renterisiconorm heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd vanaf één jaar. De verplichte aflossingen en renteherzieningen op deze leningen mogen niet meer bedragen dan 20% van de totale lasten op de begroting. Het doel van deze normen is om het risico te beperken wanneer bij herfinanciering van de leningen een rentestijging leidt tot financiële problemen.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het wettelijke maximum aan leningen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar. De kasgeldlimiet staat toe om in 2021 de financieringsbehoefte tot een bedrag van € 4,8 miljoen te dekken met kortlopende leningen. Zodra wij deze limiet voor een langere periode (meer dan een half jaar) dreigen te overschrijden, trekken wij een langlopende lening aan of vragen wij (onderbouwd) toestemming aan de provincie om gedurende een bepaalde periode de limiet te mogen overschrijden.
Gelet op de te verwachten relatief lage rente voor kort krediet, maken we zoveel mogelijk gebruik van de toegestane norm, tenzij we sterke rentestijgingen verwachten op de kapitaalmarkt.

Bedragen x € 1.000

Kasgeldlimiet (bedragen x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
Begrotingstotaal lasten	56.043	55.271	55.377	55.416
Maximaal toegestane kasgeldlimiet (8,5% van begrotingstotaal lasten)	4.764	4.698	4.707	4.710
Gemiddeld saldo vlottende korte schuld en vlottende middelen	3.312	4.166	3.834	1.948
Ruimte onder kasgeldlimiet	1.452	532	874	2.762

Renterisiconorm

De renterisiconorm bedraagt voor 2021 € 11,2 miljoen.
De verwachting is dat we voor de komende jaren onder de renterisiconorm blijven.

	Renterisiconorm (bedragen x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
1	Renteherziening op langlopende schuld o/g	0	0	0	0
2	Te betalen aflossingen	3.302	3.570	3.788	3.889
3	Renterisico (1 en 2)	3.302	3.570	3.788	3.889
4	Renterisiconorm	11.209	11.054	11.075	11.083
5a	Ruimte onder risiconorm	7.907	7.484	7.287	7.194
5b	Overschrijding risiconorm				
4a	Begrotingstotaal lasten	56.043	55.271	55.377	55.416
4	Renterisiconorm 20% van begrotingstotaal	11.209	11.054	11.075	11.083

Financieringsbehoefte

Per 1 januari 2021 houden we boekhoudkundig rekening met een financieringsbehoefte van € 13 mln. (2020: € 13 mln.). Dit is een uitkomst van de geprognosticeerde balans. Er is een meer gedetailleerde liquiditeitsprognose voor de lange termijn gemaakt op basis van verwachte inkomsten en uitgaven gedurende 2021 t/m 2024.

Bedragen x € 1.000

Financieringsbehoefte (x € 1.000 euro)	1-1-2021	1-1-2022	1-1-2023	1-1-2024
1 Reserves en voorzieningen	25.620	23.199	22.146	19.648
2 Langlopende leningen	88.821	88.251	89.463	88.573
3 Totaal vaste financieringsmiddelen	114.441	111.450	111.609	108.221
4 Boekw. invest. incl. voorraadgrond	116.504	116.011	115.380	112.117
Financieringstekort/overschot (3 – 4)	-2.063	-4.561	-3.771	-3.896

Verstrekte leningen

Ons beleid is leningen en garanties alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd uit hoofde van de publieke taak. Wij gaan hier terughoudend mee om, waarbij garantieverlening de voorkeur heeft.

Bedragen x € 1.000

Verstrekte leningen	Begin 2021	Aflossing	Eind 2021
Duimelijntje	16	5	11
Stichting Jenaplanscholen	10	7	4
Stichting Beheer cluster Meer en Duin	25	10	15
FC Lisse	57	36	21
Stg. Expl. Gebouw 't Speelkwartier	72		72
Lening DSV	233		233
Woningbouwvereniging	740	27	713
Stichting Volkshuisvesting Nederland (SVn)	3031	10	3021
Deelnemingen	1322		1322
Hypotheken gemeentepersoneel	4190	31	4159
Totaal	9696	125	9571

Rentemethodiek

In het vernieuwde BBV is opgenomen dat de paragraaf financiering van de begroting en jaarrekening naast de beleidsvoornemens en het gerealiseerde beleid ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille ook verplicht inzicht moet geven in:

- de rentelasten uit externe financiering
- het renteresultaat
- de wijze van rentetoerekening.

Door onderstaand overzicht en toelichting in de paragraaf financiering op te nemen wordt invulling gegeven aan deze verplichting.

Renteomslag		1-1-2020	1-1-2021	1-1-2022	1-1-2023	1-1-2024
Restant korte financiering		4.000.000	4.500.000	4.500.000	4.500.000	4.500.000
Restant lange financiering		70.007.000	88.821.000	88.251.000	89.463.000	88.573.000
Totaal externe financiering		74.007.000	93.321.000	92.751.000	93.963.000	93.073.000
Gewogen gemiddeld rentepercentage externe financiering		2,5%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%
tbv rente eigen vermogen (nvt)						
a1. De externe rentelasten over de korte financiering	+	0	0	0	0	0
a2. De externe rentelasten over de lange financiering	+	1.916.367	1.854.631	1.840.057	1.768.956	1.707.601
b. De externe rentebaten	-/-	145.514	154.799	147.527	140.195	140.195
Totaal door te rekenen externe rente		1.770.853	1.699.832	1.692.530	1.628.761	1.567.406
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	0	0	0	0	0
c2. De rentelasten van projectfinanciering	-/-	0	0	0	0	0
c3. De rentebaten van doorverstrekte leningen (projectfinanciering)	+	0	0	0	0	0
Saldo door te rekenen externe rente		1.770.853	1.699.832	1.692.530	1.628.761	1.567.406
d1. Rente over eigen vermogen	+	0	0	0	0	0

Renteomslag		1-1-2020	1-1-2021	1-1-2022	1-1-2023	1-1-2024
d2. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	+	356.704	346.892	337.115	327.337	327.337
De aan taakvelden toe te rekenen rente		2.127.557	2.046.724	2.029.645	1.956.098	1.894.743
e. De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/-	1.807.206	1.906.539	1.908.939	1.895.644	1.895.644
f. Renteresultaat op het taakveld treasury		320.351	140.185	120.706	60.454	-901
Boekwaarde activa tbv renteomslag, excl. verstrekte leningen		94.624.000	109.400.000	109.241.000	108.943.000	106.013.000
Omslagrenteberekening		2,25%	1,87%	1,86%	1,80%	1,79%
Na afronding		2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%

EMU-saldo en de Wet HOF

De wet HOF (Wet Houdbare Overheidsfinanciën) bevat een richtlijn over de tekortnorm voor de decentrale overheden. Dit houdt in dat aan de kasstroom van de lagere overheden gezamenlijk (het EMU-saldo) een maximum is gesteld. Hiervan afgeleid is voor iedere gemeente een zogenaamde referentiewaarde (fictief aandeel) vastgesteld. Voor Lisse bedraagt deze ± € 2,1 mln. Er zijn aan eventuele overschrijdingen nog geen sancties verbonden.

Overzicht EMU-saldo

Sinds 2006 zijn gemeenten verplicht een raming van de eigen bijdrage aan het EMU-saldo op te nemen. (EMU staat voor Economische en Monetaire Unie.) Aanleiding hiervoor was de overschrijding van de norm van het EMU-tekort van 3% waar Nederland in het verleden mee werd geconfronteerd. Om de cijfers tussen verschillende landen goed te vergelijken zijn in de Europese Unie afspraken gemaakt over de wijze van berekening van het EMU-saldo.

Het EMU-saldo wordt berekend op kasbasis, dus de feitelijke geldstromen die in een jaar plaatsvinden. Een negatief EMU-saldo wil niet zeggen dat de gemeente onmiddellijk een probleem heeft, omdat de gemeente werkt met het baten- en lastenstelsel. Zie overzicht financiële positie in deze begroting.

Geprognosticeerde balans

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo is in het nieuwe BBV een geprognosticeerde balans voorgeschreven. Met het opnemen van een geprognosticeerde balans krijgt de raad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen, en in de financieringsbehoefte. Dit zorgt ervoor dat er in de beleidsvoorbereiding, de sturing en beheersing meer aandacht is voor het EMU-saldo. Zie overzicht financiële positie in deze begroting.

Geprognosticeerde balans

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo is in het nieuwe BBV een geprognosticeerde balans voorgeschreven. Met het opnemen van een geprognosticeerde balans krijgt de raad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen, en in de financieringsbehoefte. Dit zorgt ervoor dat er in de beleidsvoorbereiding, de sturing en beheersing meer aandacht is voor het EMU-saldo. Zie overzicht financiële positie in deze begroting.

Paragraaf Bedrijfsvoering

Gemeenschappelijke regeling werkorganisatie HLTsamen

De bedrijfsvoering van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen is vanaf 1 januari 2017 ondergebracht in de gemeenschappelijke regeling HLTsamen. HLTsamen is een ambtelijke werkorganisatie, de gemeenten zijn bestuurlijk zelfstandig.

In de Programmabegroting 2021-2024 van HLTsamen is opgenomen dat:

'de focus op het verder professionaliseren van HLTsamen. De veranderende samenleving vraagt om een overheid die meedenkt en meewerkt: dit vereist een flexibele en wendbare organisatie met gevoel voor dat wat er in de samenleving gaande is.'

De werkorganisatie HLTsamen ondersteunt de zelfstandige gemeentebesturen bij de strategische denkkracht en de uitvoering van hun taken. De aandacht van HLTsamen richt zich daarbij op de realisatie van de visie en de ambities op het gebied van Kwaliteit, Kostenreductie, Kwetsbaarheid en een verbeterde Strategische positie (3K's en S).

In 2017 en 2018 zijn forse stappen gemaakt om het huis op orde te krijgen. In 2019 stond het verbeteren van de kwaliteit van de werkorganisatie centraal. Hieraan blijven we hard werken, zodat we als werkorganisatie nog beter kunnen optreden als krachtige en innovatieve partner en dienstverlener. In 2020 staat het verbeteren van de strategische positie (de S) centraal. In 2019 is de Tussenevaluatie HLTsamen uitgevoerd door bureau Berenschot. Uit deze tussenevaluatie komt naar voren dat de HLT-organisatie volop in ontwikkeling is én tegelijkertijd progressie laat zien 1. Daarbij signaleert de organisatie problemen die er zijn en acteert daar actief op, HLTsamen wordt in de rapportage van Berenschot dan ook betiteld als lerende organisatie. Met de aandachtspunten en verbetermogelijkheden uit de tussenevaluatie is HLTsamen eind 2019 direct aan de slag gegaan, onder andere door in de concern- en domeinplannen acties over te nemen die voortvloeien uit de aanbevelingen in de tussenevaluatie. We verwachten dat in 2021 de resultaten hiervan, onder andere in de komende evaluatie van HLTsamen, zichtbaar zijn.

In deze programmabegroting zijn kosten opgenomen van de werkorganisatie HLTsamen. Deze zijn gebaseerd op de uitvoering van de politieke programma's van Hillegom, Lisse en Teylingen. Daarbij heeft de werkorganisatie alle bezuinigingsdoelstellingen gerealiseerd, die bij oprichting van HLTSamen zijn benoemd.

Specifieke stappen om de doelstellingen te bereiken vindt u in de begroting van HLTsamen.

---

1 'HLTSamen op weg, Tussenevaluatie van de ambtelijke fusieorganisatie HLTsamen', 7 oktober 2019
Berenschot

Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn samenwerkingspartners waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft en medeverantwoordelijkheid draagt is (mede-eigenaarschap). Van een financieel belang is sprake wanneer de gemeentemiddelen beschikbaar heeft gesteld die ze kwijt is wanneer de verbonden partij failliet gaat en/of in de financiële problemen komt en de daaraan verbonden kosten verhaald kunnen worden op de gemeente.
Van bestuurlijk belang is sprake als de gemeente (in de persoon van een wethouder, raadslid of ambtenaar) zeggenschap kan uitoefenen via een zetel in het bestuur of stemrecht.

Verbonden partijen kunnen zowel publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) als privaatrechtelijke (stichtingen, verenigingen, nv's en bv's) organisaties zijn. Vanwege de risico's die de gemeente met dat mede-eigenaarschap loopt, geldt voor deze partijen een bijzonder sturings- en beheersingssysteem (*governance*). Vanwege de gemeentelijke belangen in de verbonden partijen hebben deze een bijzondere status.

Deze paragraaf behandelt, conform artikel 15 uit het BBV, de algemene visie op het inschakelen van een verbonden partij, de ontwikkelingen die er spelen en de voorgeschreven lijst van verbonden partijen.

Uitgangspunt van de nota Verbonden partijen, is dat de gemeente uitsluitend overgaat tot samenwerking met een verbonden partij als dat bijdraagt aan de behartiging van het openbaar belang en het bevorderen van de doelmatigheid daarvan.

Welke ontwikkelingen spelen er?

In het presidium is gesproken over een vervolg op de nota Verbonden partijen die de raad op 22 februari 2018 vaststelde. Doel van de nota is een governance-regime voor prioritaire gemeenschappelijke regelingen. Begin september 2018 was er een bijeenkomst van een raadswerkgroep gericht op het volgen van vier gemeenschappelijke regelingen. Dat zijn: Holland Rijnland, werkorganisatie HLTsamen, de MareGroep en de Intergemeentelijke Sociale Dienst Bollenstreek. In 2020 volgt de evaluatie van de expertteams.

De komst van de Omgevingswet vraagt ook aanpassingen in de samenwerking met enkele van onze verbonden partijen zoals de ODWH, GGD en Veiligheidsregio. We bereiden ons hier gezamenlijk op voor door de impact te onderzoeken op de advisering en werkprocessen in de toekomst.

Minister Ollongren heeft een wijziging van de Wet Gemeenschappelijke regelingen aangekondigd, ter versterking van de legitimiteit van deze regelingen. De mogelijkheid om (categorieën van) besluiten aan te wijzen waarbij eerst de gemeenteraden een visie kunnen geven voordat het bestuur van de gemeenschappelijke regeling een besluit mag nemen, wordt in elk geval opgenomen. Dit zal de positie van gemeenteraden versterken. De verwachting is dat deze wetswijziging in het najaar van 2020 wordt behandeld door de Tweede Kamer.

Overzicht met verbonden partijen

De lijst van verbonden partijen bevat de informatie zoals is aangegeven in artikel 15 van het BBV. Hierbij onderscheiden we de vier categorieën: gemeenschappelijke regelingen; vennootschappen en coöperaties; stichtingen en verenigingen, en overige verbonden partijen;

Per verbonden partij maken we duidelijk wat het belang van de gemeente is, maar ook welk openbaar belang daarmee wordt gediend en hoe groot dat belang is. Daarbij vermeldt deze lijst de financiële informatie over de verbonden partijen en eventuele risico's voor de gemeente.

De paragraaf is niet gericht op het gemeentelijk mede-opdrachtgeverschap dat zich richt op de prestaties van de verbonden partij, als bijdrage aan de maatschappelijke doelstellingen van de gemeente. Die rol komt terug in de reguliere begrotingsprogramma's, net zoals dat gebeurt voor de andere samenwerkingspartners, niet zijnde verbonden partijen.
Het onderstaand overzicht bevat voor de gemeenschappelijke regelingen de geprognosticeerde cijfers 2021. Voor de overige verbonden partijen zijn de gerealiseerde cijfers over 2019 opgenomen. In regionaal verband is afgesproken dat verbonden partijen bij een gelijkblijvend takenpakket de lasten met maximaal 2,6% voor de loonkosten mogen indexeren en voor de materiële kosten een indexering van 1,8% mogen toepassen.

Totaaloverzicht bijdragen aan verbonden partijen

Naam	Begroot 2020	Begroot 2021
1. Gemeenschappelijke regelingen		
HLTsamen	€ 11.190.000	€ 11.819.000
Holland Rijnland	€ 364.992	€ 374.807
Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek	€ 9.635.022	€ 10.287.599
Werkvoorzieningenschap Kust, Duin- en Bollenstreek / De Maregroep	€ 180.776	€ 208.000
Regionale dienst openbare gezondheidszorg (RDOG) Hollands Midden	€ 1.199.000	€ 1.385.000
Veiligheidsregio Holland Midden (VRHM)	€ 1.406.000	€ 1.522.803
Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	€ 645.000	€ 678.000
Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)	€ 107.758	€ 107.479
Samenwerking Belastingen Bollenstreek	€ 474.527	€ 474.575
2. Vennootschappen en coöperaties		
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)	€ -	€ -
De Meerlanden N.V.	€ 3.799.000	€ 3.508.816
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	€ -	€ -
Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)	€ -	€ -
Alliander N.V.	€ -	€ -
3. Stichtingen en verenigingen		
Stichting Rijk	€ 145.852	€ 142.244
4. Overige verbonden partijen		
Totaal	**€ 29.147.927**	**€ 30.508.323**

1. Gemeenschappelijke regelingen

HLTsamen	
Vestigingsplaats	Hillegom
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Doelstelling/Publiek belang	Daarmee biedt de werkorganisatie een kwalitatief, hoogwaardige, efficiënte en innovatieve dienstverlening aan de 'klanten 'van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen.
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit zes leden van de drie gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen. Het ene lid is een wethouder en het andere lid is de burgemeester per gemeente.
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage volgens in het bedrijfsplan opgenomen verdeelsleutel.
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van deze verdeelsleutel.

Kerncijfers	*(bedragen x € 1.000)*	1-1-2021	31-12-2021
	Eigen vermogen	€ 800	€ 800
	Vreemd Vermogen	€ 6.519	€ 7.137
	Resultaat 2021		€ -
Ontwikkelingen	Uitvoering geven aan het bedrijfsplan vastgesteld in de raden van de aangesloten gemeenten. Focus ligt op het gebied van Kwaliteit, Kostenreductie, Kwetsbaarheid en de verbeterde Strategische positie.		
Risico's	Het niet halen van de gestelde financiële doelstellingen in het bedrijfsplan.		
Overige informatie	Begroting HLTsamen 2021-2024		
Programma	4. Bestuur en ondersteuning		
Prestatieveld	Bestuur		

Holland Rijnland			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor dertien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. Het Algemeen Bestuur bestaat uit 33 leden waarvan 2 leden afkomstig uit de gemeente Lisse. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 8 leden waarvan geen lid afkomstig uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	*(bedragen x € 1.000)*	1-1-2021	31-12-2021
	Eigen vermogen	€ 683	€ 683
	Vreemd Vermogen	€ 55.621	€ 55.621
	Resultaat 2021		€ -
Ontwikkelingen	De Regionale Agenda, die in oktober 2019 door het Algemeen Bestuur werd vastgesteld, vormt het kader voor de intergemeentelijke samenwerking in Holland Rijnland voor de periode 2019-2023. Uitgangspunt is om uitvoering te geven aan de regionale agenda binnen de financiële kaders. Gegeven de ambities in deze agenda kan het nodig zijn te prioriteren en te temporiseren. Op het moment dat er aanleiding is om de gemeentelijke bijdrage aan te passen zal dit conform de afgesproken procedures ter besluitvorming worden gebracht. Gemeenteraden hebben hierover het laatste woord. De regionale agenda Holland Rijnland laat de actuele kansen en uitdagingen zien. De regionale agenda 2019-2023 geeft zo richting aan de regionale samenwerking. Het beschrijft de taken van de organisatie Holland Rijnland in de komende periode. Daarin wordt aangegeven op welke beleidsthema’s ingezet wordt en welke rol Holland Rijnland hierbij gaat vervullen. De ambities uit nieuwe coalitieprogramma’s en de bestaande samenwerkingsafspraken zijn hierin verwerkt. Deze inhoudelijke agenda is een dynamisch document. Nieuwe ontwikkelingen kunnen eventueel worden opgenomen in de begroting van Holland Rijnland via de reguliere planning- en controlcyclus.		

	Daarnaast heeft Holland Rijnland de volgende uitvoeringstaken: • De Regiotaxi. • Regionaal programma Verkeersveiligheid. • Beheer Regionaal Investeringsfonds inclusief Groenfonds. • Inkoop jeugdhulp, uitvoering transformatieplan en beheer transformatiefonds jeugd. • Beheer huisvestingsverordening en uitvoering urgentie.
Risico's	De deelnemende gemeenten zijn op grond van de gemeenschappelijke regeling gezamenlijk verantwoordelijk voor de financiële situatie bij het samenwerkingsorgaan en voor mogelijke tekorten of financiële tegenvallers. Dit betekent dat Holland Rijnland geen weerstandsvermogen en weerstandscapaciteit hoeft te hebben. Het samenwerkingsorgaan Holland Rijnland heeft wel een kleine algemene reserve die eventueel kan worden ingezet bij eventuele risico's die zich voordoen. De deelnemende gemeenten worden driemaal per jaar geïnformeerd over het verloop van de begroting van Holland Rijnland door middel van de begroting, de Tussenrapportage (Turap) en de jaarrekening. Indien aan de orde wordt het AB door het DB geïnformeerd over tussentijdse wijzigingen. Eventuele risico’s worden zo spoedig mogelijk gemeld. De gemeenten worden in staat geacht op basis van deze informatie voldoende voorzieningen in de eigen begroting te treffen. Deze eventuele risico’s kunnen betrokken worden in het geheel van de door de gemeente gelopen risico’s. Uit dit oogpunt is er geen afzonderlijke risicoreserve bij de gemeenschappelijke regeling aangehouden De risico's liggen voornamelijk binnen de reguliere bedrijfsvoering: debiteurenbeheer, subsidiestromen derden, personeelskosten, ziektekosten en automatisering/datalek. Er zijn processen ingericht om deze risico’s zoveel als mogelijk te beperken. De maximale omvang van eventueel optreden risico’s worden geraamd op € 100.000 (afgerond), zijnde 1% van de totale begrote lasten.
Overige informatie	www.hollandrijnland.nl
Programma	4. Bestuur en ondersteuning
Prestatieveld	Bestuur

Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek			
Vestigingsplaats	Lisse		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/Publiek belang	Individuele voorzieningen op het gebied van werk, inkomen en zorg.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit 2 wethouders per deelnemende gemeente en het dagelijks bestuur uit één wethouder per deelnemende gemeente.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	*(bedragen x € 1.000)*	1-1-2021	31-12-2021
	Eigen vermogen	€ -	€ -
	Vreemd Vermogen	€ 146	€ 102
	Resultaat 2021		€ -

Ontwikkelingen	De verwachte stijging van de uitgaven voor de Wmo, vooral bij de post Begeleiding. De invoering van het abonnementstarief voor de eigen bijdrage. De verwachte stijging van Participatiewet uitgaven, vooral door de loonkostensubsidies. Voor 2020 wordt gewerkt met een kadernota.
Risico's	Een risico voor de gemeenten is enerzijds de bijdrage van de gemeenten in de exploitatielasten van de ISD, en anderzijds de uitvoering van een open einde regelingen door de ISD waar de gemeenten de financiële lasten van dragen.
Overige informatie	www.isdbollenstreek.nl
Programma	1. Vitaliteit
Prestatieveld	Sociaal domein

Werkvoorzieningenschap Kust, Duin- en Bollenstreek / De Maregroep

Vestigingsplaats	Voorhout			
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling			
Doelstelling/Publiek belang	Maregroep verzorgt de plaatsing van mensen met een WSW-indicatie. MareGroep verzorgt de interne en externe gesubsidieerde arbeid door uitstroom medewerkers.			
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit 1 wethouder en het dagelijks bestuur uit één wethouder.			
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.			
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.			
Kerncijfers	*(bedragen x € 1.000)*	1-1-2021	31-12-2021	
	Eigen vermogen	€ 3.550	€ 3.550	
	Vreemd Vermogen	€ 1.200	€ 1.200	
	Resultaat 2021		€ 1.630	
Ontwikkelingen	De realisatie van de toekomstvisie MareGroep 2.0 en het doorontwikkelen van het Servicepunt Werk.			
Risico's	Een risico voor de gemeente is de dalende rijksbijdrage voor de uitvoering van de wet sociale werkvoorziening, waardoor de gemeentelijke bijdragen stijgen.			
Overige informatie	www.maregroep.nl			
Programma	1. Vitaliteit			
Prestatieveld	Sociaal domein			

Regionale dienst openbare gezondheidszorg (RDOG) Hollands Midden

Vestigingsplaats	Leiden
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Doelstelling/Publiek belang	De Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg (RDOG) Hollands Midden, met als uitvoerende eenheden de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) Hollands Midden, bureau GHOR Hollands Midden en de Regionale Ambulancevoorziening (RAV) Hollands Midden, heeft ten doel de belangen te behartigen van de aan de gemeenschappelijke regeling deelnemende gemeenten op het terrein van de openbare gezondheidszorg, de volksgezondheid en de ambulancezorg. De RDOG Hollands Midden bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid en het welbevinden van de burgers in de regio Hollands Midden in zowel reguliere als crisisomstandigheden.

Bestuurlijk belang	Het Algemeen Bestuur bestaat uit de portefeuillehouders volksgezondheid van de 18 deelnemende gemeenten. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 7 leden waarvan geen afkomstig uit de gemeente Lisse.
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.
Financieel belang	De kosten van RDOG Hollands Midden worden gedragen door de deelnemende gemeenten.

Kerncijfers	*(bedragen x € 1.000)*	1-1-2021	31-12-2021
	Eigen vermogen	€ 3.083	€ 2.806
	Vreemd Vermogen	€ 29.237	€ 29.726
	Resultaat 2021		€ -

Ontwikkelingen	Het proces om de rollen van opdrachtgever en opdrachtnemer uit te splitsen, het vastleggen van een helder (en haalbaar) takenpakket en het introduceren van een solide financieringssystematiek, is ingezet en moet in 2020 afgerond zijn. Kern van deze afspraken is dat de taken van de RDOG Hollands Midden bijdragen aan de beoogde maatschappelijke effecten van gemeenten. Met het verbeterprogramma RDOG2024 krijgt deze inzet extra verdieping.
Risico's	De coronacrisis in 2020, waarvoor nog steeds veel inzet van medewerkers wordt gevraagd blijft een risico. Naar verwachting worden de kosten voor deze werkzaamheden in belangrijke mate vergoed door het Rijk. Daarnaast hebben de Coronamaatregelen echter ook impact op het functioneren van de organisatie zelf. Aanleiding om het programma RDOG 2024 in te voeren was dat ondersteunende taken op het gebied van strategische ontwikkelingen, toekomstige wet- en regelgeving, technische ontwikkelingen, afstemming opleiding op toekomstig beleid en personeelsplanning (kwalitatief en kwantitatief) te beperkt werden ingevuld en uitgevoerd. Verwachting is dat er in 2020/ 2021 verschillende reorganisaties in delen van de organisatie zullen plaatsvinden.
Overige informatie	www.rdoghm.nl
Programma	1. Vitaliteit
Prestatieveld	Volksgezondheid

Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)

Vestigingsplaats	Leiden
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Doelstelling/Publiek belang	In de Veiligheidsregio Hollands Midden werken hulpverleningsdiensten en gemeenten samen aan de veiligheid. Ze bereiden zich voor op rampen en ernstige ongelukken. Daarnaast nemen ze maatregelen om toenemende risico's beter te beheersen.
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. De 18 burgemeesters uit de regio Hollands Midden vormen samen het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio Hollands Midden. Het Dagelijks Bestuur is samengesteld uit 6 burgemeesters waarvan 1 afkomstig uit de gemeente Lisse en 1 afkomstig uit de gemeente Katwijk.
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.

Kerncijfers	*(bedragen x € 1.000)*	1-1-2021	31-12-2021
	Eigen vermogen	€ 5.094	€ 4.836

	Vreemd Vermogen	€ 34.524	€ 53.565
	Resultaat 2021	€ -	
Ontwikkelingen	Het Beleidsplan2020-2023 is eind 2019 vastgesteld door het bestuur van de veiligheidsregio. Dit strategisch beleidsplan geeft richting aan de inspanningen door de veiligheidsregio en beschrijft de te behalen prestaties. Het beleidsplan dient mede gebaseerd te zijn op een door het bestuur van de veiligheidsregio vastgesteld risicoprofiel. Het risicoprofiel geeft niet alleen inzicht in waarschijnlijkheid en impact van risico's, maar ook de rol in het bijbehorende netwerk en inzicht in (risico- en crisis) beheersmaatregelen. Het risicoprofiel vormt de basis en de twee plannen dienen ter input voor het op te stellen crisisplan (crisisbeheersingsorganisatie). In het crisisplan worden de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de hulpverleningsdiensten vastgelegd voor de bestrijding van rampen en crisis.		
Risico's	Daling instroom vrijwilligers. De betrokkenheid van de vrijwilligers is van belang en er moet zorg blijven voor de binding met vrijwilligers.		
Overige informatie	www.vrhm.nl		
Programma	2. Leefomgeving		
Prestatieveld	Crisisbeheersing en brandweer		

Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling		
Doelstelling/Publiek belang	Uitvoering van de VTH-A taken (Vergunningverlening, Toezicht&Handhaving en Advies) volgens de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming en Besluit Bodemkwaliteit.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. De stemverhouding wordt jaarlijks vastgesteld door het AB en is afhankelijk van de gemeente bijdrage in versus totale begroting. Het dagelijks bestuur bestaat uit 5 leden waarvan 1 afkomstig uit de gemeente Lisse. Het algemeen bestuur bestaat uit 26 leden waarvan 2 bestuursleden afkomstig uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage op basis van uren.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	*(bedragen x € 1.000)*	1-1-2021	31-12-2021
	Eigen vermogen	€ 855	€ 406
	Vreemd Vermogen	€ 5.672	€ 7.500
	Resultaat 2021	€ -	
Ontwikkelingen	In 2022 bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet wordt de gemeente bevoegd gezag bodem, deze bevoegdheid ligt nu bij de provincie. De ODWH voert bodemtaken uit namens de provincie. In 2021 gaan gemeente en provincie toewerken naar de overdracht van de bodemtaken en wordt ook onderzocht (in overleg met de ODWH) welke taken en rollen er bij de ODWH worden neergelegd.		
Risico's	De gemeente bepaalt zlef de afname van het aantal uren. Er zijn maatregelen getroffen om de financiële robuustheid van de omgevingsdienst te herstellen. Deelnemende gemeenten zijn nauw betrokken bij het plan van aanpak.		
Overige informatie	www.odwh.nl		
Programma	2. Leefomgeving		

Prestatieveld	Openbare ruimte en duurzaamheid

Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)

Vestigingsplaats	Voorhout		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/Publiek belang	De VAB verzorgt voor de bollen6 gemeenten de overslag en afvoer van verbrandbaar en composteerbaar/vergistbaar afval.		
Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: 1 wethouder Dagelijks bestuur: 1 wethouder		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van een verdeelsleutel.		
Kerncijfers	*(bedragen x € 1.000)*	1-1-2021	31-12-2021
	Eigen vermogen	€ 25	€ 31
	Vreemd Vermogen	€ 25	€ 84
	Resultaat 2021	€	-
Ontwikkelingen	De belangrijkste contracten van het VAB lopen af in 2022. Dit is aanleiding voor het VAB om kritisch te kijken naar de toekomst van het VAB. In 2020 wordt een onderzoek uitgevoerd en vertaald in een businesscase.		
Risico's	De installatie is verouderd en de huurovereenkomst van het stationslocatie met de NS loopt tot eind 2023. Afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek zullen investeringen gedaan moeten worden om de continuïteit en de bedrijfszekerheid van de overslag te garanderen tot minimaal de einddatum van de huidige contracten voor de overslag, transport en de verwerking van gft- en restafval.		
Overige informatie	www.vuilafvoerbedrijf.nl		
	De contracten voor het verwerken van het restafval en GFT lopen tot 2021 met een verlengmogelijkheid van twee jaar. Deze lopen gelijktijdig af met de overige contracten van het station.		
Programma	2. Leefomgeving		
Prestatieveld	Openbare ruimte en duurzaamheid		

Samenwerking Belastingen Bollenstreek

Vestigingsplaats	Noordwijk		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/Publiek belang	Belastingen Bollenstreek verricht voor een aantal gemeenten de uitvoeringswerkzaamheden van de gemeentelijke belastingen: wet WOZ, aanslagoplegging, invordering, kwijtschelding en bezwaarschriften.		
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouders Belastingen van de colleges van de deelnemers komen tenminste eenmaal per jaar in vergadering bijeen voor overleg en afstemming over deze gemeenschappelijke regeling.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	*(bedragen x € 1.000)*	1-1-2021	31-12-2021
	Eigen vermogen	€ -	€ -
	Vreemd Vermogen	€ -	€ -
	Resultaat 2021	€	-

	Samenwerking Belastingen Bollenstreek stelt jaarlijks alleen een begroting en afrekening van de kosten op. Derhalve geen cijfers van het eigen en vreemd vermogen van de Samenwerking Belastingen Bollenstreek.
Ontwikkelingen	Er zijn geen beleidsmatige ontwikkelingen op het gebied van samenwerking belastingen. De gemeente Noordwijk voert de werkzaamheden voor de deelnemende gemeenten uit. Door de samenvoeging van de gemeente Noordwijk en Noordwijkerhout is het verwerkingsgebied van de gemeenschappelijke regeling vergroot.
Risico's	Geen bijzondere risico's
Overige informatie	www.belastingenbollenstreek.nl
Programma	4. Bestuur en ondersteuning
Prestatieveld	Financien

2. Vennootschappen en coöperaties

Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)				
Vestigingsplaats	Noordwijkerhout			
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap			
Doelstelling/Publiek belang	GOM is een uitvoeringsorganisatie zonder publiekrechtelijke taken. Bij GOM zijn vijf Duin- en Bollenstreekgemeenten betrokken. De regio Holland Rijnland en meer in het bijzonder het gebied van de Duin- en Bollenstreek heeft een sterke internationale concurrentiepositie in de tuinbouwsector waar het gaat om bloemen, planten, bollen, knollen en vaste planten. Partijen willen deze internationale concurrentiepositie behouden, uitbouwen en versterken door een integrale gebiedsontwikkeling waarbij vorm en inhoud wordt gegeven aan een integrale ruimtelijke herstructurering van het gebied van de Duin- en Bollenstreek. De herstructurering van de Greenport vraagt een integrale en bovenlokale aanpak.			
Bestuurlijk belang	Lid van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders: 1 wethouder per deelnemende gemeente.			
Jaarlijkse bijdrage	Er is geen sprake van een jaarlijks bijdrage.			
Financieel belang	De gemeente heeft zich (evenals de andere vier deelnemende gemeenten) garant gesteld voor een bedrag van 7 miljoen.			
Kerncijfers	*(bedragen x € 1.000)*	1-1-2019	31-12-209	
	Eigen vermogen	€ 325	€ 325	
	Vreemd Vermogen	€ 18.511	€ 25.000	
	Resultaat 2019		€ -	
	Hierboven worden de gerealiseerde kerncijfers van 2019 weergegeven omdat de begrote kerncijfers van 2021 niet beschikbaar zijn.			
Ontwikkelingen	In 2021 wordt uitvoering gegeven aan het Meerjarenprogramma 2020-2025.			
Risico's	Met inachtneming van de kapitaalinbreng van de gemeenten (€ 325.000), de € 10 miljoen bijdrage van Holland Rijnland uit het regionale investeringsfonds (RIF) voor de Greenport en een nader te bepalen deel van de € 20 miljoen uit het RIF voor de regionale groenstructuur, de toegekende FES-gelden, eventuele provinciale- en rijksbijdragen, eventuele andere subsidies en de opbrengst uit de verkoop van gronden en woningbouwtitels is het uitgangspunt van de GOM een budgettair neutraal eindresultaat. De gemeenten Hillegom,			

	Lisse en Teylingen hebben zich - ieder afzonderlijk evenals de andere twee deelnemende gemeenten - garant gesteld voor een bedrag van € 7 miljoen.
Overige informatie	www.gomdb.nl
Programma	2. Leefomgeving
Prestatieveld	Gebiedsontwikkeling

De Meerlanden N.V.	
Vestigingsplaats	Hoofddorp
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Doelstelling/Publiek belang	De Meerlanden werkt samen met een aantal gemeenten aan een schone en duurzame leef- en werkomgeving. Dit doen zij door de gemeenten schoon, heel en veilig te houden en door afval innovatief in te zamelen en te verwerken.
Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: 1 wethouder Dagelijks bestuur: geen
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.
Financieel belang	De gemeente Lisse bezit 8.950 aandelen (5%) van de totale 183.480 aandelen. De nominale waarde per aandeel bedraagt € 46.

Kerncijfers	*(bedragen x € 1.000)*	1-1-2021	31-12-2021
	Eigen vermogen	€ 28.220	€ 29.092
	Vreemd Vermogen	€ 26.454	€ 24.743
	Resultaat 2021		€ 2.687
	Hierboven worden de begrote kerncijfers van 2019 weergegeven omdat de begrote kerncijfers van 2020 niet beschikbaar zijn.		

Ontwikkelingen	Meerlanden zet verder in op de realisatie van een circulaire economie en met name in een rol als duurzame grondstoffenregisseur. Afval omzetten in grondstof.
Risico's	Beleidswijzigingen en eventuele Investeringen worden voorgelegd aan de gemeentelijke aandeelhouders. Alle aspecten, waaronder de risico's, worden benoemd. De ontwikkeling om te komen tot een biowarmte installatie is gestopt. In de aanbesteding van de installatie en het warmtenet is gebleken dat leveranciers zeer terughoudend zijn met inschrijven op aanbestedingen op het gebied van biomassa.
Overige informatie	www.meerlanden.nl
Programma	2. Leefomgeving
Prestatieveld	Openbare ruimte en duurzaamheid

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Doelstelling/Publiek belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.
Bestuurlijk belang	De gemeente is voor 0,62% aandeelhouder. De raad van bestuur en de directie bestaan beiden uit 3 leden waarvan geen leden afkomstig uit de gemeenten.
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.
Financieel belang	Jaarlijks wordt dividend verstrekt over de in het bezit zijnde aandelen. De BNG is een NV. De aandeelhouders zijn niet aansprakelijk voor

	eventuele tekorten bij de BNG.

Kerncijfers	*(bedragen x € 1.000)*	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 4.991	€ 4.887
	Vreemd Vermogen	€ 132.518	€ 144.802
	Resultaat 2019		€ 163
	Hierboven worden de gerealiseerde kerncijfers van 2019 weergegeven omdat de begrote kerncijfers van 2021 niet beschikbaar zijn.		

Ontwikkelingen	BNG Bank is betrokken partner voor een duurzamer Nederland. De bank ondersteunt overheidsbeleid door op basis van haar excellente kredietwaardigheid financiering tegen gunstige voorwaarden te verstrekken ten behoeve van gemeenten, woningcorporaties, zorg- en onderwijsinstellingen, projectfinanciering en andere instellingen met een maatschappelijk belang. Met een balans van EUR 140 miljard is BNG Bank de vierde bank van Nederland.
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.
Overige informatie	www.bng.nl/eCache/INT/51/576.html
Programma	4. Bestuur en ondersteuning
Prestatieveld	Financien

Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)

Vestigingsplaats	Zoetermeer
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Doelstelling/Publiek belang	Dunea produceert en levert aan circa 1,2 miljoen klanten lekker en betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van Zuid-Holland.
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. Het bestuur bestaat uit 1 lid welke niet afkomstig uit de gemeente Lisse.
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.
Financieel belang	De gemeente heeft 70.521 aandelen tegen een nominale waarde van € 5. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de NV. Dunea keert geen dividend uit.

Kerncijfers	*(bedragen x € 1.000)*	1-1-2021	31-12-2021
	Eigen vermogen	€ 220.923	€ 231.496
	Vreemd Vermogen	€ 358.551	€ 354.939
	Resultaat 2021		€ 8.533
	Hierboven worden de gerealiseerde kerncijfers van 2019 weergegeven omdat de begrote kerncijfers van 2021 niet beschikbaar zijn.		

Ontwikkelingen	De waarde van water groeit. Trends als klimaatverandering, verstedelijking, digitalisering en de noodzaak tot verduurzaming hebben invloed op de beschikbaarheid van drinkwater in onze regio. Dunea voert - vaak innovatieve - projecten uit om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en eisen, of om processen verder te optimaliseren zoals schone Maaswaterketen, uitbreiding waterzuivering, samenwerking waterketen en verbinding aan Greenport.
Risico's	Het lopen van risico's is inherent aan het voeren van een onderneming. Bij het uitvoeren van een risicoanalyse wordt in kaart gebracht welke risico's invloed kunnen hebben op het realiseren van de doelen van Dunea. Risicomanagement is een vast onderdeel van de planning & control cyclus, waarbij specifiek aandacht wordt besteed aan de risico's waarvan de impact voor het treffen van de

	preventieve maatregelen als kritiek moet worden beschouwd. Alle risico's worden opgenomen in het risicoregister. Ook wordt op hoofdlijnen vermeld welke maatregelen zijn getroffen en wat de impact is van het overgebleven risico. Dit register wordt tweemaal per jaar herijkt. Belangrijk zijn vooral: * Informatiebeveiliging is een belangrijk onderwerp voor Dunea. Onze bedrijfsprocessen zijn voor een groot deel gedigitaliseerd, waardoor we in grote mate afhankelijk zijn van onze IT. Op het gebied van informatiebeveiliging nemen we maatregelen om onze bedrijfsinformatie te beschermen. * Voldoende gekwalificeerd personeel en kennisverlies organisatie
Overige informatie	www.dunea.nl/dunea
Programma	4. Bestuur en ondersteuning
Prestatieveld	Financien

Alliander N.V.	
Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Doelstelling/Publiek belang	Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. De raad van bestuur bestaat uit 3 leden waarvan geen bestuursleden afkomstig uit de gemeente Lisse.
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.
Financieel belang	Jaarlijks keert Alliander 45% van het resultaat uit in dividend aan de aandeelhouders. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de N.V.

Kerncijfers	*(bedragen x € 1.000)*	1-1-2021	31-12-2021
	Eigen vermogen	€ 4.129	€ 4.224
	Vreemd Vermogen	€ 4.216	€ 4.567
	Resultaat 2021		€ 253
	Hierboven worden de gerealiseerde kerncijfers van 2019 weergegeven omdat de begrote kerncijfers van 2021 niet beschikbaar zijn.		

Ontwikkelingen	Alliander is een privaatrechtelijk verbonden partij. Alliander is een energienetwerkbedrijf dat zorgt voor het transport van betrouwbare, betaalbare en veilige energie, vandaag en in de toekomst. Via het netwerk transporteert Alliander elektriciteit en gas naar 37 % van alle elektriciteits- en gasklanten in Nederland. Alliander investeert in de facilitering van duurzame energievormen om zo bij te dragen aan een betere samenleving. De economische groei is een uitdaging en de overgang naar een duurzaam energiesysteem komt steeds meer opstoom. Alliander bevindt zich in een uitdagende periode om dit met alle stakeholders te realiseren. Samen slimme oplossingen bedenken zodat de energievoorziening betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar blijft voor iedereen.
Risico's	Alliander verzet veel werk om energie voor iedereen betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar te houden. Dat werk gaat gepaard met risico's, bijvoorbeeld op het gebied van veiligheid of financiën. Deze risico's zijn niet volledig te vermijden. Risicomanagement biedt echter wel inzicht in deze risico's, zodat we weloverwogen besluiten kunnen

	nemen ten aanzien van de (beheersing van de) risico's. Om de bedrijfsdoelstellingen te behalen, moeten we soms in bepaalde mate risico's accepteren. De mate waarin we bereid zijn risico te lopen bij het behalen van onze doelen (de 'risicobereidheid'), verschilt per risico. • We nemen geen enkel risico waar het gaat om veiligheid van onze medewerkers, onze klanten en onze netten. We sluiten alle risico's uit, voor zo ver dat mogelijk en reëel is. • Rond compliance is onze risicobereidheid laag. We moeten voldoen aan wet- en regelgeving en willen handelen volgens interne procedures en de Alliander Gedragscode. • Voor strategische risico's zoeken we een juiste balans tussen risico's en onze doelstellingen op de langere termijn. • Voor financiële risico's hanteren we een lage risicobereidheid. Zo weten we zeker dat we een gezonde financiële basis hebben en voldoen we aan de voor ons van belang zijnde financiële ratio's.
Overige informatie	www.alliander.com/nl/alliander/overalliander/bedrijfsprofiel/index.htm
Programma	4. Bestuur en ondersteuning
Prestatieveld	Financien

3. Stichtingen en verenigingen

Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)				
Vestigingsplaats	Heemstede			
Rechtsvorm	Stichting			
Doelstelling/Publiek belang	Stichting RIJK is een samenwerkingsorganisatie tussen gemeenten om financiële, kwalitatieve en procesmatige voordelen voor haar leden te halen. Daarnaast wordt inkoop als strategisch en tactisch instrument ingezet ter ondersteuning van de beleidsdoelstellingen van de gemeente.			
Bestuurlijk belang	Gemeentesecretaris in het Algemeen bestuur.			
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.			
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.			
Kerncijfers	*(bedragen x € 1.000)*	1-1-2021	31-12-2021	
	Eigen vermogen	€ 616	€ 516	
	Vreemd Vermogen	€ 488	€ 540	
	Resultaat 2021		€ -	
Ontwikkelingen	Het maatschappelijk verantwoord inkopen is toegenomen in de werkzaamheden van Stichting RIJK. Het Manifest MVI is een intentieverklaring waarbij elke gemeente zelf invulling mag geven aan de bijbehorende thema's zoals bijvoorbeeld circulair inkopen. Het belang van inkopen binnen de gemeente verandert door het Manifest MVI. De eigen maatschappelijke ambitie van de gemeente komt centraal te staan. Bij de inkopen staan niet meer alleen de resultaten centraal, maar ook de impact van de inkopen.			
Risico's	De kosten van de stichting RIJK bestaan vrijwel volledig uit personeelslasten, het beleidsrisico is derhalve beperkt. Er is een post flexpool in de begroting opgenomen om tekorten door uitval, vertrek of veranderende wensen nog beter op te kunnen vangen.			
Overige informatie	www.stichtingrijk.nl			

Programma	4. Bestuur en ondersteuning
Prestatieveld	Bestuur

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

Grondbeleid vormt een belangrijk middel om sturend op te kunnen treden in de ruimtelijke planvorming en ontwikkeling. Het bevindt zich op het snijvlak van ruimtelijk ordeningsbeleid en financiën, en moet passen binnen de financiële mogelijkheden en ruimtelijke doelstellingen van de gemeente. De grote financiële belangen en risico's die gepaard gaan met ruimtelijke projecten vragen om voldoende sturingsmogelijkheden voor college en raad. In juni 2016 heeft de gemeenteraad de Nota Grondbeleid vastgesteld. In deze en andere beleidsstukken (zoals het Handboek Projectmatig Werken en de Financiële verordening), maar ook in wet- en regelgeving zijn de taken en bevoegdheden van gemeenteraad, college en ambtelijk apparaat omtrent grondbeleid verwoord.

De nadruk van het huidige grondbeleid van de gemeente Lisse ligt op het faciliteren van projectontwikkelaars, waardoor de risico's voor de gemeente kleiner worden. Onze rol hierbij is hoofdzakelijk kaderstellend en toetsend. Het voornemen van het college, zoals verwoord in het coalitieprogramma 2018-2022, is om meer in te zetten op actiever grondbeleid in plaats van faciliterend grondbeleid. Er zal worden bekeken waar het mogelijk is om gronden te kunnen aankopen om de bouwopgave te kunnen versnellen.

Ontwikkelingen

In de Integrale Structuurvisie (2011) worden de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen, volgend vanuit verschillende beleidsterreinen, afgewogen. Om de hierin genoemde doelstellingen te realiseren wordt actief naar marktpartijen gezocht die de ontwikkelingen voor eigen risico willen realiseren. In de Woonvisie zijn kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen geformuleerd ten aanzien van de woningvoorraad. Deze doelstellingen zijn van groot belang voor de uitgangspunten van (nieuw vast te stellen) projecten.

In het coalitieprogramma 2018-2022 wordt meer ingezet op actief grondbeleid om te bekijken waar gronden kunnen worden aangekocht om de bouwopgave te kunnen versnellen. In het kader van de omgevingsvisie zal een integrale ruimtelijke vertaalslag worden gemaakt van de woningbouwopgave waarbij op hoofdlijnen zal worden verkend of actief grondbeleid bijdraagt aan het realiseren van de doelen.
Vanaf de vaststelling van de jaarrekening 2016 heeft de gemeente geen projecten met een BIE-status (Bouwgronden in Exploitatie) meer in haar portefeuille. Er lopen nu vijf facilitaire projecten. Dit zijn projecten waarbij de gemeente het project van een marktpartij begeleidt binnen de door de raad gestelde kaders. Voor de begeleiding van de projecten worden de kosten door de gemeente verhaald. Naast de facilitaire projecten zijn er projecten in de initiatieffase. De kosten daarvoor beschouwen wij als immateriële vaste activa, gelet op het raadsbesluit van december 2017.

VISIE OP GRONDBELEID

Grondbeleid is dienend beleid ter ondersteuning en verwezenlijking van hogere beleidsdoelstellingen zoals huisvesting, economie en openbare ruimte (verwoord in onder andere de Woonvisie en de Detailhandelsvisie). In de Nota Grondbeleid uit 2016 worden de volgende doelstellingen ten aanzien van grondbeleid geformuleerd:

1. Bevorderen van gewenst ruimtegebruik
2. Bevorderen van de gewenste ruimtelijke kwaliteit
3. Bevorderen van een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten
4. Beheersen van risico's van ruimtelijke ontwikkelingen voor de gemeente

Het grondbeleid staat dus duidelijk ten dienste van andere beleidsdoelstellingen. Om de doelstellingen te verwezenlijken kan de gemeente verschillende grondbeleidsinstrumenten inzetten zoals onteigening of kostenverhaal. De keuze welk instrument wordt ingezet is maatwerk en hangt in hoge mate af van de specifieke hogere doelstelling en van de grondeigendomsverhoudingen. In de Nota Grondbeleid wordt de werkwijze voor het uitvoeren van grondbeleid beschreven.

UITGANGSPUNTEN EN KADERS (de belangrijkste)

- Besluit Begroting Verantwoording (BBV)/Renteomslag
- Vennootschapsbelasting
- Notitie Grondbeleid (commissie BBV)
- Nota grondbeleid
- Financiële positie in relatie tot reserves en voorzieningen
- Grondbeleid en risico's

Besluit Begroting Verantwoording (BBV)/Renteomslag

Om de transparantie en de vergelijkbaarheid te verbeteren en de administratieve lasten terug te dringen is in het BBV met ingang van het begrotingsjaar 2017 een aantal wijzigingen doorgevoerd. Wijzigingen die effect hebben op de voorraad gronden zijn:

- de rentetoerekening wordt gebaseerd op werkelijke rente over het vreemd vermogen.
- richttermijn voor een grondexploitatie wordt tien jaar. Voor eventueel langer durende grondexploitaties moeten aanvullende beheersmaatregelen getroffen worden.
- afschaffing van de categorie 'Niet in exploitatie genomen gronden'. De gronden vallen voortaan onder de materiële vaste activa.

Vennootschapsbelasting (VPB)

Sinds 1 januari 2016 geldt de VpB plicht, indien handelingen beschouwd worden als ondernemersactiviteit, ook voor gemeenten. De winst die wordt gemaakt met het uitvoeren van (actief) grondbeleid (Bouwgrond in exploitatie) is in beginsel belastbaar voor VpB. Op basis van de aangifte 2016 heeft de belastingdienst het standpunt ingenomen dat er in Lisse geen actief grondbeleid wordt gevoerd en dat er geen sprake is van Vpb plicht. Tot op heden hanteren we bij de jaarlijkse aangifte Vpb dit standpunt. Het enige resterende risico is dat de belastingdienst bij latere aangiftes, op basis van verandering van de gewijzigde feitelijke omstandigheden, hierover een ander oordeel kan innemen.

Notitie Grondbeleid in begroting en jaarstukken (commissie BBV)

Sinds de wijziging van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) in 2016 heeft de commissie BBV diverse stellige uitspraken en aanbevelingen gedaan en een veelheid aan vragen beantwoord over grondexploitatie en grondbeleid en daarmee samenhangende problematiek. Teneinde dit complexe vraagstuk voor de gebruiker overzichtelijk te houden is besloten de verschillende uitingen samen te voegen in één document. Met deze nieuwe notitie is daaraan invulling gegeven. Daarbij zijn niet alleen de bestaande notities over grondexploitatie en faciliterend grondbeleid aangevuld en geactualiseerd, maar zijn ook hoofdstukken toegevoegd over het belang van het grondbeleid voor raadsleden en over de paragaaf grondbeleid en de overige paragrafen. Hiermee wordt specifiek ingegaan op de informatiebehoefte voor de raad.
Met deze notitie zijn de volgende notities en uitingen buiten werking gesteld:

- notitie Grondexploitaties 2016 (maart 2016)
- notitie Faciliterend grondbeleid (maart 2016)
- aanvulling Tussentijds winst nemen grondexploitaties (maart 2018)
- verwerken onderhandenwerk grondexploitatie (februari 2008)

Financiële uitgangspunten

In het geval van een particuliere (facilitaire) ontwikkeling waaraan de gemeente medewerking verleent, worden de te verhalen kosten in beeld gebracht. Het betreft minimaal de kosten van interne uren van het ambtelijk apparaat en de inhuur. De kosten zijn gebaseerd op de zogenaamde plankostenscan en worden op de ontwikkelaar verhaald middels een anterieure overeenkomst.

Nota grondbeleid (Lisse)

In juni 2016 heeft de gemeenteraad de Nota Grondbeleid vastgesteld. Hierin is omschreven dat de gemeente kiest voor gereserveerd grondbeleid. De beleidskeuze voor een gereserveerd grondbeleid komt voor een groot deel voort uit financiële overwegingen. De gemeente wil zich richten op haar kerntaken en (financiële) risico's zoveel mogelijk uit de weg gaan. Om dat mogelijk te maken richt de gemeente zich actief op risicomanagement en projectmatig werken. De wijze waarop dat gebeurt, is vastgelegd in de Nota Risicomanagement en het Handboek Projectmatig Werken. De projectmatige werkwijze is nog gedetailleerder uitgewerkt in het Plan- en Besluitvormingsinstrument.
Het grondbeleid is in 2019 bijgesteld via een addendum / aanvulling op de bestaande Nota. In lijn met het coalitieakkoord zijn daarmee de mogelijkheden tot het voeren van een actiever grondbeleid verruimd.

Grondbeleid en risico's

Ruimtelijke projecten zijn altijd omgeven met risico's. Risico's van operationele aard, strategische risico's maar zeker ook systeemrisico's, zoals economische ontwikkelingen, die door de gemeente niet of nauwelijks te beïnvloeden zijn. Risico's die optreden kunnen het financiële beeld van de gemeente beïnvloeden. Daarom worden regelmatig risicoanalyses uitgevoerd om risico's te identificeren, te beoordelen en daar waar nodig beheersmaatregelen te treffen.

Categorieën projecten Grondbeleid

In het BBV wordt onderscheid gemaakt in verschillende soorten gronden. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen gronden die in bezit zijn van de gemeente en gronden die in bezit zijn van derden. Ook is van belang of de gronden een vaste of te veranderen bestemming hebben en met welk doel deze gronden zijn verworven. In lijn met het BBV wordt in Lisse onderscheid gemaakt in de volgende soorten gronden en projecten:

- Bouwgrond In Exploitatie (BIE) (niet van toepassing in Lisse)
- Faciliterende projecten
- Warme gronden
- Materiële Vaste Activa (MVA)

Bouwgrond In Exploitatie (BIE)

Definitie: gronden welke in eigendom van de gemeente zijn en waarvoor door de gemeenteraad een grondexploitatie-complex met een grondexploitatiebegroting heeft vastgesteld.
Het startpunt van bouwgrond in exploitatie (BIE) is het raadsbesluit met de vaststelling van het grondexploitatiecomplex, inclusief grondexploitatiebegroting. Vanaf dat moment wordt de BIE geopend en kunnen kosten worden geactiveerd en bijgeschreven op de voorraadpositie bij onderhanden werk (bouwgronden in exploitatie) op de balans.
Om de risico's die samenhangen met zeer lang lopende projecten te beperken is het uitgangspunt dat de looptijd van een grondexploitatie in beginsel maximaal 10 jaar bedraagt.

Faciliterend Grondbeleid

Definitie: Bij faciliterend grondbeleid heeft de gemeente zelf geen grond in haar bezit en voert niet zelf de grondexploitatie, maar gebeurt dit door een private ontwikkelaar. De kosten die de gemeente maakt worden in dat geval verhaald op de private partijen. Er is dus geen sprake van een bouwgrond in exploitatie of een voorraad grond in bezit van de gemeente, maar van een vordering op een derde partij. Feitelijk schiet de gemeente kosten voor die op basis van een overeenkomst worden teruggevorderd bij een derde partij, dan wel op basis van het exploitatieplan mogelijk in de toekomst kunnen worden teruggevorderd van een derde partij.

Relevante onderwerpen

Ook al is de gemeente bij de projecten niet risicodragend betrokken, er kan toch sprake zijn van risico's en verliezen zoals:

Risico's en verliezen

1. op basis van de wetgeving zijn niet alle te maken kosten via de plankostenscan verhaalbaar;
2. er worden kosten gemaakt welke bij het opstellen van de plankostenscan niet voorzien waren;
3. uiteindelijk wordt er geen overeenkomst gesloten en/of gaat het project niet door;
4. door de verkoop van gemeentelijke grond kan er winst gemaakt worden op het faciliterende project. Dit is naar de letter van de wet niet toegestaan;
5. op de verkoop van gemeentelijke grond kan het VPB regime van toepassing zijn.

Naast de Facilitaire projecten, waarbij gewerkt wordt aan het opstellen en uiteindelijk ondertekenen van een overeenkomst kan er sprake zijn van Faciliterende projecten in de initiatief- of onderzoeksfase. Hierbij worden verkennende gesprekken gevoerd en mogelijkheden onderzocht.

Voor activiteiten welke uiteindelijk leiden tot de totstandkoming van een te ondertekenen overeenkomst wordt geen budget (voorheen krediet) meer bij de Raad aangevraagd. Het verhalen van deze door de gemeente gemaakte en voorgeschoten kosten is verzekerd en afdwingbaar door het kostenverhaal. Of door een anterieure overeenkomst of door een posterieure overeenkomst.

Facilitaire projecten

ELKA

Exploitatiebijdrage	284.568	
In rekening gebracht plankosten	98.928	
In rekening gebracht bovenwijks	71.813	
In rekening te brengen	113.827	
Boekwaarde 1-1-2020	568.018	N
- Kosten	30.000	N
- Opbrengsten aovk plankosten	82.440	V
- Opbrengsten aovk bovenwijks	59.844	V
- Opbrengsten grondverkoop	0	V
Boekwaarde 31-12-2020	**455.734**	**N**
Nog te maken kosten	106.593	N
Nog te realiseren opbrengst	113.827	V
Eindwaarde saldo 31-12-2023	**448.500**	**N**
Getroffen voorziening	422.838	

Project ELKA maakt onderdeel uit van het Masterplan Greveling 2001. Sinds 2001 werkt de gemeente Lisse op basis van het Masterplan Greveling aan transformatie van het bedrijventerrein Greveling tot een woningbouwlocatie. In het Masterplan is de werkwijze gekozen om de markt uitsluitend te faciliteren in de transformatie van de bedrijven naar woningbouw. Transformaties vinden voor rekening en risico plaats van de ontwikkelende marktpartijen. Hierdoor blijven de financiële risico's zoveel mogelijk bij de marktpartijen en zijn de risico's voor de gemeente beperkt. Op 26 maart 2013 is een Anterieure overeenkomst gesloten met Adriaan van Erk om het bouwplan Elka te realiseren. Op 21 december 2016 heeft het college een Allonge afgesloten. In de jaren daarna is hard gewerkt om het bestemmingsplan gereed te maken en onherroepelijk vastgesteld te krijgen. In 2019 is het bestemmingsplan vastgesteld. Tegen het bestemmingsplan is beroep aangetekend bij de Raad van State. In maart van dit jaar heeft de RvS uitspraak gedaan en alle bezwaren 'ongegrond' verklaard. Daarmee werd het bestemmingsplan en de omgevingsvergunning onherroepelijk. Net voor de zomer is gestart met het bouwrijpmaken van de locatie en inmiddels is de bouw van de woningen en appartementen in volle gang.

De huidige boekwaarde bedraagt per 31-12-2020 en naar verwachting € 455.734 negatief (meer kosten dan opbrengsten gerealiseerd). Uit de onderbouwing blijkt dat vanaf 01-01-2021 in totaal nog circa € 107.000 geïnvesteerd gaat worden in project ELKA. Dit betreft plankosten. De nog te realiseren opbrengsten bedragen € 113.827 (zijnde de laatste 10% van de exploitatiebijdrage en van de bijdrage bovenwijks). Het tijdvak van de exploitatie loopt door tot medio 2023. Dit betekent dat alle kosten en opbrengsten per 31-12-2023 gerealiseerd zijn. Het financiële resultaat, netto contant per 01-01-2020, bedraagt € 422.838 negatief (meer kosten dan opbrengsten). Voor het negatieve resultaat is een voorziening getroffen. Deze moet verhoogd worden naar € 422.838, gelijk aan de netto contante waarde per 01-01-2020.

Don Bosco

Boekwaarde 1-1-2020	36.254	V
- Kosten	20.000	N
- Opbrengsten aovk	0	V
- Opbrengsten grondverkoop	0	V
Boekwaarde 31-12-2020	**16.254**	**V**
Nog te maken kosten	41.254	N
Nog te realiseren opbrengst	0	V
Onttrekking voorziening	25.000	V
Boekwaarde 31-12-2021	**0**	**-**
Getroffen voorziening	0	

De gemeenteraad heeft op 28 februari 2013 (WO34149/1214) besloten de gronden van het projectgebied Don Bosco ten behoeve van de realisatie van 12 woningbouwkavels te verkopen aan Adriaan van Erk Ontwikkeling B.V. Sinds de Jaarrekening 2014 wordt de exploitatie van Don Bosco financieel verantwoord aan de gemeenteraad. Bij de vaststelling van de Jaarrekening 2016 heeft de gemeenteraad, met instemming van de accountant, het project Don Bosco vastgesteld als facilitair project.

Op 6 oktober 2016 is een vernieuwde gronduitgifte overeenkomst met Adriaan van Erk Ontwikkeling B.V. gesloten ter vervanging van de bestaande overeenkomst uit 2013. Op basis hiervan heeft het college het wijzigingsplan Don Bosco in procedure gebracht. Sinds 10 mei 2017 is

het wijzigingsplan onherroepelijk. Met Adriaan van Erk is in december 2017 een Allonge gesloten. Op 20 december 2017 heeft conform afspraken in de Allonge de levering van de gronden plaatsgevonden.

De totaal gerealiseerde investering in de locatieontwikkeling Don Bosco is per 31-12-2019 € 3.410.792, inclusief een winstneming van € 3.000.000 bij de jaarrekening 2016. Qua opbrengsten is € 3.447.046 gerealiseerd (grondwaarde incl. indexatie). Er is daarmee per 31-12-2020 sprake van een positieve cashflow (meer opbrengsten gerealiseerd dan kosten) van € 16.254. Daar waar in eerste instantie rekening gehouden was met afronding van het project in 2020 loopt de exploitatie door tot in 2021. Door de uitloop van de bouwtijd van het laatste kavel loopt ook het woonrijp maken uit. Dit betekent dat alle kosten en opbrengsten nu per 31-12-2021 gerealiseerd zijn. Vanaf 01-01-2021 tot einde looptijd zal in totaal nog € 26.254 geïnvesteerd gaan worden in het project, inclusief rente en inflatie. Het financiële resultaat van de projectexploitatie liet een negatief resultaat zien van ca. € 25.000 (bovenop de winstneming van € 3.000.000). Hiervoor is een verliesvoorziening getroffen.

Sportlaan

Boekwaarde 1-1-2020	1.585.534	V
- Kosten	2.634.799	N
- Winstneming	649.000	N
- Opbrengsten	0	V
- Opbrengsten grondverkoop	0	V
Boekwaarde 31-12-2020	**1.698.295**	**N**
Nog te maken kosten	579.457	N
Nog te realiseren opbrengst	3.347.367	V
Eindwaarde saldo 31-12-2022	**1.069.615**	**V**

De gemeenteraad van Lisse heeft met het raadsbesluit op 31 januari 2013 de grondexploitatie Sportlaan vastgesteld. Op 3 juli 2012 is de gebiedsontwikkeling overeenkomst Herontwikkeling Sportlaan-Van Speykstraat gesloten tussen de gemeente, woningcorporatie Stek en ontwikkelaar VOF De Waterkanten (ABC Vastgoed en Vorm Bouw). Daarna zijn diverse andere overeenkomsten en allonges tussen partijen gesloten. Deze rapportage is op die overeenkomsten gebaseerd.

In 2017 is de status van een aantal projecten gewijzigd als gevolg van wijzigingen van het Besluit Begroting Vereisten (BBV) en de invoering van de Vennootschapsbelasting (Vpb). Sindsdien geldt de Sportlaan als een faciliterend project. Hoewel qua werkwijze de systematiek van een grondexploitatie wordt gevolgd is dit project daarmee formeel gezien geen grondexploitatie meer. De uitkomst van de berekening betreft het verwachte verkoopresultaat van de grondpositie van de gemeente.

Het nog resterende verkoopresultaat op einddatum (31-12-2022) bedraagt € 1.069.600. Opgeteld bij de tussentijdse winstnemingen van € 725.000 (jaarrekening 2018) en € 1.002.000 (jaarrekening 2019) en de verwachte winstneming van € 649.000 (jaarrekening 2020) komt het totale verwachte verkoopresultaat daarmee uit op € 3.446.000. De boekwaarde bedraagt per 31-12-2020 naar verwachting € 1.698.295 negatief (meer kosten dan opbrengsten gerealiseerd). In het kostenbedrag 2020 is € 2,5 mln aan door te betalen nadeelcompensatie verwerkt.

Vanaf 2020 is alleen nog sprake van plankosten en kwaliteitsimpuls als uitgaven. Qua opbrengsten dienen de gronden van de 3e tranche overgedragen te worden aan de ontwikkelaar. Ook Stek neemt nog een veld over voor de realisatie van sociale huurwoningen. Met de ondertekening van de allonges van november 2019 is het risico dat tranche 3 niet zal worden afgenomen niet meer aan de orde.

Nieuw Meerzicht

Exploitatiebijdrage 1)	223.225	
In rekening gebracht	168.735	
In rekening te brengen	54.490	
Boekwaarde 1-1-2020	25.914	N
- Kosten	2.500	N
- Opbrengsten aovk	0	V
- Opbrengsten grondverkoop	0	V
Boekwaarde 31-12-2020	**28.414**	**N**
Nog te maken kosten	31.350	N
Nog te realiseren opbrengst verkoop	65.274	V
Nog te realiseren opbrengst aovk	54.490	V
Eindwaarde saldo 31-12-2021	**60.000**	**V**

1) € 87.000 uit de oude overeenkomst en € 136.225 uit de nieuwe overeenkomst

Het project omvat het braakliggende Mieloo terrein. Vroeger was Raab Karcher en daarvoor de Gasfabriek gevestigd. Op 7 februari 2017 is met Timpaan een intentieovereenkomst gesloten. In de intentieovereenkomst is afgesproken de ruimtelijke, financiële en maatschappelijke haalbaarheid van het project te onderzoeken. Op 19 februari 2019 heeft het college het voorontwerpbestemmings-plan vrijgegeven voor het Vooroverleg en in maart 2019 heeft de gemeenteraad het haalbaarheidsonderzoek vastgesteld. De anterieure overeenkomst tussen de gemeente en Timpaan is in mei 2019 ondertekend waarbij een antispeculatiebeding is opgenomen voor de sociale koopwoningen. In mei 2019 is het ontwerpbestemmingsplan ter inzage gelegd waarop 4 zienswijzen zijn ontvangen. Het college heeft de raad voorgesteld in te stemmen met de beantwoording van de zienswijzen en het bestemmingsplan gewijzigd vast te stellen. Er is geen exploitatieplan als bedoeld in artikel 6.12. van de Wro vastgesteld. Kostenverhaal is verzekerd. De raad heeft in november 2019 ingestemd met het door het collegevoorstel.

Project	Exploitatie bijdrage	In rekening gebracht	In rekening te brengen	Boek waarde 1-1-2020		Kosten	Opbrengsten aovk	Opbrengsten verkoop	Opbrengsten overig	Boek waarde 31-12-2020	
Elka	284.568	170.741	113.827	568.018	N	30.000	82.440	0	59.844	455.734	N
Don Bosco	nvt	nvt	nvt	36.254	V	20.000	0	0	0	16.254	N
Sportlaan	nvt	nvt	nvt	1.585.534	V	3.283.799	0	0	0	1.698.295	N
Nieuw Meerzicht	223.225	168.735	54.490	25.914	N	2.500	0	0	0	28.414	N
Totaal	507.793	339.476	168.317	-955.348	V	3.336.299	82.440	0	59.844	2.198.697	N

opsomming:
Grachtweg 69-71 (voomalig ING pand)
Haven 1-3 Flynth
Heereweg 26 (entree van Lisse ca 47 woningen)
Heereweg 245 -249 (Plan 4), ca. 17 woningen)
Heereweg 331 Microformat
Heereweg 347b (van Erk)
Heereweg 423 (Dames en Werkhoven, 4 appartementen)
Hoogvliet
Hoek Oranjelaan / Heereweg 33 Linker Lisse (6 kavels)
ITS gebouw - hoek Heereweg/Kanaalstraat
Kanaalstraat 33 De Zon
Voormalige Rembrandtschool, Frans Halsstraat 6
Stationsweg 1 (bollenschuur)
3e Poellaan 89 (4 GOM woningen)
Ruishornlaan 21 -25 (De Greef/nabij school Don Bosco)
Cardea school

Warme gronden

Definitie: de door de gemeente verworven gronden met het oog op gebiedsontwikkeling, maar waarvoor nog geen operationele grondexploitatie door de Raad is vastgesteld.

Op basis van de wijziging van het BBV in 2016 worden deze warme gronden verantwoord onder materiele vaste activa en wel tegen de verwervingskosten. Het toerekenen (activeren) van andere kosten is niet toegestaan.
Ingeval van duurzame waardevermindering vindt afwaardering plaats naar de waarde volgens de geldende bestemming. Voor gronden die zijn verworven en waarvoor nog geen bestemmingswijziging is doorgevoerd kan dit betekenen dat er (tijdelijk) een forse afwaardering moet plaatsvinden, die grotendeels kan worden teruggedraaid zodra tot de bestemming van bouwgrond wordt besloten. Dit leidt met name bij de gebiedsontwikkeling tot ongewenste effecten, zoals grote fluctuaties in de waardering van deze gronden, en als gevolg daarvan het resultaat en de financiële positie van de gemeente.

Materiële Vaste Activa (MVA)

Definitie: over grond als materiële vaste activa wordt gesteld, dat deze grond een vaste bestemming heeft en niet in een transformatieproces zit. Dit geldt ook voor gronden die anticiperend en strategisch zijn aangekocht maar waarbij geen sprake is van gebiedsontwikkeling. Bij grond als materiële vaste activa gaat het veelal om ondergrond van gebouwen, wegen, parken, pleinen of van land-/bosbouwgronden.

In relatie tot het Grondbeleid is deze categorie niet relevant. In deze paragraaf Grondbeleid wordt daarom niet ingegaan op grond als materiële vaste activa.

Dever-Zuid en Geestwater

Boekwaarde 1-1-2020 gronden	476.432	N
Boekwaarde 1-1-2020 overig	397.867	N
Boekwaarde 1-1-2020 totaal	**874.300**	**N**
Gerealiseerde kosten	80.000	N
Gerealiseerde opbrengsten	0	V
Boekwaarde 31-12-2020	**954.300**	N

Het project Dever-Zuid en Geestwater is ontstaan uit de samenvoeging van de projecten Dever-Zuid en Geestwater, en zit momenteel in de initiatieffase. Op 17 mei 2017 is een intentieovereenkomst met Woonstichting Stek en Amvest gesloten om de gronden van Dever-Zuid en Geestwater te ontwikkelen tot woningbouw. In deze intentieovereenkomst hebben wij met Woonstichting Stek en belegger/ontwikkelaar Amvest afgesproken om gezamenlijk een ruimtelijk, financieel en maatschappelijk haalbaarheidsonderzoek op te stellen voor het samengevoegde project Dever-Zuid en Geestwater. In dit project zijn circa 450 woningen voorzien.

Samen met Woonstichting Stek en belegger/ontwikkelaar Amvest wordt onder begeleiding van een externe deskundige gewerkt aan verdere optimalisatie van het plan en een definitieve grondbieding. Dit om te komen tot een voor alle partijen haalbaar plan. Het streven is om dit proces in 2020 af te ronden.

Het project is sinds 2017 aangemerkt als MVA in plaats van BIE. Dit had tot gevolg dat de boekwaarde is afgeboekt tot een waarde van agrarische grond. De afboeking van € 3.404.987 vond plaats (via de exploitatie) ten laste van de reserve Weerstandsvermogen. Voor voorbereidingskosten geldt een maximale activeringstermijn van vijf jaar. De eerste voorbereidingskosten in de huidige boekwaarde dateren uit 2017. Indien deze grondpositie in 2022 niet verkocht of in exploitatie wordt genomen zullen de voorbereidingskosten moeten worden afgeboekt.

Heemskerkplein (voorheen De Factorij)

Boekwaarde 1-1-2020 gronden	1.350.00	N
Boekwaarde 1-1-2020 overig	-74.808	V
Boekwaarde 1-1-2020 totaal	**1.275.192**	N
Gerealiseerde kosten	40.000	N
Gerealiseerde opbrengsten	5.500	V
Afboeking kosten	0	V
Boekwaarde 31-12-2020	**1.309.692**	N

Het oorspronkelijke integrale plan de Factorij is verlaten. De uitvoering van de ontwikkelingen worden nu per deelplan uitgewerkt. Door deze fasering is de uitvoering eenvoudiger geworden. De opbrengsten van de deelstukken (plan 4 en de kavels aan de Schoolstraat) zullen voldoende moeten zijn om de boekwaarde en de kosten af te dekken. In 2020 is er een nieuwe berekening worden gemaakt inclusief een realisatieprognose in zowel tijd als geld.

*Josephschool Lindenlaan (bouwkavels Achterweg ook bekend als **Villa's Achterweg)***

Boekwaarde 1-1-2020 gronden	34.366	N
Boekwaarde 1-1-2020 overig	130.970	N
Boekwaarde 1-1-2020 totaal	**165.336**	N
Gerealiseerde kosten	0	V
Gerealiseerde opbrengsten	0	V
Boekwaarde 31-12-2020	**165.336**	N

De raad heeft in september 2018 het haalbaarheidsonderzoek vastgesteld voor de herontwikkeling van de oude St. Josephschool naar 6 vrijstaande woningen en een krediet verstrekt om deze herontwikkeling te realiseren. De gemeenteraad heeft tevens in september 2018 per amendement besloten dat de ontwikkeling meervoudig onderhands aanbesteed dient te worden. De aanbesteding is in 2020 afgerond. Met de nieuwe partij wordt een koop- en anterieure overeenkomst afgesloten voor de realisatie van 6 duurzame villa's.

Trompenburg fase II

Boekwaarde 1-1-2019 gronden	0	N
Boekwaarde 1-1-2019 overig	5.841	N
Boekwaarde 1-1-2019 totaal	**5.841**	N
Gerealiseerde kosten	0	N
Gerealiseerde opbrengsten	0	V
Boekwaarde 31-12-2019	**5.841**	N

Eigenhaard heeft via een aanbesteding deze grond verkocht aan Wilma Wonen. De eerste gesprekken over een stedenbouwkundige invulling zijn gaand. Er is in 2020 een anterieure overeenkomst afgesloten

Beukenhof

Boekwaarde 1-1-2020 gronden	1.197	N
Boekwaarde 1-1-2020 overig	22	N
Boekwaarde 1-1-2020 totaal	**1.219**	N
Gerealiseerde kosten	0	N
Gerealiseerde opbrengsten	0	V
Boekwaarde 31-12-2020	**1.219**	N

Er is nog geen concrete uitvoering gegeven aan het Plan van Aanpak Beukenhof 2.0. Uitvoering is afhankelijk van nadere besluitvorming van het college. Op dit moment is er nog geen sprake van grondverkoop.

Samenvatting Materiële Vaste Activa (MVA)

Project	Boekwaarde 1-1-2020			Gerealiseerde		Boekwaarde	
	gronden	overig	**totaal**	kosten	opbrengsten	31-12-2020	
Dever-Zuid en Geestwater	476.433	397.867	**874.300**	80.000	0	**954.300**	N
Raadhuisplein (vh Factorij)	1.350.000	-74.808	**1.275.192**	40.000	5.500	**1.309.692**	N
Josephschool (vh Achterweg)	34.366	130.970	**165.336**	0	0	**165.336**	N
Trompenburg	0	5.841	**5.841**	0	0	**5.841**	N
Beukenhof	1.197	22	**1.219**	0	0	**1.219**	N
Totaal	**1.861.996**	**459.892**	**2.321.887**	**120.000**	**5.500**	**2.436.388**	**N**

Reserves en voorzieningen

Definitie reserves: deze worden aangehouden als buffer voor risico's, om lasten te egaliseren en om te sparen voor toekomstige uitgaven.
Definitie voorziening: er is een bedrag apart gezet voor toekomstige uitgaven die onvermijdelijk zijn, maar waarvan tijdstip en omvang niet exact bekend is.

Het meest essentiële verschil tussen een reserve en een voorziening is dat bij een reserve de Raad de bestemming ervan kan wijzigen. Er is sprake van vrije besteedbaarheid. Bij een voorziening kan dat niet, er is sprake van verplichte bestedingsrichting.

Reserve grondexploitatie

Voor de risico's die de gemeente loopt met betrekking tot het grondbeleid wordt geen aparte reserve grondexploitatie gevormd. Conform beleid (Nota reserve Weerstandsvermogen) wordt de risicoreservering meegenomen bij de bepaling van de hoogte van het algemene weerstandsvermogen.

Voorziening Stadsvernieuwing

Zoals in het BBV is bepaald, mogen verwachte positieve en negatieve resultaten niet worden gesaldeerd en dient er voor verwachte tekorten direct een voorziening te worden getroffen.

Faciliterend Grondbeleid	
Elka	422.838

Financiële begroting

De financiële begroting heeft de volgende doelen:

- autorisatie: na vaststellen door de gemeenteraad goedkeuring geven aan het doen van uitgaven;
- allocatie: keuzes maken voor welke taken de middelen worden ingezet;
- inzicht: verschaffen van inzicht in de financiële begroting (ook op lange termijn).

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn eisen gesteld aan de specifieke informatie die moet zijn opgenomen in de financiële begroting. De bedoeling hiervan is om de transparantie van de gemeentelijke begroting te verhogen. Deze verplichte onderwerpen zijn de uitgangspunten voor de structuur van de programmabegroting.

- Het overzicht van baten en lasten in de begroting
- De uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting.

In het hoofdstuk Programmaplan zijn per programma, onder het kopje 'Wat gaat dit kosten', overzichten opgenomen van de raming van baten en lasten inclusief de beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.
Het BBV schrijft voor dat de overzichten per programma in de financiële begroting ook worden opgenomen in totaaloverzichten. Reden voor het voorschrijven van totaaloverzichten waarin alleen de financiële gegevens van alle programma's inclusief de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien zijn opgenomen, is dat het programmaplan veel beleid bevat, waardoor het zicht op de baten en lasten van de totale begroting veelal niet voldoende zal zijn.

In deze overzichten worden de cijfers gepresenteerd van de jaren 2020 tot en met 2023, zijnde de jaarschijven waarover de begroting en de meerjarenraming gaat.

Naast het totaaloverzicht 'raming van baten en lasten' treft u tevens de volgende totaaloverzichten aan:
1. incidentele baten en lasten;
2. structurele en incidentele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves.

Grondslagen begroting en meerjarenraming

Enkele van de volgende uitgangspunten zijn vastgesteld bij de kadernota 2021, andere zijn opgenomen in de begroting. De tarieven van de gemeentelijke belastingen kunnen nog wijzigingen ondergaan als gevolg van de behandeling van het herstelplan dat is opgenomen in de 1e begrotingswijziging.

Ontwikkeling salarislasten
Gerekend is met een cao-stijgingspercentage per 1 januari 2021 van 2,6%.

Prijzen 2020 voor inkopen, inhuur en leveranties
Hiervoor wordt gehanteerd de inflatie, geharmoniseerde consumentenprijsindex volgens het Centraal Economisch Plan. Deze bedraagt 1,8% voor 2021, zonder automatische toekenning van compensatie.
Renteontwikkeling geld- en kapitaalmarkt
De rente op de geldmarkt wordt geraamd op -0,3% en voor de kapitaalmarkt op 0,6% (10 jaar) in 2021. De omslagrente blijft gehandhaafd op 2%.

Belastingen en retributies
In het coalitieakkoord staat een gezond, solide en toekomstbestendig financieel beleid centraal. Daarbij is het uitgangspunt dat we geen stijging van de lokale lasten willen doorvoeren, tenzij dit door inflatie noodzakelijk is of dat er sprake is van duidelijk aanwijsbare redenen.
Voor belastingen en rechten wordt het inflatiepercentage aangehouden dat voortvloeit uit de CPB-publicaties; dat wil zeggen 1,8%. Voor heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is, als dit binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies geldt het uitgangspunt 100% kostendekkendheid. De belastingvoorstellen worden in december door de raad definitief vastgesteld.

Vervallen precariobelasting kabels en leidingen
Het kabinet heeft de precariobelasting op nutsbedrijven afgeschaft. Per 1 januari 2022 mogen gemeenten deze belasting niet meer heffen op nutsbedrijven.
Het afschaffen van de precariobelasting levert voor alle gemeenten die door deze maatregel worden getroffen een financieel probleem op. Door het Rijk wordt op geen enkele wijze een financiële compensatie verstrekt voor het vervallen van de mogelijkheid om op deze wijze gemeentelijke inkomsten te genereren.
Wij stellen voor de vervallen opbrengst deels te compenseren door die over te hevelen naar de woningeigenaren en eigenaren/gebruikers van bedrijven (niet-woningen) via de OZB, het andere deel dekken we uit de begrotingsresultaten over 2022 en verder. Wij stellen voor om de OZB de komende vier jaren gefaseerd te laten stijgen en de belastingplichtigen gedurende de eerste drie jaren daarvoor te compenseren. Zo willen wij een te grote OZB-verhoging ineens in 2022 voorkomen.

Verbonden partijen
De verbonden partijen stellen individueel een begroting op. Voor al onze gemeenschappelijke regelingen geldt dat zij de Financiële kaderstelling gemeenschappelijke regelingen Hollands-Midden (FKGR) voor begrotingen 2021 volgen.
Voor het jaar 2021 is het percentage vastgesteld voor beloning werknemers op 2,6% en 1,8% voor netto materiele budgetten. De prijsindexatie voor beloning werknemers wordt daarnaast ook eenmalig verhoogd met 1,28% in 2021.

Werkorganisatie HLTsamen

De effecten van beleidsbeslissingen bij de vaststelling van de gemeentebegroting op de werkorganisatie HLTsamen worden als beslispunt in de programmabegroting zichtbaar gemaakt. Vervolgens zal dit via een begrotingswijziging in de HLT-begroting worden verwerkt.

Onvoorzien

Voorheen beschouwden wij het positieve resultaat als de post onvoorzien. In de begroting is een stelpost voor onvoorzien opgenomen van € 100.000.

Overhead

Het percentage voor de overhead, zoals bedoeld in artikel 12 van de Financiële verordening, berekenen we op 17,50%. Dit percentage rekenen we extracomptabel toe aan de kostprijs van rechten en heffingen.

Uitgangspunten

In de programmabegroting 2021 zijn verwerkt:

- alle autonome ontwikkelingen (inflatie, loonstijging etc.)
- de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen
- de wijzigingen van raadsbesluiten
- de wijzigingen van de twee tussentijdse rapportages 2020
- de meicirculaire gemeentefonds 2020 van de algemene uitkering

Overzicht van baten en lasten

In onderstaand overzicht treft u voor de begrotingsjaren 2021-2024, in één totaaloverzicht, de raming van baten en lasten en de beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves per programma, inclusief de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien, aan.

		Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
Programma 1. Vitaliteit	Lasten	-25.187	-29.670	-27.273	-26.924	-26.899	-26.897
	Baten	4.893	6.457	4.455	4.392	4.433	4.458
Saldo		-20.295	-23.213	-22.817	-22.531	-22.465	-22.438
Programma 2. Leefomgeving	Lasten	-13.991	-12.768	-12.527	-12.351	-12.436	-12.604
	Baten	8.109	6.620	7.073	7.136	7.598	7.318
Saldo		-5.882	-6.148	-5.455	-5.215	-4.838	-5.285
Programma 3. Bedrijvigheid	Lasten	-2.487	-2.732	-2.328	-2.100	-2.103	-2.103
	Baten	355	393	393	394	394	394
Saldo		-2.132	-2.339	-1.935	-1.706	-1.709	-1.709
Programma 4. Bestuur en ondersteuning	Lasten	-2.762	-2.157	-2.113	-2.129	-2.145	-2.145
	Baten	519	499	468	468	468	468
Saldo		-2.243	-1.658	-1.645	-1.661	-1.677	-1.677
Saldo programma's		**-30.553**	**-33.358**	**-31.852**	**-31.113**	**-30.690**	**-31.110**
Algemene dekkingsmiddelen:							
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	Saldo	29.035	30.317	30.995	30.973	31.287	31.262
Belastingen overig	Saldo	1.936	1.848	1.849	-298	-298	-298
Overhead	Saldo	-8.838	-9.220	-9.934	-9.929	-9.984	-9.858
Overige baten en lasten	Saldo	-161	-64	103	165	246	246
OZB niet-woningen	Saldo	2.047	2.083	2.169	2.682	2.682	2.682
OZB woningen	Saldo	2.385	2.748	2.862	3.534	3.534	3.534
Treasury	Saldo	748	1.106	1.289	1.358	1.411	1.411
Saldo algemene dekkingsmiddelen		**27.153**	**28.819**	**29.333**	**28.485**	**28.878**	**28.979**
Saldo van baten en lasten		**-3.399**	**-4.539**	**-2.519**	**-2.629**	**-1.812**	**-2.131**
Stortingen in reserves							
1. Vitaliteit	Lasten	-2.099	-1.912	-2.000	-2.108	-2.221	-2.221
2. Leefomgeving	Lasten	-152	0	0	0	0	0

3. Bedrijvigheid	Lasten	-50	0	0	0	0	0
4. Bestuur en ondersteuning	Lasten	0	0	0	0	0	0
Totaal stortingen in reserves		**-2.301**	**-1.912**	**-2.000**	**-2.108**	**-2.221**	**-2.221**
Onttrekkingen reserves							
1. Vitaliteit	Baten	4.235	4.145	4.141	3.771	3.809	3.809
2. Leefomgeving	Baten	1.208	570	410	410	410	410
3. Bedrijvigheid	Baten	90	49	0	0	0	0
4. Bestuur en ondersteuning	Baten	797	220	40	40	0	0
Totaal onttrekkingen uit reserves		**6.331**	**4.984**	**4.591**	**4.221**	**4.219**	**4.219**
Resultaat na bestemming		**631**	**-1.467**	**71**	**-516**	**186**	**-133**

Verschillen tussen de begroting 2021 en de gewijzigde begroting 2020

In de financiële toelichting per programma worden afwijkingen tussen de begroting 2021 en de gewijzigde begroting 2020 toegelicht. Hierbij treft u een overzicht met de belangrijkste verschillen aan.

Programma 1 Vitaliteit

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2020	2021	
Thema Gezondheid & Vitaliteit			
Sportaccommodaties	-2.181	-2.508	-328
Sportbeleid en activering	-1.065	-1.062	3
Volksgezondheid	-1.264	-1.303	-39
Totaal Gezondheid & Vitaliteit	**-4.509**	**-4.872**	**-363**
Thema Onderwijs			
Onderwijshuisvesting	-2.428	-2.656	-228
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-826	-738	88
Openbaar basisonderwijs	-141	-141	0
Totaal Onderwijs	**-3.395**	**-3.536**	**-140**
Thema Sociaal domein			
Inkomensregelingen	-6.336	-4.273	2.064
Wijkteams	-1.373	-1.227	146
Samenkracht en burgerparticipatie	-2.374	-1.616	757
Arbeidsparticipatie	-218	-252	-35
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-1.018	-1.412	-395
Geëscaleerde zorg 18-	-401	-547	-146
Maatwerkdienstverlening 18-	-3.767	-3.579	188
Begeleide participatie	-1.693	-1.663	30
Maatwerkdienstverlening 18+	-4.587	-4.295	291
Totaal Sociaal domein	**-21.766**	**-18.865**	**2.901**
Totaal lasten	**-29.670**	**-27.273**	**2.397**

Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2020	2021	
Thema Gezondheid & Vitaliteit			
Sportaccommodaties	484	396	-88
Totaal Gezondheid & Vitaliteit	**484**	**396**	**-88**
Thema Onderwijs			
Onderwijshuisvesting	319	320	1
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	140	108	-32
Totaal Onderwijs	**459**	**428**	**-31**
Thema Sociaal domein			
Inkomensregelingen	5.504	3.703	-1.801

Samenkracht en burgerparticipatie	10	0	-10
Begeleide participatie	0	-72	-72
Totaal Sociaal domein	**5.514**	**3.631**	**-1.883**
Totaal baten	**6.457**	**4.455**	**-2.002**

Saldo van baten en lasten	**-23.213**	**-22.817**	**395**

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2020	2021	
Toevoegingen reserves	1.912	2.000	-88
Onttrekkingen reserves	-4.145	-4.141	-4
Totaal reserves	**-2.233**	**-2.141**	**-92**

Saldo na resultaatbestemming	**-20.980**	**-20.676**	**303**

Thema/Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema Onderwijs				
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	€ 88		Lagere uitgaven 2021 Onderwijsachterstandenbeleid	€ 30
			In 2020 budget voor aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt	€ 20
			Lager budget 2021 leerlingenvervoer	€ 20
			Overige	€ 18
			subtotaal	**€ 88**
Openbaar basisonderwijs	€ -			
			subtotaal	**€ -**
Onderwijshuisvesting		€ -228	In 2021 budget voor :	
			Sloop Lisbloemschool	€ -150
			Afboeken boekwaarden Lisbloemschool	€ -189
			Vrijvallende kapitaallasten door sloop	€ 34
			Lagere kapitaallasten	€ 101
			Overige	€ -24
			subtotaal	**€ -228**
Totaal thema		**€ -140**	**Totaal thema**	**€ -140**
Thema Sociaal domein				
Arbeidsparticipatie		€ -35	Stijging reintegratiekosten SPW (compensatie via gemeentefonds)	€ -35
			subtotaal	**€ -35**
Wijkteams	€ 146		In 2020 incidenteel budget lokaal loket	€ 52

Thema/Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
			In 2020 incidenteel budget pilot preventie jeugd en uitvoeringsplan tegen huiselijk geweld	€ 40
			In 2020 incidenteel budget tbv ontschotting	€ 25
			Overige	€ 29
			subtotaal	**€ 146**
Geëscaleerde zorg 18-	€ -	€ -146	Dit nadeel moet in samenhang gezien worden met taakveld maatwerkdienstverlening 18+	€ -146
			subtotaal	**€ -146**
Begeleide participatie	€ 30		Lagere bijdrage GR KDB	€ 30
			subtotaal	**€ 30**
Inkomensregelingen	€ 2.064		Doorbetaling TOZO in 2020	€ 1.833
			Lagere bijdrage HLT samen	€ 96
			In 2020 incidenteel budget beschikbaar voor project Meedoen	€ 131
			Overige	€ 4
			subtotaal	**€ 2.064**
Maatwerkdienstverlening 18-	€ 188		Dit voordeel moet in samenhang gezien worden met taakveld maatwerkdienstverlening 18+	€ 188
			subtotaal	**€ 188**
Maatwerkdienstverlening 18+/maatwerkvoorziening (WMO)		€ -104	Begroting ISD WMO	€ -104
			subtotaal	**€ -104**
Samenkracht en burgerparticipatie	€ 757		In 2020 incidenteel budget Maatschappelijke zorg	€ 86
			In 2020 incidenteel budget tbv noodfonds corona maatschappelijke instellingen	€ 400
			In 2020 incidenteel budget vernieuwingsprogramma WMO	€ 296
			Overige	€ -25
			subtotaal	**€ 757**
Totaal thema		**€ 2.900**	**Totaal thema**	€ 2.900
Thema Sport en gezondheid				
Sportaccommodaties		€ -328	Hogere afschrijvingslasten	€ -328
			subtotaal	**€ -328**
Sportbeleid en activering	€ 3		Overige	€ 3
			subtotaal	**€ 3**
Volksgezondheid		€ -39	Hogere bijdrage RDOG	€ -39
			subtotaal	**€ -39**
Totaal thema		**€ -364**	**Totaal thema**	**€ -364**
Totaal lasten	**€ 2.396**			**€ 2.396**
Baten				
Thema Onderwijs				
Onderwijsbeleid en leerlingzaken		€ -32	Lagere Rijksbijdrage OAB	€ -32
			subtotaal	**€ -32**

Thema/Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Onderwijshuisvesting	€ 1		Overige	€ 1
			subtotaal	**€ 1**
Totaal thema	**€ -31**		**Totaal thema**	**€ -31**
Thema Sociaal domein				
Inkomensregelingen		€ -1.801	Rijksbijdrage TOZO in 2020	€ -1.834
			Overige	€ 33
			subtotaal	**€ -1.801**
Samenkracht en burgerparticipatie		€ -10	Overige	€ -10
			subtotaal	**€ -10**
Begeleide participatie		€ -72	Taakmutatie Algemene uitkering participatie budget	€ -72
			subtotaal	**€ -72**
Totaal thema	**€ -1.883**		**Totaal thema**	**€ -1.883**
Thema Sport & Gezondheid				
Sportaccommodaties		€ -88	In 2020 extra inkomsten doorbelasting energiekosten	€ -64
			Overige	€ -24
			subtotaal	**€ -88**
Totaal thema	**€ -88**		**Totaal thema**	**€ -88**
Totaal baten	**€ -2.002**			**€ -2.002**
Reserves				
Toevoegingen reserves		€ -88	Overige	€ -88
			Totaal toevoegingen	€ -88
Onttrekkingen reserves		€ -5	Overige	€ -5
			Totaal onttrekkingen	€ -5
	€ -	€ -93		€ -93
Eindtotaal	**€ 301**			**€ 301**

Programma 2 Leefomgeving

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2020	2021	
Thema Mobiliteit			
Verkeer en vervoer	-2.420	-2.333	87
Parkeren	-98	-105	-7
Totaal Mobiliteit	**-2.518**	**-2.438**	**80**
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-1.462	-1.281	182
Afval	-2.440	-2.857	-416
Riolering	-1.599	-1.518	81
Milieubeheer	-958	-960	-2
Begraafplaatsen en crematoria	-3	-3	0
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	**-6.462**	**-6.618**	**-156**
Thema Veiligheid			
Openbare orde en veiligheid	-667	-633	34
Crisisbeheersing en brandweer	-1.635	-1.615	21
Totaal Veiligheid	**-2.303**	**-2.248**	**55**
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	-731	-715	15
Ruimtelijke ordening	-754	-508	247
Totaal Wonen	**-1.485**	**-1.223**	**262**
Totaal lasten	**-12.768**	**-12.527**	**241**

Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2020	2021	
Thema Mobiliteit			
Verkeer en vervoer	162	158	-4
Parkeren	4	4	0
Totaal Mobiliteit	**166**	**162**	**-4**
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	53	53	0
Afval	3.295	3.860	564
Riolering	2.476	2.401	-75
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	**5.824**	**6.314**	**489**
Thema Veiligheid			
Openbare orde en veiligheid	36	40	4

Crisisbeheersing en brandweer	110	110	0
Totaal Veiligheid	**146**	**150**	**4**
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	484	447	-37
Totaal Wonen	**484**	**447**	**-37**
Totaal baten	**6.620**	**7.073**	**452**

Saldo van baten en lasten	**-6.148**	**-5.455**	**693**

Reserves	**Begroting**	**Begroting**	**Verschil**
	2020	2021	
Toevoegingen reserves			
Onttrekkingen reserves	-570	-410	-160
Totaal reserves	**-570**	**-410**	**-160**

Saldo na resultaatbestemming	**-5.578**	**-5.045**	**533**

Thema/Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema Openbare orde en veiligheid				
Openbare orde en veiligheid	€ 34		verlaging budget uitvoeren veiligheidsbeleid	€ 20
			einde van de Pilot Zorg en Veiligheid Jeugd	€ 19
			overig	€ -5
			subtotaal	€ 34
Crisisbeheersing en brandweer	€ 21		bijdrage VRHM	€ 34
			onderhoudskosten brandweerkazerne	€ -13
			subtotaal	€ 21
Totaal thema	**€ 55**		**Totaal thema**	**€ 55**
Thema Openbare ruimt en duurzaamheid				
Afval		€ -416	stijgende verwerkingskosten afval	**€ -342**
			Kunststofinzameling is niet opgenomen in uniforme tarieven	**€ -74**
			subtotaal	**€ -416**
Milieubeheer		€ -3	Verlaging budget duurzaamheid	€ 30
			Verhogin begroting ODWH	€ -33
			subtotaal	€ -3
Openbaar groen en recreatie	€ 87		Activeren aanleg/vervangen speelruimte	€ 70
			overig	€ 17
			subtotaal	€ 87
Begraafplaatsen en crematoria	€ -			
			subtotaal	€ -
Riolering	€ 81		Sociaal plan met Meerlanden is komen te vervallen	€ 95
			overig	€ -14
			subtotaal	€ 81
Totaal thema		**€ -251**	**Totaal thema**	**€ -251**
Thema Mobiliteit				
Verkeer en vervoer	€ 86		mobiliteitsplan	€ 88
			scan toegangelijkheid buitenruimte is afgerond	€ 80
			Verlaging budget oplevering LIOR	€ 20
			hoger afschrijvingslasten wegen	€ -68
			lagere onderhoudslasten openbare verlichting	€ 19
			lagere raming kosten electra	€ 35
			Extra capaciteit	€ -75
			overige	€ -13
			subtotaal	€ 86
Parkeren		€ -7	overig	€ -7
			subtotaal	€ -7
Totaal thema		**€ 79**	**Totaal thema**	**€ 79**
Thema wonen				
Wonen en bouwen	€ 15		lagere kosten woonvisie	€ 8
			overig	€ 7
			subtotaal	€ 15

Thema/Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Ruimtelijke ordening	€ 247		Lagere kosten omgevingswet	€ 247
			subtotaal	€ 247
Totaal thema		**€ 262**	**Totaal thema**	**€ 262**
Totaal lasten		**€ 145**		**€ 145**
Baten				
Thema openbare orde en veiligheid				
Openbare orde en veiligheid	€ 4		overig	€ 4
			subtotaal	€ 4
Crisisbeheersing en brandweer	€ -			
			subtotaal	€ -
Totaal thema		**€ 4**	**Totaal thema**	**€ 4**
Thema Openbare ruimt en duurzaamheid				
Afval	€ 564		hogere vergoeding afvalverwerking	€ 376
			baten afvalstoffenheffinf	€ 200
			overig	€ -12
			subtotaal	€ 564
Riolering		€ -75	Rioolheffing woningen	€ -75
			subtotaal	€ -75
Totaal thema	**€ 489**		**Totaal thema**	**€ 489**
Thema Mobiliteit				
Verkeer en vervoer		€ -4	overig	**€ -4**
			subtotaal	€ -4
Totaal thema		**€ -4**	**Totaal thema**	**€ -4**
Thema wonen				
Wonen en bouwen		€ -37	verlaging opbrengsten leges	€ -37
			subtotaal	€ -37
Ruimtelijke ordening	€ -			
			subtotaal	€ -
Totaal thema	**€ -37**		**Totaal thema**	**€ -37**
Totaal baten	**€ 452**			**€ 452**
Reserves				
Toevoegingen reserves				
			subtotaal	€ -
Onttrekkingen reserves				
			subtotaal	€ -
Totaal reserves		**€ -**		**€ -**
Eindtotaal	**€ 597**			**€ 597**

Programma 3 Bedrijvigheid

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2020	2021	
Thema Kunst & Cultuur			
Media	-688	-697	-9
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-610	-311	299
Cultureel erfgoed	-46	-20	26
Musea	-77	-77	0
Totaal Kunst & Cultuur	**-1.420**	**-1.105**	**315**
Thema Regionale economie			
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-38	-33	5
Economische promotie	-148	-143	5
Economische ontwikkeling	-1.126	-1.047	79
Totaal Regionale economie	**-1.312**	**-1.223**	**89**
Totaal lasten	**-2.732**	**-2.328**	**405**

Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2020	2021	
Thema Kunst & Cultuur			
Media	233	233	0
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	24	23	-1
Totaal Kunst & Cultuur	**257**	**256**	**-1**
Thema Regionale economie			
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	13	13	0
Economische promotie	123	124	1
Totaal Regionale economie	**136**	**137**	**1**
Totaal baten	**393**	**393**	

Saldo van baten en lasten	**-2.339**	**-1.935**	**405**

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2020	2021	
Toevoegingen reserves			
Onttrekkingen reserves	-49		-49
Totaal reserves	**-49**		**-49**

Saldo na resultaatbestemming	**-2.290**	**-1.935**	**355**

Analyse Bedrijvigheid	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Regionale economie				
Economische promotie		€ -3		
			overige	€ -3
			subtotaal	€ -3
Totaal thema	**€ -**	**€ -3**	**Totaal thema**	**€ -3**
Thema Kunst en cultuur				
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	€ 299		taakherziening accommodatiebeleid	€ 269
			lagere kosten cultuur algemeen	€ 20
			overige	€ 10
			subtotaal	€ 299
Cultureel erfgoed	€ 26		lagere kosten erfgoed en monumenten	€ 26
			subtotaal	€ 26
Media		€ -9		
			overige	€ -9
			subtotaal	€ -9
Totaal thema	**€ 316**		**Totaal thema**	**€ 316**
Thema regionale economie				
Economische ontwikkelingen	€ 79		lagere lasten gebiedsprogramma	€ 79
			subtotaal	€ 79
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	€ 5			
			overige	€ 5
			subtotaal	€ 5
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	€ -			
			subtotaal	€ -
Totaal thema	**€ 84**		**Totaal thema**	**€ 84**
Totaal lasten	**€ 397**			**€ 397**
Baten				
Totaal baten	**€ -**			**€ -**
Reserves				
Onttrekkingen reserves				
			subtotaal	€ -
Totaal reserves		**€ -**		**€ -**
Eindtotaal	**€ 397**			**€ 397**

Programma 4 Bestuur en ondersteuning

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2020	2021	
Thema Dienstverlening			
Beheer overige gebouwen en gronden	-115	-110	5
Burgerzaken	-532	-543	-12
Totaal Dienstverlening	**-646**	**-653**	**-6**
Thema Regionale samenwerking			
Bestuur	-1.511	-1.460	50
Totaal Regionale samenwerking	**-1.511**	**-1.460**	**50**
Totaal lasten	**-2.157**	**-2.113**	**44**

Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2020	2021	
Thema Dienstverlening			
Beheer overige gebouwen en gronden	153	138	-15
Burgerzaken	346	330	-16
Totaal Dienstverlening	**499**	**468**	**-31**
Totaal baten	**499**	**468**	**-31**

Saldo van baten en lasten	**-1.658**	**-1.645**	**13**

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2020	2021	
Toevoegingen reserves			
Onttrekkingen reserves	-220	-40	-180
Totaal reserves	**-220**	**-40**	**-180**

Saldo na resultaatbestemming	**-1.438**	**-1.605**	**-167**

Thema/Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema dienstverlening				
Burgerzaken		€ -11	Presentiegelden i.v.m. verkiezingsjaar 2021	€ -16
			Overig	€ 5
			subtotaal	€ -11
Beheer overige gebouwen en gronden	€ 5		Overig	€ 5
			subtotaal	€ 5
Totaal thema		**€ -6**	**Totaal thema**	**€ -6**
Thema Regionale samenwerking				
Bestuur			Stuctureel budget eindheffing WKR	€ 45
			Overig	€ 5
	€ 50		**subtotaal**	€ 50
Totaal thema		**€ 50**	**Totaal thema**	**€ 50**
Totaal lasten		**€ 44**		**€ 44**
Baten				
Thema Dienstverlening				
Burgerzaken			Verhoging te verwachten leges reisdocumenten	€ 40
			Verlaging te verwachten leges rijbewijzen	€ -36
			Verlaging te verwachten leges naturalisatie	€ -10
			Overig	€ -10
		€ -16	**subtotaal**	€ -16
Beheer overige gebouwen en gronden	€ 15		Verlaging verhuuropbrengsten strategisch/leegstand vastgoed	€ 15
			subtotaal	€ 15
Totaal thema	**€ 15**		**Totaal thema**	**€ 15**
Totaal baten	**€ 15**			**€ 15**
Reserves				
Toevoegingen reserves	€ -			
			subtotaal	€ -
Onttrekkingen reserves	€ -			
			subtotaal	€ -
Totaal reserves	**€ -**	**€ -**		**€ -**
Eindtotaal		**€ 59**		**€ 59**

Algemene dekkingsmiddelen

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2020	2021	
Thema Algemene dekkingsmiddelen			
Overhead	-9.220	-9.934	714
Overige baten en lasten	-64	103	-167
Treasury	253	442	-189
Belastingen overig	-414	-414	0
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	**-9.444**	**-9.802**	**358**
Totaal lasten	**-9.444**	**-9.802**	**358**

Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2020	2021	
Thema Algemene dekkingsmiddelen			
Treasury	854	846	7
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	30.317	30.995	-678
OZB niet-woningen	2.083	2.169	-86
OZB woningen	2.748	2.862	-114
Belastingen overig	2.262	2.263	-1
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	**38.264**	**39.135**	**-871**
Totaal baten	**38.264**	**39.135**	**-871**

Saldo voor resultaatbestemming			**-513**

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2020	2021	
Toevoegingen reserves	-9.444	-9.802	358
Onttrekkingen reserves	38.264	39.135	-871
Totaal reserves	**28.819**	**29.333**	**-513**

Saldo na resultaatbestemming	**28.819**	**29.333**	**-513**

Thema/Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema Algemene middelen				
Overhead	714		De kosten van het gemeentehuis zijn lager door verminderderde afschrijvingslasten.	€ -52
			De doorbelasting van HLTsamen zijn hoger door hoofdzakelijk het weer zelf uitvoeren van de werkzaamheden door de Buitendienst Lisse.	€ 837
			Overige verschillen door verminderde stelposten	€ -71
			subtotaal	€ 714
Tresury	-189		Er zijn lagere rentelasten.	€ -189
			subtotaal	€ -189
Belastingen overig	0			
			subtotaal	€ -
Overige baten en lasten	-167		Een stelpost is opgevoerd voor vermindering subsidies.	€ -42
			De stelpost voor het sociaalplan Meerlanden is verhoogd van €75.000 naar € 150.000.	€ -75
			Verwacht wordt dat er meer interne uren ten laste van de investeringen kunnen worden gebracht.	€ -50
			subtotaal	€ -167
Totaal lasten	**358**			**€ 358**
Baten				
Thema Algemene middelen				
Treasury	7		Overige	€ 7
			subtotaal	€ 7
Belastingen overig	-1		Overige	€ -1
			subtotaal	€ -1
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-678		De algemene uitkering is gebaseerd op de Meicirculaire en komt voor 2021 hoger uit dan in 2020.	€ -678
			subtotaal	€ -678
OZB niet-woningen	-86		Meeropbrengsten uit OZB niet-woningen.	€ -86
			subtotaal	€ -86
OZB woningen	-114		Meeropbrengsten uit OZB woningen door areaaluitbreiding en inflatie.	€ -114
			subtotaal	€ -114
Totaal baten	**-871**			**€ -871**
Reserves				
Saldo mutaties reserves	513		Overige	€ 513
			subtotaal	€ 513
Totaal reserves	**513**			**€ 513**
Eindtotaal	**0**			€ 0

Overzicht van incidentele baten en lasten

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Begroting		Begroting		Begroting		Begroting	
(- = nadeel)	2021		2022		2023		2024	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Programma Vitaliteit								
Kadernota:								
Ontschottingsbudget CJG	-17							
Armoede/lokale minimaregelingen	-33							
Bestaand beleid:								
Autonome ontwikkelingen Basis onderwijs	-305							
Subtotaal programma 1	***-355***	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Programma Leefomgeving								
Kadernota:								
Exploitatie Milieustraat 3.0	-10							
Nieuw beleid:								
Onderzoekskosten station Lisse	-50							
Onderzoek station Lisse, extra FTE	-25							
Implementatie Omgevingswet	-80							
Integrale handhaving huisvesting Moelanders	-94							
Bestaand beleid:								
Straatmeubilair kosten onderhoud	-3		-3					
Mobiliteitsplan	-35							
Maken van visie op verblijfsrecreatie	-10		-10					
Duurzaamheidsbeleid uitvoeren 0,5 fte	-40		-40					
Duurzaamheid uitvoeringsbudget	-40							
Woonvisie	-10							
Ondermijning	-94							
Duurzaamheid Algemene reserve				-				
Subtotaal programma 2	***-491***	**-**	***-53***	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Programma Bedrijvigheid								
Kadernota:								
Revitalisering Dorpshart	-50							
Bestaand beleid:								
Brede economische agenda	-187							
Subtotaal programma 3	***-237***	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Programma Bestuur en ondersteuning								

Kadernota:								
Bestaand beleid:								
Participatie	-10							
Precariobelasting								
IT (Ipads) raad			-8					
Wethouders integriteitsonderzoek			-5					
Subtotaal programma 4	***-10***	**-**	***-13***	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal incidentele baten en lasten	**-1.093**	**-**	**-66**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

Structureel begrotingsevenwicht

bedragen x €1000

Programma	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
	2021	**2021**	**2021**	**2022**	**2022**	**2022**
Vitaliteit	-27.273	4.455	-22.818	-26.924	4.392	-22.532
Leefomgeving	-12.527	7.073	-5.454	-12.351	7.136	-5.215
Bedrijvigheid	-2.328	393	-1.935	-2.100	394	-1.706
Bestuur en ondersteuning	-2.014	468	-1.546	-2.029	468	-1.561
Totaal lasten en baten	**-44.142**	**12.389**	**-31.753**	**-43.404**	**12.390**	**-31.014**
Algemene dekkingsmiddelen	132	39.135	39.267	270	38.144	38.414
Overhead	-9.934		-9.934	-9.929		-9.929
Onvoorzien	-100		-100	-100		-100
Subtotaal	-54.044	51.524	-2.520	-53.163	50.534	-2.629
Mutaties reserves	-2.000	4.591	2.591	-2.108	4.221	2.113
Saldo incl. mutaties reserves	-56.044	56.115	71	-55.271	54.755	-516
Correctie incidentele baten en last	1.093	-	1.093	66	-	66
Structureel resultaat begroting	**-54.951**	**56.115**	**1.164**	**-55.205**	**54.755**	**-450**

bedragen x €1000

Programma	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
	2023	**2023**	**2023**	**2024**	**2024**	**2024**
Vitaliteit	-26.899	4.433	-22.466	-26.897	4.458	-22.439
Leefomgeving	-12.436	7.598	-4.838	-12.604	7.318	-5.286
Bedrijvigheid	*-2.103*	394	-1.709	-2.103	394	-1.709
Bestuur en ondersteuning	-2.045	468	-1577	-2.044	468	-1.576
Totaal lasten en baten	**-43.483**	**12.893**	**-30.590**	**-43.648**	**12.638**	**-31.010**
Algemene dekkingsmiddelen	412	38.450	38.862	412	38.425	38.837
Overhead	-9.984		-9.984	-9.858		-9.858
Onvoorzien	-100		-100	-100		-100
Subtotaal	-53.155	51.343	-1.812	-53.194	51.063	-2.131
Mutaties reserves	-2.221	4.219	1.998	-2.221	4.219	1.998
Saldo incl. mutaties reserves	-55.376	55.562	186	-55.415	55.282	-133
Correctie incidentele baten en last	-	-	-	-	-	-
Structureel resultaat begroting	**-55.376**	**55.562**	**186**	**-55.415**	**55.282**	**-133**

Geprognosticeerde balans

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo is in het nieuwe BBV een geprognosticeerde balans voorgeschreven. Dat geeft de raad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen, en in de financieringsbehoefte. Dit zorgt ervoor dat er in de beleidsvoorbereiding, de sturing en beheersing meer aandacht is voor het EMU-saldo.

(bedragen x € 1.000)

Activa	rek. 2019	begr. 2020	begr. 2021	begr. 2022	begr. 2023	begr. 2024
VASTE ACTIVA						
materiële vaste activa						
met economisch nut	73.194	94.768	77.990	76.972	75.340	72.090
met economisch nut, waarvoor wordt geheven	16.120		20.325	19.799	20.093	20.382
met maatschappelijk nut	3.221		9.050	10.463	11.533	11.595
sub-totaal materiële vaste activa	92.535	94.768	107.365	107.234	106.966	104.067
financiële vaste activa						
Len.openb.lich, won.bouw, deelnemingen,overig	767	766	713	685	655	624
Overige langlopende leningen	7.791	7.258	7.104	6.770	6.437	6.104
Uitzettingen > 1 jaar						
kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	1.322	1.322	1.322	1.322	1.322	1.322
sub-totaal financiële vaste activa	9.880	9.346	9.139	8.777	8.414	8.050
Totaal vaste activa	102.415	104.114	116.504	116.011	115.380	112.117
VLOTTENDE ACTIVA						
onderhanden werk, gronden in exploitatie						
voorraad overige grond en hulpstoffen						
sub-totaal voorraden	-	-	-	-	-	-
vorderingen op openbare lichamen	10.785	14.862	10.000	10.000	10.000	10.000
overige vorderingen						
liquide middelen	367		500	500	500	500
overlopende activa	1.835	2.141	1.500	1.500	1.500	1.500
Totaal vlottende activa	12.987	17.003	12.000	12.000	12.000	12.000
Totaal ACTIVA	**115.402**	**121.117**	**128.504**	**128.011**	**127.380**	**124.117**

Passiva	rek. 2019	begr. 2020	begr. 2021	begr. 2022	begr. 2023	begr. 2024
EIGEN VERMOGEN						
algemene reserves	1.689	1.469	1.429	1.389	1.389	1.389
bestemmingsreserves	21.374	19.340	16.804	14.746	12.763	10.780
nog te bestemmen resultaat	417		71	-516	186	-132
sub-totaal eigen vermogen	23.480	20.809	18.304	15.619	14.338	12.037
VOORZIENINGEN	6.798	7.309	7.543	7.810	7.928	7.847
VASTE SCHULDEN	70.007	76.192	88.821	88.251	89.463	88.573
Totaal vaste passiva	100.285	104.310	114.668	111.680	111.729	108.457
VLOTTENDE PASSIVA						
Netto vlottende schulden	10.702	12.372	9.821	12.301	11.502	11.511
overlopende passiva	4.415	4.434	4.000	4.000	4.000	4.000
Totaal vlottende passiva	15.117	16.806	13.821	16.301	15.502	15.511
Totaal PASSIVA	**115.402**	**121.117**	**128.489**	**127.981**	**127.231**	**123.968**

EMU saldo

Sinds 2006 zijn gemeenten verplicht een raming van de eigen bijdrage aan het EMU-saldo op te nemen. (EMU staat voor Economische en Monetaire Unie.) Aanleiding hiervoor was de overschrijding van de norm van het EMU-tekort van 3% waar Nederland in het verleden mee werd geconfronteerd. Om de cijfers tussen verschillende landen goed te vergelijken zijn in de Europese Unie afspraken gemaakt over de wijze van berekening van het EMU-saldo.

Het EMU-saldo wordt berekend op kasbasis, dus de feitelijke geldstromen die in een jaar plaatsvinden. Een negatief EMU-saldo wil niet zeggen dat de gemeente onmiddellijk een probleem heeft, omdat de gemeente werkt met het baten- en lastenstelsel.

	EMU saldo prognose (x € 1.000)		2021	2022	2023	2024
1	Exploitatiesaldo voor toevoeging aan (+) cq onttrekking uit reserves (-)	-/+	2.519	2.629	1.812	2.131
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	+	5.390	5.565	5.728	5.926
3	Bruto dotaties aan de voorzieningen ten laste van de exploitatie	+	1.172	1.173	1.129	981
4	Uitgaven aan investeringen in (im) materiële vaste activa	-	3.459	4.265	4.220	1.666
5	De in mindering op 4 gebrachte bijdragen van Rijk, Provincie, EU en ov.	+	0	0	0	0
6a	Verkoopopbrengsten uit desinvesteringen in (im) materiële vaste activa	+	0	0	0	0
6b	Boekwinst op desinvesteringen in (im) materiële vaste activa	-	0	0	0	0
7	Uitgaven aan aankoop van grond en uitgaven van bouwrijp maken	-	0	0	0	0
8a	Verkoopopbrengsten van grond	+	0	0	0	0
8b	Boekwinst op grondverkopen	-	0	0	0	0
9	Betalingen ten laste van voorzieningen	-	863	893	887	1.163
10	Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen	-	0	0	0	0
	Geraamd EMU-saldo		4.759	4.209	3.562	6.209

Investeringen 2021-2024

Omschrijving investering	Invest. 2021	Invest 2022	Invest. 2023	Invest. 2024	Afschr term
Gebiedsprogramma	50.000				20
Gebiedsprogramma		25.000			20
Gebiedsprogramma			25.000		20
Renovatie Blokhuis	170.000				15
Reconstructies	455.000				40
Reconstructie Heereweg/ Laan van Rijckevorsel		455.000	0		40
Reconstructies			455.000		40
Reconstructies				455.000	40
Ophoging Zeeheldenwijk Van Speyckstraat	248.000				40
Duurzaam Veilig	37.500				40
Duurzaam Veilig		37.500			40
Verkeersstructuur		818.000			40
Verkeersstructuur	0		818.000		40
Uitritconstructie Broekweg Kanaalstraat Van Speykstraat	55.000		0		40
Uitritconstructie Heereweg Lindenlaan	40.000		0		40
Verlichtingsplan, armaturen	177.000				20
Verlichtingsplan, armaturen		181.000			20
Verlichtingsplan, armaturen			219.000		20
Verlichtingsplan, armaturen				191.000	20
Vervangen 2 voetgangersbruggen		130.000			35
Vervangen voetgangersbrug Grote Beer Weegschaal			93.000		35
Vervangen bomen Voerman	130.000				20
Vervangen groen		250.000			20
GRP, drukriolering 3e Poellaan, Jachthavendam en Rijckevorsel		15.000			15
GRP, individuele behandeling afvalwater Loosterweg Noord 2J		9.000			15
GRP, randvoorziening Tasmanstraat		65.000			15
GRP, rioolgemalen Van der Veldstraat en Grevelingstraat		61.000			15
GRP,drukriol. buitengebied aanleg 1985 electromechanisch			916.000		15
GRP, rioolgemalen Driehuizenpark/De Engel electromechanisch			63.000		15
GRP, verbetering vrijvervalriolering	1.157.000				50
GRP, verbetering vrijvervalriolering		218.000			50
GRP, verbetering vrijvervalriolering			1.631.000		50
GRP, verbetering vrijvervalriolering				829.000	50
GRP, rioolgemaal Blinkerd Meerenburgh Frans Halsstraat				191.000	15
Vernieuwbouw Lisbloemschool	150.000	0			40
Vernieuwbouw Lisbloemschool	0	2.000.000			40
Vervangen kunstgrasvelden FC Lisse	759.000				10
Vervanging vloerbedekking raadzaal	30.000				10
TOTAAL	3.458.500	4.264.500	4.220.000	1.666.000	

Reserves en voorzieningen 2021-2024

Overzicht van reserves

bedragen x € 1.000

Saldo 1 januari	2021	bij	af	2022	bij	af	2023	bij	af	2024
Algemene reserve	1.469		-40	1.429		-40	1.389			1.389
Bestemmingsreserves:										
Weerstandsvermogen	2.735			2.735			2.735			2.735
Verkoop gronden	0			0			0			0
Overhevelen budgetten	249		-20	229		-20	209		-20	189
IHP/Accommodatiebeleid	14.578	2.000	-4.106	12.472	2.108	-3.736	10.844	2.221	-3.774	9.291
Regionaal Invest.fonds	1.697		-410	1.287		-410	877		-410	467
Keukenhofbijdrage	0			0			0			0
Arbeidsgerelateerde kost.	81			81			81			81
Totaal bestemmingsreserve	19.340	2.000	-4.536	16.804	2.108	-4.166	14.746	2.221	-4.204	12.763
Totaal	**20.809**	**2.000**	**-4.576**	**18.233**	**2.108**	**-4.206**	**16.135**	**2.221**	**-4.204**	**14.152**

Overzicht van voorzieningen

bedragen x € 1.000

Saldo 1 januari	2021	bij	af	2022	bij	af	2023	bij	af	2024
Stadsvernieuwing	476			476			476			476
Baggeren	291	70	-58	303	70	-24	349	70	-70	349
Reiniging	0	14		14	9		23	10		32
Riolering	1.431		-2	1.429	4		1.433		-41	1.392
M.O.P. Gebouwen	706	159	-203	662	159	-241	580	159	-210	529
M.O.P. Accommodaties	308	305	-70	543	305	-34	814	305	-124	995
Herplantplicht bomen	16			16			16			16
Beschoeiïngen	370	149	-149	370	149	-149	370	149	-149	370
M.O.P Bruggen	63	56	-37	82	56	-37	101	56	-37	120
Pensioenen wethouders	2.797			2.797			2.797			2.797
Wegen	851	620	-620	851	620	-620	851	620	-620	851
Totaal voorzieningen	**7.309**	**1.373**	**-1.139**	**7.543**	**1.372**	**-1.105**	**7.810**	**1.369**	**-1.251**	**7.928**

Totaal van reserves en voorzieningen

bedragen x € 1.000

Saldo 1 januari	2021	bij	af	2022	bij	af	2023	bij	af	2024
Reserves	20.809	2.000	-4.576	18.233	2.108	-4.206	16.135	2.221	-4.204	14.152
Voorzieningen	7.309	1.373	-1.139	7.543	1.372	-1.105	7.810	1.369	-1.251	7.928
TOTAAL	**28.118**	**3.373**	**-5.715**	**25.776**	**3.480**	**-5.311**	**23.945**	**3.590**	**-5.455**	**22.080**

Bijlage 1 Overzicht baten en lasten per taakveld

De Financiële verordening bepaalt dat u autoriseert op het niveau van taakvelden. Een overzicht van lasten en baten op het niveau van taakvelden mag om die reden niet ontbreken.

Bedragen x € 1.000

Taakvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Afval						
Lasten	-2834	-2.440	-2.857	-2.951	-3.048	-3.148
Baten	3172	3.295	3.860	3.960	4.057	4.157
Saldo	338	855	1.003	1.009	1.009	1.009
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds						
Lasten	0					
Baten	29035	30.317	30.995	30.973	31.287	31.262
Saldo	29035	30.317	30.995	30.973	31.287	31.262
Arbeidsparticipatie						
Lasten	-193	-218	-252	-257	-264	-264
Baten	0					
Saldo	-193	-218	-252	-257	-264	-264
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen						
Lasten	-61	-38	-33	-33	-33	-33
Baten	8	13	13	13	13	13
Saldo	-53	-25	-20	-20	-20	-20
Begeleide participatie						
Lasten	-1767	-1.693	-1.663	-1.590	-1.550	-1.550
Baten	0		-72	-105	-67	-42
Saldo	-1767	-1.693	-1.735	-1.695	-1.617	-1.592
Begraafplaatsen en crematoria						
Lasten	3	-3	-3	-3	-3	-3
Baten	0					
Saldo	3	-3	-3	-3	-3	-3
Beheer overige gebouwen en gronden						
Lasten	-126	-115	-110	-110	-110	-110
Baten	138	153	138	138	138	138
Saldo	12	38	28	28	28	28

Taakvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Belastingen overig						
Lasten	-385	-414	-414	-414	-414	-414
Baten	2321	2.262	2.263	116	116	116
Saldo	1936	1.848	1.849	-298	-298	-298
Bestuur						
Lasten	-2100	-1.511	-1.460	-1.476	-1.460	-1.460
Baten	91					
Saldo	-2009	-1.511	-1.460	-1.476	-1.460	-1.460
Burgerzaken						
Lasten	-537	-532	-543	-543	-575	-575
Baten	290	346	330	330	330	330
Saldo	-247	-185	-213	-213	-245	-245
Crisisbeheersing en brandweer						
Lasten	-1492	-1.635	-1.615	-1.615	-1.615	-1.615
Baten	108	110	110	110	110	110
Saldo	-1384	-1.525	-1.505	-1.505	-1.505	-1.505
Cultureel erfgoed						
Lasten	-34	-46	-20	-20	-20	-20
Baten	0					
Saldo	-34	-46	-20	-20	-20	-20
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie						
Lasten	-528	-610	-311	-309	-312	-312
Baten	24	24	23	23	23	23
Saldo	-504	-586	-288	-286	-289	-289
Economische ontwikkeling						
Lasten	-964	-1.126	-1.047	-822	-822	-822
Baten	0					
Saldo	-964	-1.126	-1.047	-822	-822	-822
Economische promotie						
Lasten	-131	-148	-143	-143	-143	-143
Baten	129	123	124	125	125	125
Saldo	-2	-25	-19	-18	-18	-18
Fysieke bedrijfsinfrastructuur						

Taakvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Lasten	-10					
Baten	0					
Saldo	-10					
Geëscaleerde zorg 18-						
Lasten	-338	-401	-547	-547	-547	-547
Baten	0					
Saldo	-338	-401	-547	-547	-547	-547
Geëscaleerde zorg 18+						
Lasten	0					
Baten	0					
Saldo	0					
Inkomensregelingen						
Lasten	-4389	-6.336	-4.273	-4.240	-4.240	-4.240
Baten	3709	5.504	3.703	3.670	3.670	3.670
Saldo	-680	-832	-569	-569	-569	-569
Maatwerkdienstverlening 18-						
Lasten	-3355	-3.767	-3.579	-3.579	-3.579	-3.579
Baten	23					
Saldo	-3332	-3.767	-3.579	-3.579	-3.579	-3.579
Maatwerkdienstverlening 18+						
Lasten	-4196	-4.587	-4.295	-4.295	-4.295	-4.295
Baten	0					
Saldo	-4196	-4.587	-4.295	-4.295	-4.295	-4.295
Maatwerkvoorzieningen (WMO)						
Lasten	-875	-1.018	-1.412	-1.412	-1.412	-1.412
Baten	0					
Saldo	-875	-1.018	-1.412	-1.412	-1.412	-1.412
Media						
Lasten	-674	-688	-697	-697	-697	-697
Baten	194	233	233	233	233	233
Saldo	-480	-455	-464	-464	-464	-464
Milieubeheer						
Lasten	-827	-958	-960	-910	-870	-870
Baten	12					

Taakvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Saldo	-815	-958	-960	-910	-870	-870
Musea						
Lasten	-85	-77	-77	-77	-77	-77
Baten	0					
Saldo	-85	-77	-77	-77	-77	-77
Mutaties reserves						
Lasten	-2301	-1.912	-2.000	-2.108	-2.221	-2.221
Baten	6331	4.984	4.591	4.221	4.219	4.219
Saldo	4030	3.072	2.591	2.113	1.998	1.998
Onderwijsbeleid en leerlingzaken						
Lasten	-707	-826	-738	-735	-735	-735
Baten	191	140	108	108	108	108
Saldo	-516	-686	-630	-627	-627	-627
Onderwijshuisvesting						
Lasten	-2645	-2.428	-2.656	-2.312	-2.362	-2.362
Baten	477	319	320	322	324	324
Saldo	-2167	-2.109	-2.336	-1.990	-2.038	-2.038
Openbaar basisonderwijs						
Lasten	-160	-141	-141	-141	-141	-141
Baten	0					
Saldo	-160	-141	-141	-141	-141	-141
Openbaar groen en (openlucht) recreatie						
Lasten	-2307	-1.462	-1.281	-1.304	-1.324	-1.324
Baten	71	53	53	53	53	53
Saldo	-2236	-1.409	-1.228	-1.251	-1.271	-1.271
Lasten	0					
Baten	0					
Saldo	0					
Openbare orde en veiligheid						
Lasten	-543	-667	-633	-539	-478	-478
Baten	22	36	40	40	40	40
Saldo	-521	-631	-593	-499	-438	-438
Overhead						

Taakvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Lasten	-8839	-9.220	-9.934	-9.929	-9.984	-9.858
Baten	1					
Saldo	-8838	-9.220	-9.934	-9.929	-9.984	-9.858
Overige baten en lasten						
Lasten	-161	-64	103	165	246	246
Baten	0					
Saldo	-161	-64	103	165	246	246
OZB niet-woningen						
Lasten	0					
Baten	2047	2.083	2.169	2.682	2.682	2.682
Saldo	2047	2.083	2.169	2.682	2.682	2.682
OZB woningen						
Lasten	0					
Baten	2385	2.748	2.862	3.534	3.534	3.534
Saldo	2385	2.748	2.862	3.534	3.534	3.534
Parkeren						
Lasten	-71	-98	-105	-105	-104	-104
Baten	6	4	4	4	4	4
Saldo	-65	-94	-101	-101	-100	-100
Riolering						
Lasten	-1883	-1.599	-1.518	-1.518	-1.518	-1.518
Baten	2751	2.476	2.401	2.401	2.401	2.401
Saldo	868	877	883	883	883	883
Ruimtelijke ordening						
Lasten	-821	-754	-508	-428	-428	-428
Baten	1032					
Saldo	212	-754	-508	-428	-428	-428
Samenkracht en burgerparticipatie						
Lasten	-1392	-2.374	-1.616	-1.670	-1.677	-1.677
Baten	24	10				
Saldo	-1368	-2.364	-1.616	-1.670	-1.677	-1.677
Sportaccommodaties						
Lasten	-2079	-2.181	-2.508	-2.571	-2.550	-2.548
Baten	440	484	396	397	398	398

Taakvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Saldo	-1640	-1.696	-2.112	-2.173	-2.152	-2.150
Sportbeleid en activering						
Lasten	-998	-1.065	-1.062	-1.062	-1.034	-1.034
Baten	7					
Saldo	-990	-1.065	-1.062	-1.062	-1.034	-1.034
Treasury						
Lasten	-90	253	442	519	579	579
Baten	839	854	846	839	832	832
Saldo	748	1.106	1.289	1.358	1.411	1.411
Verkeer en vervoer						
Lasten	-2107	-2.420	-2.333	-2.275	-2.345	-2.412
Baten	189	162	158	158	158	158
Saldo	-1918	-2.258	-2.175	-2.117	-2.187	-2.254
Volksgezondheid						
Lasten	-1045	-1.264	-1.303	-1.303	-1.303	-1.303
Baten	22					
Saldo	-1023	-1.264	-1.303	-1.303	-1.303	-1.303
Wijkteams						
Lasten	-1049	-1.373	-1.227	-1.210	-1.210	-1.210
Baten	0					
Saldo	-1049	-1.373	-1.227	-1.210	-1.210	-1.210
Wonen en bouwen						
Lasten	-1109	-731	-715	-705	-704	-704
Baten	745	484	447	410	775	395
Saldo	-363	-247	-268	-295	71	-309
Totaal saldo taakvelden	**631**	**-1.467**	**71**	**-516**	**186**	**-133**